

Werkgroep Eurobom

PENN/Netherlands MPI/Netherlands

FACTS AND REPORTS

Mei 2003 – No. 25

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	2
Recent nieuws nucleair beleid Verenigde Staten	3
Nucleair beleid NAVO	12
Citaten Regering en Tweede Kamer	13
Commentaar	48
Kroniek 2003	50
Overzicht facts and reports	51

INLEIDING

Er is veel gebeurd de afgelopen maanden op het gebied van massavernietigingswapens. Het Amerikaanse beleid aangaande kernwapens is verscherpt. Hoewel vele elementen in dat beleid al zichtbaar waren onder de vorige president, is de ontwikkeling ervan in een stroomversnelling gekomen onder Bush. De omstandigheden waaronder de VS kernwapens inzetten zijn verruimd. Hoewel Amerikaanse regeringswoordvoerders in het verleden wel vaker met de inzet gedreigd hebben tegen landen die biologische of chemische wapens hebben lag de nadruk daarbij op afschrikking en reactie. Sinds het bekendmaken van het 'Nuclear Posture Review' begin 2002 is er steeds meer sprake van het bruikbaar maken van kernwapens. Dat gebeurt zowel in de ontwikkeling van zogenaamde mini-kernwapens, het handhaven van de infrastructuur om ze in te zetten, en de wijzigingen in de omstandigheden waaronder ze worden ingezet. Het is mogelijk dat dit gebeurt bij een dreigende situatie, waarin de VS bepaald dat die dreiging bestaat, en zichzelf het recht toekent daarop bij voorbaat te reageren.

De centrale rol van massavernietigingswapens als rede om oorlog te voeren tegen Irak was het afgelopen jaar ook van belang, evenals de mogelijke veranderingen in het nucleaire beleid van de NAVO. Daar zijn alle NAVO-lidstaten bij betrokken, dus ook de nieuwe, maar er zijn (vermoedelijk) vijf lidstaten die eventueel zelf kernwapens zullen inzetten en ze ook op eigen bodem bewaren: België, Duitsland, Turkije, Italië en Nederland. Van Griekenland wordt gezegd dat de daar gelegen kernwapens zijn teruggetrokken.

Van belang is of het veranderende Amerikaanse beleid ook invloed zal hebben op het NAVO-beleid ten aanzien van de nucleaire doctrine. Hierover zijn een aantal aanwijzingen, maar deze werden ontkent in de antwoorden op vragen gesteld in de Kamer.

Over deze en ander zaken hebben we achterin dit nummer van F&R een aantal vragen op een rijtje gezet. De inhoud bestaat uit de nieuwe ontwikkelingen, met name aangaande het Amerikaanse kernwapenbeleid, plus een selectie van de belangrijkste kamerstukken die het afgelopen jaar aan de orde zijn geweest in de Tweede kamer. Dit nummer zal ook op de website www.eurobomb.nl worden gezet

Redactie F&R

NUCLEAIR BELEID VERENIGDE STATEN

Bulletin of Atomic Scientists

U.S. nuclear forces 2003

by Robert S. Norris (NRDC) – May/June 2003

Key events that affected U.S. nuclear forces over the past year included the signing of the Strategic Offensive Reductions Treaty (the “Moscow Treaty”) by Presidents George W. Bush and Vladimir Putin of Russia in May, and the U.S. withdrawal from the Anti-Ballistic Missile (ABM) Treaty in June, 2002. Steps were also taken to begin implementing the Nuclear Posture Review (NPR)

Intercontinental ballistic missiles (ICBMs). Initial deactivation of the 50-missile MX/Peacekeeper ICBM force began on October 2, 2002, when W87 warheads were removed from a missile in the S-07 Launch Facility at F. E. Warren Air Force Base (AFB) in Wyoming. One missile will be withdrawn approximately every three weeks. All will be deactivated over three years at a cost of \$600 million. According to the air force, the missiles will remain on alert until they are deactivated.

The NPR calls for the MX silos to be retained, rather than destroyed as specified in the SALT and START treaties. MX missiles will be kept for potential use as space launch vehicles, target vehicles, or for redeployment. We estimate that 200 W87 warheads will arm Minuteman III missiles, and the balance will be placed in the “responsive force” of reserve warheads. Some W87s may be used to arm Trident II D5s in the future.

The Minuteman III force remains unchanged compared to last year, with 500 missiles deployed at three air force bases: 200 missiles at Malmstrom AFB in Montana; 150 at Minot AFB in North Dakota; and 150 at F. E. Warren AFB. (There are 107 missiles kept for spares, operational testing and evaluation, aging, and surveillance.) The Minuteman missiles at Malmstrom and Minot carry three warheads each; those at F. E. Warren have one W62 warhead each. All 500 missiles will be downloaded to single-warhead configuration by 2007.

The Minuteman III missile force continues to be modernized under a \$6 billion, six-part plan to improve the weapon’s accuracy and reliability and to extend its service life beyond 2020. In spite of this extensive modernization, the air force may begin studies on a Minuteman IV next year.

ICBMs are maintained at very high alert rates (above 98 percent) and can be launched on short notice to provide “prompt strike capability.”

Submarines. The NPR validated the Trident submarine-launched ballistic missile (SLBM) system as the backbone of the offensive nuclear strike force. As of mid-2003, there were 16 operational *Ohio*-class nuclear-powered ballistic missile submarines (SSBNs), two fewer than a year ago. Eventually the number will be reduced to 14. The navy has extended the service life of the Trident from 30 to 44 years. The oldest submarine will retire in 2029; the Pentagon is studying two options for a new SSBN to be introduced the same year. One option is a variant of the *Virginia*-class nuclear-powered attack submarine (SSN); the other is a dedicated SSBN based on either a new design or a Trident derivative. The new project would begin in 2016.

The 16 SSBNs carry 384 SLBMs with as many as 2,880 warheads—about half the operational warheads in the strategic arsenal. Tridents carry one of two types of SLBMs, the Trident I C4 and the newer, more accurate, and longer-range Trident II D5. So far 12 subs have been upgraded to carry D5s: eight in the Atlantic, and four in the Pacific. After the remaining Pacific-based subs are retrofitted to carry D5s, the D5 will arm all U.S. SSBNs. The first D5-equipped sub in the Pacific, the *Alaska*, completed its 19-month refit in November 2001 and test-launched its first D5 missile on March 16, 2002. The *Alaska* was certified for strategic service in early May 2002, and after loading its complement of Trident II D5s, deployed to Bangor, Washington, in July 2002. The *Nevada*, which completed conversion in summer 2002, was scheduled to test-launch its first D5 early this year. The last two Tridents slated for retrofit are the *Henry M. Jackson* in 2005, and the *Alabama* in 2006.

The navy is balancing its 14-sub fleet between the Atlantic and Pacific oceans by moving two SSBNs from Kings Bay, Georgia, to Bangor, Washington. The first of these, the D5-armed *Pennsylvania*, arrived in Bangor on October 17, 2002. The *Kentucky* followed on November 22, 2002. The navy initially indicated that the fleet would be split evenly, with seven subs in the Atlantic and seven in the Pacific. It now appears, however, that there will be eight boats in the Atlantic and six in the Pacific. There are now four Trident II D5-equipped SSBNs based in the Pacific (*Alaska*, *Nevada*, *Pennsylvania*, and *Kentucky*), with 96 missiles. During their

transit, neither the *Pennsylvania* nor the *Kentucky* used the Panama Canal, the normal route for SSBNs moving between the two oceans, but sailed around South America. The extended voyage may have been a safety precaution because they carried D5s.

As a result of the retrofitting program, the Strategic Weapons Facility at Bangor has been upgraded and certified to handle and store D5 missiles with both Mk-4/W76 and Mk-5/W88 warheads. More than \$430 million is earmarked for fleet ballistic missile ordnance support equipment through 2005.

The four oldest SSBNs (*Ohio*, *Michigan*, *Florida*, and *Georgia*) are being converted into cruise missile submarines (SSGNs) under a \$3.8 billion program. Of the 24 launch tubes on each sub, 22 will be fitted with canisters that hold seven Tomahawk cruise missiles, for a total of 154 per boat. The two remaining launch tubes will house pressurized chambers for Special Operations Forces. The *Ohio* and *Florida* each offloaded their 24 Trident I C4 missiles in October 2002, coinciding with the 2003 Single Integrated Operational Plan (SIOP) taking effect. The *Michigan* and *Georgia* will leave strategic service in October 2003, coinciding with the implementation of the 2004 SIOP. To speed conversion and give defense contracts in multiple states, the navy plans to convert the subs at Puget Sound Naval Shipyard in Washington and at Norfolk Naval Shipyard in Virginia.

The first SSGN (*Ohio*) is scheduled to be delivered in late 2006, and to have initial operational capability in 2007. All four should be operational in 2008. Each will have deployment cycles similar to that of SSBNs with dual crews: Every other turnover will be at a forward-deployed site to maximize deployment time. Indeed, because of the similarities between SSGNs and SSBNs, friends and foes will be unable to tell initially whether a missile launch involves a conventional Tomahawk cruise missile or a nuclear-armed Trident. The approximately 576 W76 operational warheads removed from the converted subs will become part of the responsive force of reserve warheads.

Procurement of Trident II D5s continues at a rate of 12 missiles per year. Through 2001, a total of 396 D5s had been purchased. Production has been extended through 2013, and the number to be bought increased from the initially planned 390 to 568, at an additional cost of \$12.2 billion. The total cost of the program is now \$37.5 billion—or \$66 million per missile. To make D5s operational through 2042 (the service life of *Ohio*-class SSBNs), existing missiles will be upgraded to a new variant called the D5-A. For 2003, \$416 million is budgeted for that modernization. Of the 568 D5s, 336 will arm 14 SSBNs (including two subs that will be in overhaul at any given time). The rest will be available for flight tests.

In April 2002, a D5 experienced a test launch failure for the first time in 96 consecutive launches since December 1989. Compared to the performance of the C4 missiles, the D5s have been extraordinarily successful. The D5 is the most reliable strategic nuclear missile ever built. Despite this, the Pentagon says the current flight test level (set by Strategic Command) is the “minimum acceptable to meet weapon system reliability requirements.”

Although the C4 is being retired in 2005, flight tests continue. In December 2001, less than a year before it was removed from the SIOP, the *Ohio* launched two salvos, four missiles on December 9 and three on December 18. A total of 570 C4s were produced from 1976–1986; 225 of them were used in launch tests.

The navy plans to resume SLBM flight-testing in the Pacific in 2005, after the Pacific Missile Range reaches initial operational capability for D5 test launches. The last SLBM test launch in the Pacific was in July 1993; since then, Pacific-based subs have sailed to the Atlantic Test Range off Florida to test-launch their missiles.

The SLBMs carry two types of reentry vehicles (RVs) and warheads: the Mk-4 with the W76 warhead, or the Mk-5 with the W88 warhead. The Mk-4/W76 combination is the more common, with almost 2,500 warheads deployed on 14 submarines. Lockheed Martin’s Missile and Space Operations has made more than 5,000 Mk-4 reentry body assembly kits for the U.S. and British navies since 1976. A life extension program is under way for the W76; the first production unit is scheduled for delivery in 2007.

The Mk-5 carries the W88, the most powerful missile warhead in the U.S. arsenal. An estimated 400 of these warheads were built before production ceased in 1989. Small-scale production of W88 plutonium pits goes on at the TA-55 facility at Los Alamos National Laboratory. The first “war reserve” pits are scheduled to enter the stockpile in 2007.

The Trident II D5 is the first SLBM with a hard-target kill capability, an accomplishment reportedly achieved with an Mk-6 guidance system that the navy says “significantly exceeded the program’s very aggressive accuracy goals.” The navy brags that the C4 can deliver each of its warheads within the base paths of a baseball diamond, but that the D5 can hit home plate. Armed with high-yield Mk-5/W88 warheads, the D5 can “hold at risk, with increased survivability, almost the entire spectrum of strategic targets of any adversary.” The Pacific D5 deployment is taking place in conjunction with the phase-out of the MX/Peacekeeper. The D5s will take over coverage of certain targets previously assigned to the MX. If more high-yield warheads are needed, some of the 300-kiloton W87 MX warheads could be removed from the reserve to replace the 100-kiloton W76 warheads.

Despite the D5's extraordinary accuracy, development is under way for the next generation guidance system and a new or modified reentry vehicle. This includes development of an Mk-4A reentry vehicle and an upgrade of the current Mk-6 guidance system with new navigation and radiation-hardened technologies. A \$90 million contract was issued in November 2002 (following a \$100 million contract in 2001) to have work completed by September 2005.

In October 2003, the navy will begin deployment of the new SLBM Retargeting System (SRS), after more than a decade in development. The SRS will "provide the increased flexibility and capability required by the Nuclear Posture Review for our offensive strike platform," according to the Pentagon. The system will give Tridents at sea a greater capability to attack both fixed and mobile sites, and enable the subs "to quickly, accurately, and reliably retarget missiles to targets," "allow timely and reliable processing of an increased number of targets," "reduce overall SIOP processing [time]," and "support adaptive planning."

Also under development, the Enhanced Effectiveness (E2) Reentry Body "brings GPS-like accuracy to a strategic weapon that can be launched and delivered to a target quickly after a decision to strike," according to a navy admiral. This "expands the potential targets that are threatened by Trident," and the expected improvement in accuracy means that nuclear as well as conventional warhead options are being considered. The nuclear options are examined in the navy's SLBM Warhead Protection Program, which maintains the capability to develop replacement nuclear warheads for the Mk-5/W88 and the Mk-4/W76.

Bombers. The United States has two types of long-range bombers for nuclear missions: the B-2A Spirit, and the B-52H Stratofortress. Neither is maintained on a day-to-day alert, and both also have conventional missions, as seen in the war in Iraq. The B-52 can deliver cruise missiles, gravity bombs, or a combination of both; the B-2 carries only bombs.

The B-2A bombers are deployed with the 509th Bombardment Wing at Whiteman AFB in Missouri. The B-2A is scheduled for replacement around 2040; a follow-on bomber program began in 1998. The B-2A's nuclear weapons include the B61-7, B61-11 and B83 gravity bombs. Each B-2A can be armed with either B61 or B83 bombs, but cannot mix the two. The B-2A is the only carrier of the B61-11 earth-penetrating nuclear bomb introduced in November 1997.

Modernization of the B-2A continues. The air force has requested \$260 million for 2004 and \$363 million for 2005. This includes the new Air Force Mission Support System (AFMSS), used for planning nuclear and conventional strike sorties. Development problems with the AFMSS in 1997 delayed full nuclear certification of the B-2A, but the problems have been resolved.

The NPR identified an operational need for a more capable nuclear earth-penetrating bomb than the single-yield B61-11. The B-2 is the most likely delivery platform for such a weapon. A "robust nuclear earth penetrator" that uses an existing warhead (probably the B61 or the B83) to make a 5,000-pound penetration weapon is being studied.

There are 94 operationally deployed B-52Hs at two bases: Barksdale AFB in Louisiana, and Minot AFB. The NPR recommended retaining 76 B-52Hs. The bomber will stay in operation until 2040. Like the B-2A, the B-52H has recently been equipped with the AFMSS. Final testing of the Avionics Midlife Improvement, a Stratofortress upgrade, began in December 2002. The upgrade replaces the inertial navigation system, avionics control unit, data transfer system, and all associated hardware and software. According to the air force, the "improvement will ensure the airplane knows where it is at all times and can accurately deliver bombs on target."

The B-52H, called by the air force the "workhorse of nuclear weapons employment," is the only carrier of nuclear cruise missiles. Each B-52H can carry up to 20 air-launched cruise missiles (ALCMs) or advanced cruise missiles (ACMs), with ALCMs carried both internally (up to eight missiles) and externally (up to 12 missiles). The ACM is carried only externally. Approximately 1,140 ALCMs are in the active inventory, but we estimate only 430 are deployed. The remaining weapons are in reserve, with about 200 in long-term, inactive storage. Boeing produced 1,739 ALCMs for the air force from 1982-1986; several hundred have since been converted to conventional cruise missiles. A proposal to convert additional ALCMs to conventional missiles was rejected by the air force in 2002. Air force planning for 2003 envisages an ALCM force of 760 missiles. A \$134 million program to extend the ALCM service life to 2030 is under way. Beginning in 1998, Los Alamos National Laboratory initiated a project to refurbish the W80 warhead, which is used in both ALCMs and ACMs. In January 2001 the project was transferred to Lawrence Livermore National Laboratory; production should begin in 2006.

The ACM has a significantly longer range and greater accuracy than the ALCM. Designed to evade air- and ground-based defenses and strike heavily defended and hardened targets, the ACM also has stealth features to increase its survivability. We estimate there are approximately 430 ACMs in the operational inventory. The ACM service life is being extended to 2030.

Only recently was it revealed that a third strategic bomber, the B-1B, had been maintained as nuclear capable; the air force had described it as “conventional only.” When the NPR ordered an end to the B-1B’s nuclear capability, the deception came to an end. Of the original 100 B-1Bs, 92 remain. The air force will reduce that number to 66 by October 1. Studies for a new strategic bomber to replace the B-1B, B-2A, and B-52H began in 1998.

Non-strategic nuclear weapons. The United States retains approximately 1,120 non-strategic nuclear weapons: 800 B61 gravity bombs of three modifications; and 320 Tomahawk land-attack cruise missiles (TLAM/Ns), a portion of which are in reserve or inactive. The 2001 NPR did not address non-strategic nuclear weapons.

The 800 operational B61 non-strategic nuclear bombs are for delivery by various U.S. and NATO aircraft, with another 500 in reserve. Most of the bombs are stored at Kirtland AFB in New Mexico and Nellis AFB in Nevada. A small number are deployed at Seymour Johnson AFB in North Carolina and Cannon AFB in New Mexico. U.S. delivery aircraft include the F-16C/D Fighting Falcon and the F-15E Strike Eagle aircraft. The F-117A Nighthawk may also be nuclear capable. Under air force planning, part of the F-35 Joint Strike Fighter force will have nuclear capability after 2012.

The only U.S. nuclear weapons to remain in forward deployment (besides those on SSBNs) are the approximately 150 B61 bombs at nine airbases in six European NATO countries. NATO aircraft that are assigned nuclear missions include U.S.-supplied F-16s and German and Italian Tornado bombers. Several NATO nations currently assigned strike missions with U.S. nuclear bombs are considering purchase of the F-35. Greece previously hosted B61 bombs at the Araxos Air Base, but the weapons were removed in early 2001, bringing to an end 41 years of U.S. nuclear deployments in Greece.

All of the estimated 320 Tomahawks (with W80-0 warheads) are stored alongside strategic weapons for SSBNs at the Strategic Weapons Facilities in Bangor and Kings Bay. Despite some internal debate about retiring the Tomahawk, the NPR declined to change the weapon’s status.

The Tomahawk had its 400th flight test on September 18, 2002, when the *Miami* launched an unarmed missile from the Atlantic off the coast of Florida. It flew west across Florida, over the Gulf of Mexico, turned north, and landed on the Eglin Air Force Test Range after a 722-kilometer flight.

While most U.S. attack submarines were credited with some nuclear capability during the Cold War, most SSNs do not have nuclear missions today. Fewer than half the Pacific fleet’s SSNs regularly undergo nuclear certification. The reduced nuclear requirement is further illustrated by the fact that after passing inspections, SSNs are subsequently decertified to save resources for more urgent non-nuclear responsibilities. If necessary, however, Tomahawks can be redeployed in 30 days.

Nuclear Notebook is prepared by Robert S. Norris of the Natural Resources Defense Council, Hans M. Kristensen, and Joshua Handler. Inquiries should be directed to NRDC, 1200 New York Avenue, N.W., Suite 400, Washington, D.C., 20005; 202-289-6868.

Arms Control Association

Senators, Scientists Say Congress Should Reject Bush Administration’s Proposals for New Nuclear Weapons

Media Advisory – May 1, 2003

(Washington, D.C.): The diplomatic and security costs of the Bush administration’s proposals to explore new nuclear weapons far outweigh any marginal benefits such arms might yield, an expert panel led by Senator Edward Kennedy (D-MA) warned April 29. Senator Dianne Feinstein (D-CA) issued a statement with the same message in conjunction with the panel discussion, sponsored by the Arms Control Association.

The Bush administration is asking Congress to continue funding research on modifying existing types of nuclear weapons to enable them to destroy deeply buried and hardened targets. It is also seeking a repeal of a 10-year-old prohibition, known as the Spratt-Furse Amendment, against research and development leading to the production of low-yield nuclear weapons.

Kennedy took issue with both of the administration’s proposals. He noted that the “bunker buster” currently being researched would have a destructive potential 10 times that of the blast that destroyed Hiroshima and could “spew tons of radioactive waste into the atmosphere, with a devastating plume that could poison huge areas in its path.” Kennedy also dismissed the concept of low-yield weapons, saying, “The precision-guided

munitions and standoff weapons we have today make these mini-nukes unnecessary. They would be no more effective than conventional munitions, and would be far more dangerous to our troops.”

Led by Kennedy, the panel warned that the administration’s proposals send the wrong message to the rest of the world that the United States believes nuclear weapons have a battlefield role. The proposals threaten to breakdown the long-standing firewall between conventional arms and nuclear weapons and jeopardize what has become an international norm of the non-use of nuclear weapons, according to the panel.

Kennedy declared, “A nuclear weapon is not just another item in our arsenal, and it’s wrong to treat it like it is.”

Feinstein asked, “How can we effectively seek to dissuade others from developing nuclear weapons while we are going forward with the development of new nuclear weapons ourselves?” She cautioned, “If we are not careful, our own nuclear posture could provoke the very nuclear proliferation activities we are seeking to prevent.”

Dr. Sidney Drell, professor emeritus at Stanford University, said that using nuclear weapons, either to respond to a chemical or biological attack or in a tactical situation against a deeply buried bunker is a “terrible idea.” He added, “I think that’s the most dangerous idea in the world that we face.”

The administration contends that making nuclear weapons more “usable,” by reducing their potential for causing civilian casualties or improving their effectiveness in destroying sites buried deep below the Earth’s surface, would enhance the deterrent value of the U.S. nuclear arsenal.

Drell and Dr. Matthew McKinzie of the Natural Resources Defense Council contested the notion that a nuclear weapon could be developed to destroy a deeply buried target, yet cause little collateral damage. Drell said the concept is a “physical myth.” Both physicists noted a nuclear weapon exploded just beneath the Earth’s surface would actually create more fallout than one detonated above the target because the former casts more radioactive dirt and particles into the air. Drell noted that for a five-kiloton weapon to produce no fallout, it would have to be detonated about 350 feet deep, but “we don’t know how to go below 50 [feet].”

Drell argued that instead of investing in new nuclear weapons, the United States would benefit more by improving its conventional weapons capabilities and means to gather accurate information and target suspected sites of concern.

Instead of approving the Bush administration’s initiatives to explore new nuclear weapons, Daryl G. Kimball, the executive director of the Arms Control Association, recommended four other actions:

- Maintain the current prohibition on low-yield nuclear weapons research.
- Shift nuclear bunker buster funding to non-nuclear munitions research.
- Reaffirm the U.S. nuclear test moratorium and focus stockpile stewardship efforts on surveillance and maintenance activities most useful to ensuring the reliability of the existing U.S. nuclear arsenal.
- Clarify that as long as the United States possesses nuclear weapons, their role is limited to the deterrence of nuclear attack by other states.

These four recommendations are further detailed in *New Nuclear Policies, New Weapons, New Dangers*—a new Arms Control Association report on the Bush administration’s misdirected approach to nuclear weapons. The report is available online at www.armscontrol.org/factsheets/newnuclearweaponsissuebrief.asp.

A full transcript of the briefing with Senator Kennedy is also available online at www.armscontrol.org/events/newnuclearweapons_apr03.asp.

The Arms Control Association is an independent, nonprofit membership organization dedicated to promoting public understanding of and support for effective arms control policies to address security threats posed by nuclear, chemical, and biological weapons, as well as conventional arms.

Washington Post

Future of U.S. Nuclear Arsenal Debated

Arms Control Experts Worry Pentagon's Restructuring Plan Means More Weapons

By Walter Pincus – 4 May 2003

The Cold War is over, but advocates and critics of nuclear weapons inside the Bush administration and on Capitol Hill continue to battle over how the United States should reduce and restructure its enormous stockpile.

The infighting will become public this week when Congress considers the fiscal 2004 defense authorization bill. It contains language that eliminates current restrictions on researching low-yield nuclear weapons, gives

added money for research on a high-yield nuclear bomb for use against deeply buried targets, and completes funding for reducing to 18 months from three years the preparation time required for resuming underground nuclear testing.

Although arms control experts on Capitol Hill worry that the Bush administration is seeking new nuclear weapons, the man who runs U.S. Strategic Command is looking to reduce dependency on the current nuclear stockpile by turning to smart, precision conventional bombs and missiles.

Adm. James O. Ellis Jr., head of U.S. Strategic Command, has said he wants to reduce the country's dependence on nuclear weapons by using conventional, precision-guided bombs and missiles to destroy deeply buried targets that some in the Pentagon say can be threatened only by a new nuclear warhead.

If those conventional weapons cannot penetrate targets buried deep in mountains, Ellis said, the U.S. military can attack the sites by blocking their entrances and exits and making them unusable. Ellis said he also wants to be prepared to use special forces on the ground to guide air attacks on bunker sites or to seal the entrances.

"This innovative approach will enable [Strategic Command] to deliberately and adaptively plan and rapidly deliver limited-duration, nonnuclear combat power anywhere in the world," Ellis told a Senate Armed Services subcommittee last month.

But Sen. Edward M. Kennedy (D-Mass.), said late last month that the Pentagon's proposals for new nuclear research "are raising doubts about our own long-standing policy on nuclear weapons." Kennedy said at a news conference sponsored by the Arms Control Association that the Pentagon's moves question "our commitment not to use nuclear weapons against nonnuclear nations."

Kennedy and others say the administration's plans, as outlined in last year's Nuclear Posture Review, could lower the threshold for using nuclear weapons. But Ellis told the senators that the review's impact will be to "raise even higher the nuclear threshold."

"The administration is sending mixed messages," said Daryl Kimball, executive director of the Arms Control Association. "They are saying they will reduce the need for strategic nuclear weapons at the same time they are moving ahead with a new class of nuclear bunker busters and also perhaps low-yield ones to use against chemical and biological stocks."

To combat the proposed nuclear earth penetrator, Kimball and other arms controllers say smart weapons could do it more effectively because no nuclear weapon could go deep enough without destroying itself or creating enormous fallout. As Sidney Drell, the nuclear physicist, recently wrote, 50 feet is about as deep as a bomb or missile warhead could dig itself. To be effective, it would take more than 100 kilotons to reach a target 1,000 feet down. That size weapon would create a much larger crater than Ground Zero at the World Trade Center and create a large amount of dangerous radioactive debris.

One solution, Drell said, is a new, so-called pilot hole conventional weapon system under development at the Sandia National Laboratories. In this program, Drell said, one detonation creates a hole, and using global position satellites, successive warheads are directed in the same hole. "You have successive explosions, and you can increase the depth to which you penetrate," Drell said.

As for researching new low-yield weapons, Drell said, "The issue is not testing or developing new designs; it's deciding if you want to package one so it can penetrate deeper without destroying itself by detonating."

Ellis has said he plans to build a nonnuclear strategic force around the country's long-range bomber force. The B-1 bomber, which was removed from the nuclear mission years ago, is "back into our force structure in its purely conventional role," Ellis said. The modification of four Trident strategic ballistic missile submarines into launchers for Tomahawk conventional cruise missiles will "improve joint war-fighting effectiveness," he added.

Ellis said studies are looking at putting conventional warheads atop intercontinental ballistic missiles and at developing hypersonic aircraft, aerospace vehicles and unmanned aircraft to deliver conventional arms. He said the military's use of precision-guided bunker-busting bombs and other conventional weaponry delivered by Strategic Command's B-1, B-2 and B-52 bombers during the Iraq war was a sign of the trend toward conventional weapons.

One reason that Strategic Command may not be as focused on nuclear weapons as it was during the Cold War is that it has been given additional responsibilities. For example, Ellis also runs military space operations and Pentagon computer and information networks, which involves planning offensive and defensive electronic warfare. This comes on top of the command's traditional global strategic planning and counter-proliferation activities.

There is also a practical war-fighting fact in play as the Afghanistan fighting hinted and the Iraq war showed: In this new century, there will be few if any situations where a president of the United States will threaten to reach for nuclear weapons of any size or shape, despite repeated statements that such use cannot be ruled out or taken off the table.

Ellis has a different background from his predecessors at Strategic Command in that he came to the job with no experience in the strategic nuclear field. He is a navy aviator versed in aircraft carriers but has little experience on ballistic missile submarines.

As he told the Senate Armed Services Committee before his confirmation hearing, he has "not worked regularly" with the key agencies involved with strategic nuclear operations. These include the National Security Council; the Department of Energy, which develops and builds nuclear weapons; the Nuclear Weapons Council, the group of officials from the Pentagon and Energy Department that determines nuclear weapons needs; and the Defense Threat Reduction Agency, which assesses the effects of nuclear weapons.

San Francisco Chronicle

Bush's nuclear arms plan

Administration wants billions to update U.S. warheads

James Sterngold, Chronicle Staff Writer - Sunday, May 11, 2003

The Bush administration is proposing to spend billions of dollars rebuilding the country's nuclear weapons manufacturing industry, resuming the production of nuclear components and materials halted after the end of the Cold War.

Proposals in President Bush's 2004 budget would refurbish virtually every facet of the nuclear weapons complex, ranging from the nuclear test site in Nevada to the Savannah River plant in South Carolina.

There has been intense opposition in Washington to some aspects of President Bush's nuclear weapons policies. The Democrats have fought, for instance, a proposal to build a new generation of smaller warheads, which cleared a Senate committee last week. But there has been virtually no congressional dissent or debate over the president's proposed multibillion-dollar resuscitation of America's nuclear infrastructure.

The president's budget includes \$320 million to build new plutonium cores -- known as "pits" -- for nuclear warheads, \$40 million of which would be used to design a plant capable of producing 500 such pits a year.

An additional \$135 million would go to restart production of tritium, which has not been produced by the government for more than a decade, and more funds would be spent in coming years.

The tritium, a gas that dramatically increases the force of thermonuclear explosions, will be produced at a commercial reactor in Watts Bar, Tenn. -- an unprecedented breaching of a long-standing policy that kept weapons work at military facilities.

While rebuilding plans were begun under President Bill Clinton, the current budget proposals advance the effort more broadly. Some arms experts say the proposals indicate the White House is planning on a far larger nuclear arsenal than that envisaged in the recently signed Moscow Treaty with Russia. The treaty, ratified by the Senate in March, mandates more than a 60 percent reduction in deployed warheads over the next decade.

"The clearest answer to what is happening comes from the fact that they want to build a pit production facility that can make 500 pits a year," said Robert Civiak, a scientist who formerly analyzed nuclear weapons spending at the Office of Management and Budget.

"Add to that the tritium production, and it's clear they want to support much more of a stockpile than what is in the Moscow Treaty. They're preparing the capacity to completely replace the existing stockpile in five to 10 years."

Further, according to Civiak, the fastest growing program in the budget of the National Nuclear Security Administration, which oversees the weapons complex, is the refurbishment of the rest of the industrial machinery of nuclear warhead production.

From 2001, when it was launched, through 2008, the rebuilding program is expected to cost nearly \$2.5 billion, Civiak estimated in a recent analysis of the White House numbers.

RETURN OF NUCLEAR TESTING

The budget also includes \$25 million to increase the readiness at the Nevada Test Site, so that a nuclear test could be arranged in as little as 18 months, down from the current limit of three years.

Nuclear testing has been banned since 1992, and the Bush administration has said it has no plans to resume underground blasts. But some arms experts and congressional Democrats charge that the proposed spending seems aimed at a resumption of testing.

"People don't realize that we're getting back into the nuclear bomb business in a big way, and it's a very expensive business," said Joseph Cirincione, director of the nonproliferation project at the Carnegie Endowment for International Peace.

Significant portions of the nuclear weapons infrastructure were shut down near the end of the Cold War, either because of severe environmental contamination, as at the Rocky Flats pit plant near Denver, or because of reduced needs, as the standoff with the former Soviet Union eased.

But upgrading the aging infrastructure is now regarded as a cornerstone of the Bush administration's more assertive defense strategy.

"That infrastructure is part of the nuclear deterrent," Linton Brooks, the administrator of the nuclear safety agency, said in an interview with *The Chronicle*.

Brooks added that the aim was to develop a more flexible U.S. nuclear complex that would not only maintain the existing stockpile of warheads "forever," but would also be able to respond to any new threats that might emerge.

"We can't predict the future," Brooks said. "We need to be able to respond to the unforeseen," by having the capability to produce new kinds of nuclear weapons quickly.

He strongly denied, however, that the aim was to maintain a nuclear stockpile larger than that permitted by the Moscow Treaty, a reduction from the 10,650 warheads now held by the military to somewhere between 2,200 and 1,700 deployed in 2012. The facilities and components being developed would be used to maintain the effectiveness of the existing stockpile, Brooks insisted.

'STOCKPILE STEWARDSHIP'

Overall spending on nuclear weapons activities has doubled since its low point of \$3 billion in 1995, to a proposed \$6.4 billion in the next fiscal year, even though the stated mission, begun in the Clinton administration, is "stockpile stewardship" -- maintaining the weapons and certifying they will work as designed without testing.

"We already spend more today just to maintain the existing stockpile than we did on design and production during the Cold War," said Stephen Schwartz, publisher of the *Bulletin of the Atomic Scientists*. "That will only go higher if we restart things, as they are planning."

Some of the proposals may set dangerous precedents, say arms experts.

Kenneth Bergeron, a former nuclear scientist at the Sandia National Laboratory, warned in a recent book, "Tritium on Ice: The Dangerous New Alliance of Nuclear Weapons and Nuclear Power," that the decision to develop tritium at the Watts Bar reactor blurs the line between commercial and military reactors, something the United States has insisted other countries should not do.

He also disagrees with administration defenders who insist that new production of tritium is needed to maintain the existing arsenal. Bergeron said he believes enough of the material can be recycled from retired warheads for the military's purposes.

"The tritium developments are the first tangible action which show a commitment to expanding the arsenal," said Bergeron. "We're spending money, retraining workers. This is very real. It also represents an erosion of the restraints put in place at the end of the Cold War."

ORIGINS OF NEW DOCTRINE

The first signs of the administration's new nuclear policy came last January in its Nuclear Posture Review. The policy paper, produced by the Pentagon, said the United States should not just maintain the capability to launch large nuclear counterstrikes as a deterrent to nuclear powers, but should consider possibly striking preemptively at those countries developing nuclear, chemical or biological weapons.

The new doctrine has spurred a contentious debate in Congress, as has administration proposals to begin design work on a new generation of nuclear "bunker-busters" intended to destroy caches of prohibited weapons buried deep underground.

The president also has proposed repealing a decade-old law prohibiting the development of smaller, low-yield weapons. The law was intended to discourage other countries from developing what are regarded as more "usable" nuclear warheads.

Congressional committees are scheduled to continue debating the proposals next week.

The Senate Armed Services Committee on Thursday approved \$15.5 million for research into the bunker-busters, officially called the Robust Nuclear Earth Penetrator. It set aside an additional \$6 million for research into advanced nuclear concepts, and approved a repeal of the 10-year-old ban on the development of low-yield warheads. Democrats say there is little hope of halting the initiatives.

But there has been virtually no discussion of the far more costly proposals to rebuild the weapons production capability.

Rep. Ellen Tauscher, D-Walnut Creek, while expressing intense opposition to the administration's new nuclear posture, said she considered the rebuilding of the existing nuclear infrastructure prudent.

"We need to balance restraint with credibility," she said. "We have said, 'Let's not go out of the nuclear business.' We need to maintain our capability and not have cold production lines."

Still, the country retains an enormous stockpile of nuclear materials. The figures are now classified, but in 1999 the Energy Department said there were more than 12,000 plutonium pits in storage at the Pantex plant, near Amarillo, Texas, said Schwartz of the Bulletin of Atomic Scientists. In addition, there are nearly 200 tons of highly enriched uranium at the Oak Ridge Reservation in Tennessee.

The irony, say some analysts, is that for all the money to be spent on reviving the nuclear weapons complex, the prospect of the weapons actually being employed is slim.

"The reality is there aren't going to be many, if any, opportunities to use them," said Michael O'Hanlon, a military expert at the Brookings Institution who favors maintaining a powerful arsenal. "It's still a relatively unusable deterrent of last resort."

Sources: Nuclear Threat Initiative; Center for Defense Information; Monterey Institute for International Studies; Robert Norris and William Arkin, "Global Nuclear Stockpiles, 1945-2000"; Institute for Science and International Security; Bulletin of the Atomic Scientists, March/April 2000; BBC News; additional research by Chronicle librarian Lois Jermyn

E-mail James Sterngold at jsterngold@sfchronicle.com.

Werkgroep Eurobom

Amerikaanse Senaatscommissie stemt voor opheffing verbod op nieuwe kernwapens Persbericht – 12 mei 2003

Een commissie in de Amerikaanse Senaat heeft afgelopen donderdag ingestemd met het opheffen van een al tien jaar geldend verbod op onderzoek naar en ontwikkeling van kernwapens met een lage explosieve kracht ('low-yield nuclear weapons'), ondanks ernstige bezwaren van vooraanstaande Democratische senatoren. Zij vinden deze opheffing strijdig met een anti-proliferatiebeleid en vrezen voor verlaging van de drempel voor kernwapengebruik door de Verenigde Staten.

Senator Carl Levin (Democraat – Michigan) zei: 'Het maakt ons argument in de wereld dat andere landen – India, Pakistan – niet moeten testen en dat Noord-Korea en Iran geen kernwapens moeten verkrijgen nogal belachelijk.'

Senator Jack Reed (Democraat – Rhode Island) vulde aan dat "deze verlaging van de drempel voor de mogelijkheid van daadwerkelijk gebruik van kernwapens een heel gevaarlijke ontwikkeling is."

De opheffing van het verbod maakte deel uit van de goedkeuring van een begroting van ruim 400 miljard dollar voor defensie in 2004, ongeveer 4,7% hoger dan de begroting voor 2003. De specifieke kosten voor de oorlog tegen Irak zijn buiten deze begrotingen gehouden. Wel wordt ruim 9 miljard dollar aangewend voor raketverdediging ('missile defense').

Deze week zal de wet behandeld worden door de House Armed Services Committee.

Zogenaamde 'low-yield nuclear weapons' zijn kernwapens met een lading van minder dan vijf kiloton. De bom die op Hiroshima werd gegooid had een lading van ongeveer 15 kiloton.

De opheffing van het verbod op onderzoek naar en ontwikkeling van zulke wapens betekent niet dat er ook toestemming gegeven wordt voor nieuwe kernproeven. Volgens Democratische Senatoren is het echter een kwestie van tijd voordat ook deze volgende stap gezet zal worden.

NUCLEAIR BELEID NAVO

Nuclear Planning Group

Final Communiqué

Ministerial Meeting of the Defence Planning Committee and the Nuclear Planning Group held in Brussels on 6 June 2002

[...]

6. At our Nuclear Planning Group meeting, we reviewed the status of NATO's nuclear forces and addressed related issues and activities. We received with appreciation information by the United States Secretary of Defense on the results of the recent Summit meeting between Presidents Putin and Bush at Moscow and St. Petersburg, particularly with regard to the further development of the New Strategic Framework between the United States and Russia. We welcomed the results of the Summit and expressed our full support for its agreement on a Treaty to reduce, over the next decade, U.S. operationally deployed strategic nuclear warheads to a level of between 1,700 and 2,200 and to reduce Russian strategic nuclear warheads to the same level.
7. We recalled that NATO's sub-strategic nuclear forces have been reduced by over 85 percent since 1991, and are maintained at the minimum level sufficient to preserve peace and stability. In this context, we provided guidance to further adapt NATO's dual-capable aircraft posture. We reaffirmed that the fundamental purpose of the nuclear forces of the Allies is political: to preserve peace and prevent coercion and any kind of war. We continue to place great value on the nuclear forces based in Europe and committed to NATO, which provide essential political and military linkage between the European and the North American members of the Alliance.
8. In this regard, we note that deterrence and defence, along with arms control and non-proliferation, will continue to play a major role in the achievement of the Alliance's security objectives. We reaffirmed our determination to contribute to the implementation of the conclusions of the 2000 Nuclear Non-Proliferation Treaty Review Conference and welcomed the full discussion of issues at the Preparatory Conference for the 2005 Review Conference in April this year. We continue to support the existing moratoria on nuclear testing.
9. We expressed satisfaction with the results of the Joint Seminar of NATO and Russian nuclear experts, held at The Hague in April 2002, to deal with topics of nuclear safety and security. The Seminar represented the first step in further advancing consultations and cooperation on NATO proposals for confidence and security building measures to enhance transparency between the two sides on nuclear weapons issues. In this context, we welcomed the additional impetus and focus provided by the results of the Putin-Bush Summit for this work.

CITATEN REGERING EN TWEEDE KAMER

April 2002 – april 2003
(Chronologische volgorde)

16 april 2002

Missile Defense – Bestrijding internationaal terrorisme

Verlag van een Algemeen Overleg van de Vaste Commissie voor Buitenlandse Zaken en de Vaste Commissie voor Defensie (28 maart 2002)

27857 / 27925 – nr. 4

[...] Mevrouw **Van Ardenne-van der Hoeven** (CDA) vindt een van de belangrijkste ontwikkelingen waarmee de transatlantische bondgenoten worden geconfronteerd, de nieuwe triade van de VS. Zij wijst erop dat vanwege de nieuwe dreigingen dit strategische concept zeer begrijpelijk is en schaarft zich dan ook niet achter de kritiek die met name volgde op de State of the Union van president Bush. [...]

De heer **Koenders** (PvdA) meent dat de relatie tussen de VS en de EU onder druk staat en dat dit mede het gevolg is van wezenlijke verschillen in beleid en positie van de machtsblokken. [...] De VS proberen op de problemen vooral militaire antwoorden te vinden en hechten minder waarde aan overeenkomsten, verdragen en multilaterale samenwerking. Dat laatste staan met name de kleinere landen van Europa wel voor. De VS hechten ook veel minder waarde aan wapenbeheersing dan bijvoorbeeld Nederland.

De heer Koenders vindt dat verdere unilateralisering van de VS voorkomen moet worden. Nederland dient, juist in het belang van de samenwerking, zijn kritiek niet achterwege te laten in gevallen waarin dat nodig is. [...]

Van de aanbieding van de NPR aan het congres gaat naar zijn mening een militair signaal uit. Over dat document zijn geen afspraken met bondgenoten gemaakt. Dat maakt onhelder wat het daadwerkelijk betekent voor de wapenbeheersing op nucleair gebied. Wat is de visie van de minister op deze gang van zaken? Verwacht hij van het nieuwe Amerikaanse strategische concept een verlaging van de nucleaire drempel? Nucleaire wapens zouden gebruikt mogen worden voor verrassende ontwikkelingen en voor doelen die normaal niet met conventionele wapens kunnen worden bestreden. Ze zouden bijvoorbeeld mogen worden gebruikt bij militaire acties waarbij grotten moeten worden veroverd. Tegen dat laatste zou de Nederlandse regering zeer sterk positie moeten nemen, omdat deze mogelijkheid duidelijk een verlaging van de nucleaire drempel inhoudt. Zullen kernwapens worden ingezet als westerse landen bedreigd worden met biologische of chemische wapens? [...]

Wel acht de heer **Blaauw** (VVD) het opzeggen van het ABM-verdrag verontrustend. Aan Russische zijde zal START-II niet in werking treden en dat kan weer tot gevolg hebben dat Rusland strategische raketten met meer kernkoppen gaat laden. [...]

De heer **Hoekema** (D66) [...] Het beleid van de VS met de nieuwe triade en de presentatie van de NPR roept vragen op. Hoe verhouden zich de Amerikaanse beleidsvoornemens met de moeizaam bereikte consensus bij de vorige toetsingsconferentie van het non-proliferatieverdrag? Een positief voornemen is de reductie van het aantal strategische wapens aan zowel Russische als Amerikaanse kant, maar worden de afspraken daarover ook in een gecodificeerd akkoord opgenomen? Wat gebeurt er met de te reduceren wapens? Worden zij opgeslagen en als een te activeren voorraad beschouwd? In dat geval staat de kwaliteit en de houdbaarheid van de afspraken onder druk.

Verder heeft de nieuwe triade het risico dat de nucleaire drempel omlaaggaat. Die trend staat haaks op het resultaat van de toetsingsconferentie in het kader van het non-proliferatieverdrag en het streven naar een kleinere rol voor het kernwapen. Daarnaast vervaagt de grens tussen nucleaire en conventionele wapens. Het is bijvoorbeeld verontrustend dat nucleaire wapens kunnen worden ingezet voor het penetreren van grotten. Bovendien houdt de derde pijler van de triade een zogenaamde responsive defense infrastructuur in. Deze versterkte nucleaire productie- en testinfrastructuur brengen het kernstopverdrag niet dichterbij. Ontstaat bovendien niet het gevaar dat zich opnieuw een overschatting voordoet van de capabilities van de tegenstander nu weer sterk de nadruk op een capability approach wordt gelegd? Wordt bij Missile Defense ook de mogelijkheid van een collectieve aanpak overwogen, een aanpak waarbij ook China en Europa kunnen worden betrokken? Wat is de stand van zaken bij het tot stand komen van een internationale gedragscode tegen de proliferatie van ballistische raketten? Is het de bedoeling dat naast Iran ook andere countries of concern bij de opstelling van die code worden betrokken? Wat gebeurt er in de NAVO op het punt van de nucleaire wapenbeheersing? Hoe bereidt Nederland zich voor op de nieuwe toetsingsconferentie in het kader van het NPV? Zullen de Amerikanen kernwapens inzetten tegen een dreiging met chemische en biologische

wapens? Wat is de rol van de OPCW (Organization for the Prohibition of Chemical Weapons) bij de oplossing van de Irakproblematiek en is de ophef rond de DG hieraan gekoppeld? Wordt in de Geneefse ontwapeningsconferentie voortgang geboekt, met name als het gaat om mijnen, conventionele wapens en kleine wapens? Deze conferentie wordt eerder door stagnatie dan door voortgang gekenmerkt.

De heer **Harrewijn** (GroenLinks) vindt dat de minister in de stukken een te rooskleurig beeld schetst van de verhouding met de Amerikanen. [...] De heer Harrewijn meent dat ook de ontwikkelingen op nucleair gebied tekenen van unilateralisme vertonen. Het feit dat het document met de NPR is uitgelekt, doet de vraag rijzen wie daar belang bij heeft. Misschien moesten landen onder druk worden gezet. De NPR is echter ook om andere redenen verontrustend. De nucleaire drempel wordt ermee verlaagd. Het ontwikkelen van nucleaire wapens om ze te gebruiken tegen chemische en biologische wapens is strijdig met de geest van het non-proliferatieverdrag. Dat geldt ook voor het idee om conventionele wapens door te ontwikkelen tot tactische kernwapens waarmee grotten kunnen worden doorboord. Bij deze ontwikkelingen moet Nederland duidelijk positie kiezen. Wordt de NAVO geacht deel te nemen aan deze ontwikkelingen? Is er een duidelijk verschil tussen het beleid als gevolg van de NPR en de NAVO-strategie? Wat gebeurt er met Amerikaanse nucleaire wapens die mogelijk op Volkel liggen? Worden die vernieuwd, doorontwikkeld enzovoorts? Heeft de NAVO daarin zeggenschap? Kunnen eventueel vernieuwde wapens op Volkel eenzijdig door de Amerikanen worden ingezet?

Welke afspraken zijn met de Russen en de Europeanen gemaakt over MD (Missile Defense) en TMD (Theatre Missile Defense)? Houden deze pijlers van de triade niet een nieuwe wapenwedloop in? Ontstaat niet het gevaar van militarisering van de ruimte, zodat op den duur zelfs satellieten beschoten kunnen worden? [...]

De heer **Van Bommel** (SP) meent eveneens dat onmiskenbaar sprake is van een ingrijpende koerswijziging van het Amerikaanse defensiebeleid. Kenmerk van die koerswijziging is een toename van het unilateralisme.

[...] In de brief van 25 maart schrijft de minister dat de Amerikaanse regering heeft ontkend dat zij zou overwegen kernproeven te hervatten. Blijkens berichten in een Californische krant is daarvan echter wel sprake. Daarin wordt gemeld dat het Amerikaanse ministerie van defensie twee laboratoria de opdracht heeft gegeven zo snel mogelijk een waterstofbom te ontwerpen. De vraag is dan ook wanneer de ontkenning werd gedaan waarover de minister in zijn brief van 25 maart rept. Gelooft de Nederlandse regering deze ontkenning volledig? Gaat de regering nadere vragen stellen en blijk geven van afkeuring als de berichten in de Amerikaanse media juist blijken te zijn? [...]

Met het bouwen van een raketschild wordt de wapenwedloop eveneens gestimuleerd. De radar- en gevechtssystemen die ook door het Nederlandse bedrijfsleven aan Zuid-Korea worden geleverd, kunnen met een geringe aanpassing ingezet worden voor verdediging tegen ballistische raketten en daarmee een destabiliserend effect op de regio hebben. Daarnaast overweegt Zuid-Korea de aanschaf van de SM3-raket, waarmee aanvallen uit de hogere luchtlagen kunnen worden opgevangen. Met name de relatie met China, een onmisbare partner voor een diplomatieke oplossing van het conflict tussen beide Korea's, kan erdoor onder druk komen te staan. Hoe rijmt deze minister deze ontwikkeling met het streven naar wapenbeheersing in het gevoelige Oost-Aziatische werelddeel? Is de minister bereid te voorkomen dat de SM3 op de Nederlandse LCF's (luchtverdedigings- en commandofregatten) wordt geplaatst? Met de Amerikaanse herziening van de nucleaire strijdkrachtenstructuur wordt de mogelijkheid geopend om atoomwapens op het slagveld te plaatsen. Tot nu toe heeft de NAVO dergelijke standpunten niet overgenomen en de vraag is dan ook of de Nederlandse regering signalen heeft ontvangen waaruit blijkt dat de Amerikanen ook bij de NAVO zullen aandringen op invoering van dit beleid. Is hierover in NAVO-verband al overleg gevoerd en wat is de opvatting van de regering op dit terrein? Wat betekent dit voor de Nederlandse kernwapentaken van de F16's op vliegbasis Volkel?

De **minister van Buitenlandse Zaken** zegt niet de visie van de leden te delen dat de Amerikanen thans het unilateralisme aanhangen. [...]

De minister zegt voorts dat het nucleaire concept van de VS niet is gewijzigd. Hij meent dat de leden ten onrechte berichten die niet rechtstreeks van de Amerikaanse regering komen als een vertaling van het beleid zien. De NPR is overigens geen planning. Het is een brede, conceptuele analyse die op verzoek van het congres door de administratie is opgesteld. De nucleaire doctrine wordt er niet mee gewijzigd en de drempel voor de inzet van kernwapens niet verlaagd. Het streven is juist te komen tot een hogere nucleaire drempel. Wel wil men wapens kunnen ontwikkelen die diep ingegraven bunkers zouden kunnen vernietigen. Het doel is het afschrikkingseffect van het arsenaal te versterken. Het is dus ook niet de bedoeling dat de VS iets af willen doen aan het testmatorium.

Er wordt inmiddels tussen de VS en de Russische Federatie intensief gesproken over een juridisch bindend instrument dat de voorgenomen reducties van de strategische arsenalen moet regelen, inclusief verificatie op basis van START I. Daarnaast wordt gesproken over het bevorderen van de transparantie, het nemen van vertrouwenwekkende maatregelen, de samenwerking op het gebied van Missile Defense en non-proliferatie.

Dat overleg weerspreekt dus de veronderstelling dat deze mogendheden een wapenwedrace willen aangaan en zouden streven naar meer raketten met meervoudige atoomkoppen.

De nieuwe dreiging tegen de VS hebben ook het belang van MTCR (Missile Technology Control Regime) onderstreept. Een van de belangrijkste onderwerpen van de MTCR is de opstelling van een ICOC (International Code of Conduct against Ballistic Missile Proliferation). Het ICOC moet een eerste stap zijn om de risico's van de verspreiding van raketten te verminderen. Het succes zal mede worden bepaald door de mate van steun die de gedragscode zal krijgen. Nederland is op dit punt zeer actief geweest. In EU-kader, maar ook bilateraal probeert het de betrokkenheid van de partijen, die op de bijeenkomst in februari in Parijs duidelijk bleek, in stand te houden. Van groot belang is het dat Iran op de conferentie in Parijs aanwezig was.

In de pers zijn berichten verschenen die erop kunnen duiden dat de problematiek bij OPCW (Organization for the Prohibition of Chemical Weapons) iets te maken kan hebben met het beleid van die organisatie ten aanzien van Irak. De OPCW heeft echter niet het mandaat om eigenstandig inspecties in Irak uit te voeren. Er is wel zorg vanwege de financiële situatie van OPCW en de managementcultuur. In de vergadering van verdragspartijen in april zal naar een oplossing worden gezocht. [...]

De **minister van Defensie** vult aan dat het TMD-project, waarbij verdedigingsraketten voor de korte en middellange afstand op schepen zouden worden geplaatst, thans niet kan worden uitgevoerd vanwege te hoge kosten. De doelstellingen die aan het project ten grondslag liggen, blijven volgens de Amerikaanse administratie gelden. De VS willen overleg plegen over de vraag hoe de doelstellingen nu het beste kunnen worden bereikt. Er vindt over dit punt binnen de NAVO afstemming plaats.

Half mei volgt de nadere positiebepaling van de Amerikanen en dan kan de Kamer nader worden geïnformeerd. Over de eventuele aanpassingen van de nieuw te bouwen LCF's (luchtverdedigings- en commandofregatten) zal de minister de Kamer schriftelijk informeren.

De minister zegt voorts dat MD zich duidelijk onderscheidt van TMD. Bij TMD gaat het namelijk om de bescherming van militaire eenheden, bijvoorbeeld in het kader van een vredesmissie. MD strekt eventueel tot bescherming tegen de dreiging van langeafstandsraketten van risicolanden. MD-plannen, die dus de verdediging van de ruimte betreffen, komen niet in de Nederlandse defensieplannen voor.

7 juni 2002

Resultaten NAVO-Rusland Top (28 mei 2002)

**Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer
28000V – nr. 64**

[...] Tijdens de werklunch noemde de Minister-President [Kok] een vijftal prioriteiten voor de werkzaamheden van de NRR [NAVO-Rusland Raad]:

- de strijd tegen terrorisme, waarbij hij pleitte voor gemeenschappelijke analyses en samenwerking op het gebied van de bescherming tegen nucleaire, biologische en chemische wapens, alsmede op het gebied van civiele en militaire controle van het luchtruim;
- samenwerking op het gebied van non-proliferatie van massavernietigingswapens, in welk verband de Minister-President zijn zorgen uitsprak over de nucleaire samenwerking van Rusland met landen als India en Iran. Ook herinnerde hij aan het streven naar de totstandkoming van een gedragscode om de proliferatie van raketten tegen te gaan;
- praktische samenwerking met Rusland op het gebied van «theatre missile defence»;
- interoperabiliteit met het oog op mogelijke inzet van troepen in het kader van vredesoperaties;
- praktische samenwerking op het gebied van nucleaire «confidence and security building measures» (csbm's). [...]

7 juni 2002

Actuele spanningen tussen India en Pakistan

**Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken aan de Vaste Kamercommissie voor Buitenlandse Zaken
Buza020272**

[...] Beide landen beschikken sinds 1998 daadwerkelijk over een militaire, nucleaire capaciteit (India nam in 1974 reeds een proef met een «peaceful nuclear explosive device»). India ziet het kernwapen vooral in het kader van de strategische verhouding tot China en als symbool van de status als regionale grootmacht. Voor Pakistan is het kernwapen vooral een laatste redmiddel tegen de achtergrond van de conventionele superioriteit van India. Geen van beide landen is partij bij het Non-Proliferatieverdrag en op hen rust derhalve

geen verdragsverplichting om geen kernwapens te verwerven. Wel zijn NPV-partijen gehouden geen nucleaire goederen, technologieën en kennis aan India en Pakistan over te dragen. De ondergrondse kernproeven die India in mei 1998 nam en de nog in dezelfde maand uitgevoerde, Pakistaanse kernproeven, onderstreepten de gevaren van het conflict voor de regio. De internationale gemeenschap nam een aantal maatregelen die leidden tot enige toezeggingen van beide landen die de veiligheidssituatie moesten verbeteren. In februari 1999 ontmoetten de premiers van de beide landen elkaar in de Pakistaanse stad Lahore, bij welke gelegenheid de Verklaring van Lahore werd getekend. Deze voorzag in vertrouwenwekkende maatregelen, waaronder beter toezicht op kernwapens aan beide kanten. Aan de positieve verwachtingen van dit zgn. Lahore proces kwam echter abrupt een einde toen in mei 1999 gevechten uitbraken tussen door Pakistan gesteunde moslimmilitanten en het Indiase leger bij Kargil nabij de Line of Control (afgebakend in 1972). Het conflict dreigde opnieuw te escaleren tot een grootschalige militaire confrontatie tussen beide landen. Na de Kargil-affaire en de militaire staatsgreep in Pakistan weigerde India lange tijd besprekingen met Pakistan te voeren. Een poging van de Indiase Premier, Vajpayee, om het dialoogproces te hervatten via een ontmoeting met de Pakistaanse President Musharraf in Agra in juli 2001, mislukte. [...]

Gevraagd naar de nucleaire optie, herhaalde [de Indiase Minister van Buitenlandse Zaken] Singh tegenover de pers dat India nooit over het gebruik van kernwapens heeft gespeculeerd en dat ook niet zal doen: Het Indiase beleid is duidelijk: «no first use en dat blijft ons beleid». President Musharraf uitte zich een gelijke bewoordingen. [...]

Om in meer algemene zin de nucleaire proliferatie in de regio in te dammen heeft de Nederlandse regering – bilateraal en in EU-kader – in diverse contacten met de Indiase en Pakistaanse regering het belang van terughoudendheid op nucleair gebied over. Ook is herhaaldelijk bij beide landen aangedrongen op ondertekening en ratificatie van het Alomvattend Kernstopverdrag (CTBT), participatie bij de internationale gedragscode tegen raketproliferatie (ICOC) en deelname aan onderhandelingen over een verdrag voor de stopzetting van de productie van splijtstoffen voor kernwapens (FMCT).

Rusland is door Nederland diverse malen gevraagd de nucleaire samenwerking met India stopte zetten. [...]

21 juni 2002

Voorjaarsvergaderingen NAVO Ministers van Defensie (6 en 7 juni 2002)

Brief van de Minister van Defensie aan de Tweede Kamer

28000X – nr. 31

[...] De Nucleaire Plangroep

Tijdens de Nucleaire Planning Groep is in herinnering gebracht dat Navo's sub-strategische nucleaire bewapening sinds 1991 met 85% is gereduceerd en op een minimum niveau worden gehandhaafd ter bestendiging van vrede en stabiliteit. In die context hebben de Navo ministers aanwijzingen gegeven voor een verdere aanpassing van deze strijdkrachten, bestaande uit gevechtsvliegtuigen die naast de conventionele taak zijn belast met de bondgenootschappelijke kernwapentaak («dual capable aircraft»). Deze aanpassing wordt enerzijds mogelijk geacht dankzij de verdere verbetering van de strategische veiligheidssituatie en is anderzijds noodzakelijk gezien de sterk toegenomen operationele belasting in verband met conventionele crisisbeheersingstaken. Tegen deze achtergrond kan de Nederlandse bijdrage aan de bondgenootschappelijke kernwapentaak worden verminderd van twee squadrons naar één squadron. Het gaat om een militair-operationele maatregel zonder financiële of personele gevolgen voor de Koninklijke Luchtmacht. Nederland blijft hiermee overigens voldoen aan de vereisten ten aanzien van de bondgenootschappelijke kernwapentaak. Van verandering van het Navokernwapenbeleid als zodanig is geen sprake. [...]

4 september 2002

De situatie in het Midden-Oosten

Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer over Irak

23432 – nr. 56

[...] Het lijkt weinig twijfel dat Irak beschikt over massavernietigingswapens. De vraag is vooral welke en hoeveel. Bij de wapeninspecties door de VN, die eind 1998 werden afgebroken, bleek Irak te beschikken over een aanzienlijk arsenaal aan massavernietigingswapens (MVW). Bovendien behoort Irak tot de zeer weinige landen die deze wapens ooit werkelijk hebben ingezet, namelijk in de oorlog met Iran en tegen de eigen – Koerdische – bevolking. Er bestaat naar mijn mening geen twijfel dat Irak na het vertrek van de VN wapeninspecteurs (UNSCOM), en ondanks het bestaan van het controleregime voor wat betreft de invoer van

«dual use» goederen is doorgegaan met ontwikkeling van met name biologische en chemische wapens. De dreiging die daarvan uitgaat is reëel en wordt, naarmate de tijd verstrijkt, steeds ernstiger. [...]

De regering acht deze aanhoudende weigering van Irak om de VN-wapeninspecteurs onvoorwaardelijk toe te laten niet aanvaardbaar. Irak beweert weliswaar geen massavernietigingswapens meer in zijn bezit te hebben, maar het is aan Irak om dit te bewijzen, en wel door mee te werken aan het door de internationale gemeenschap opgelegde inspectieregime. [...]

Naar Nederlands inzicht, dat binnen de EU en in de rest van de wereld breed wordt gedeeld, moet de aandacht vooralsnog gericht blijven op de dreiging die uitgaat van de Iraakse MVW. Indien als uitkomst van het te volgen VN-traject als «ultimum remedium» moet worden overgegaan tot militaire actie, hetgeen – nogmaals – niet bij voorbaat valt uit te sluiten, zou «regime change» daarvan overigens een gevolg kunnen zijn. [...]

23 september 2002

Begroting van het Ministerie van Buitenlandse Zaken voor 2003

Memorie van Toelichting

28600V – nr. 2

[...] Het tegengaan van proliferatie van massavernietigingswapens

Het huidige multilaterale stelsel ter voorkoming van proliferatie en ter bevordering van wapenbeheersing en ontwapening moet worden versterkt. De proliferatie van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen vormt een toenemend veiligheidsrisico. Indien bepaalde terroristische groeperingen hun handen zouden weten te leggen op nucleaire, biologische, chemische of radiologische middelen, zouden zij er waarschijnlijk niet voor terugschrikken deze ook werkelijk te gebruiken. De proliferatie van dergelijke wapens naar bepaalde landen is eveneens een toenemende bron van zorg. Binnen de VN wordt gestreefd tot afronding te komen van de onderhandelingen over het verdrag tegen nucleair terrorisme. Het non-proliferatiebeleid van het kabinet wordt in eerste instantie gestalte gegeven in EU/GBVB-kader. Het kabinet streeft ook naar een actieve opstelling van zowel de EU als de NAVO ter voorkoming van Nucleair, Biologisch, Chemisch en Radiologisch (NBCR-)terrorisme. Ook nationale maatregelen zoals versterking van exportcontroles zijn van belang.

Wat betreft kernwapens blijft de Nederlandse inzet gericht op de integrale uitvoering van het Non-Proliferatieverdrag (NPV). Dit beleid krijgt niet alleen gestalte in NPV-kader zelf, maar ook in diverse andere fora zoals de Eerste Commissie van de Algemene Vergadering van de VN, de Geneefse Ontwapeningsconferentie, het Internationale Agentschap voor Atoomenergie (IAEA) en de Nuclear Suppliers Group. In 2003 vindt de tweede bijeenkomst plaats van de voorbereidende vergadering van de voor 2005 geplande NPV-toetsingsconferentie. Het kabinet zal zich daarbij inzetten voor een goede uitvoeringsrapportage en voor de totstandkoming van duidelijke afspraken over de verdere uitvoering van het actieprogramma van de vorige toetsingsconferentie in 2000. Voorts streeft de regering naar de inwerkingtreding van het Kernstopverdrag en naar een begin van onderhandelingen over een verdrag ter stopzetting van de productie van splijtstoffen voor kernwapens. In de NAVO zal Nederland zich verder inzetten voor een dialoog met Rusland over vertrouwenwekkende maatregelen ten aanzien van nucleaire wapens.

Na te streven resultaten:

- versterking van het huidige multilaterale stelsel ter voorkoming van proliferatie en ter bevordering van wapenbeheersing en ontwapening;
- blijvende integrale uitvoering van het NPV;
- dialoog met Rusland over vertrouwenwekkende maatregelen ten aanzien van nucleaire wapens;
- voortgezette ondersteuning via bilaterale en multilaterale projecten van de vernietiging van chemische en nucleaire wapens alsmede andere onderdelen van de Russische (militaire) nucleaire infrastructuur;
- een verdere aanscherping van de richtlijnen van de Australië-groep, wat betreft de exportcontrole op chemische en biologische wapens;
- zo breed mogelijke acceptatie van de gedragscode tegen raketproliferatie (ICOC) die onder Nederlands voorzitterschap is ontwikkeld in het kader van het Missile Technology Control Regime;
- universaliteit van het Chemische-Wapensverdrag en een effectieve uitvoering van alle onderdelen daarvan;
- zo goed mogelijke invulling van de rol van gastland voor de Organisatie voor het Verbod op Chemische Wapens (OPCW); Daarbij zal extra aandacht worden besteed aan de verbetering van de financiële gezondheid van de OPCW.

- een nieuw traject voor de toevoeging van een verificatieprotocol aan het verdrag inzake biologische wapens. [...]

25 oktober 2002

Begroting van het Ministerie van Buitenlandse Zaken voor 2003

Lijst van vragen en antwoorden

28600V – nr. 7

3 Hoe ziet de regering de situatie inzake Kashmir en de oplopende spanningen tussen India en Pakistan, mede gezien de kernproeven in de afgelopen periode aan beide zijden hebben plaatsgevonden? Welke stappen heeft de regering tot dusverre in deze kwestie genomen?

De acute dreiging voor militaire, en mogelijk nucleaire escalatie tussen India en Pakistan waarvan in mei/juni 2002 sprake was, is enigszins afgenomen als gevolg van diplomatieke inspanningen van de Verenigde Staten, daarbij actief gesteund door het Verenigd Koninkrijk. Ook andere landen zoals de Russische Federatie, China, Israël, Saoedi-Arabië en Turkije hebben een rol gespeeld bij de directe beïnvloeding van beide landen. Landen zoals Japan en Canada, alsook de Europese Unie werden door de VS verzocht een ondersteunende rol te spelen door «in te praten» op beide partijen. Dit laatste is onder meer gebeurd in diverse verklaringen van de Europese Unie. Verder hebben bezoeken plaatsgevonden van Eurocommissaris Patten en Hoge Vertegenwoordiger Solana aan Pakistan en India. Ook bilateraal – zowel in Den Haag als in New Delhi en Islamabad – is het Nederlandse standpunt duidelijk gemaakt. Deze internationale betrokkenheid heeft enige resultaten opgeleverd. [...]

20 Welke voorbeelden kan de regering aangeven van het samengaan van statelijke en niet-statale actoren bij de proliferatie van massavernietigingswapens?

Er zijn nog geen concrete voorbeelden te noemen van een dergelijk samengaan van statelijke en niet-statale actoren bij de proliferatie van massavernietigingswapens, maar het is uiteraard zeer onwenselijk dat terroristische groeperingen hierover de beschikking zouden kunnen krijgen.

[...]

111 Is de regering van mening dat ontwapening van (kern)wapens niet alleen moet gelden voor de Russische Federatie, maar ook voor de Verenigde Staten? Wil de regering haar standpunt in dezen toelichten?

De terugdringing van (kern)wapens is naar mening van de regering een zaak die niet alleen de Russische Federatie en de Verenigde Staten aangaat, maar tevens de overige drie erkende kernwapenstaten China, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. In het Non-Proliferatieverdrag (NPV), Artikel VI, hebben deze landen zich verplicht effectieve maatregelen te treffen gericht op kernontwapening, in de context van een verdrag gericht op algehele en volledige ontwapening onder strikte en effectieve internationale controle. Uiteraard vormen daarbij de grote aantallen Russische tactische kernwapens een specifiek punt van zorg voor de Nederlandse regering.

112 en 113 Wat is de stand van zaken met betrekking tot de ontwikkeling van het Amerikaanse anti-raketschild? Waaruit bestaan de Nederlandse contacten met de Verenigde Staten op dit terrein? Wat is de actuele stand van zaken in het kader van het GBVB ten aanzien van de eenzijdige opzegging door de Verenigde Staten van het ABM-verdrag, en de daaruit voortvloeiende plannen voor de bouw van een raketschild? Wat zijn in EU-verband de overeenkomsten en verschillen tussen de lidstaten met betrekking tot dit Amerikaanse voornemen?

Naast bilaterale contacten met de VS op verschillende niveaus vinden belangrijke besprekingen over dit onderwerp plaats in de NAVO. Hoewel de VS gestaag voortgaat met de ontwikkeling van een Missile Defensesysteem zijn veel belangrijke besluiten over de uiteindelijke architectuur nog niet genomen. Inmiddels heeft de VS aan de bondgenoten aangeboden dat zij bij de ontwikkeling van en bescherming door een dergelijk systeem betrokken kunnen worden.

Onlangs werd door de Adviesraad Internationale Vraagstukken op verzoek van de regering een advies uitgebracht met als titel «de Amerikaanse plannen voor raketverdediging nader bekeken – voors en tegens van bouwen aan onkwetsbaarheid». In de brief met de reactie van de regering op dit advies, die binnenkort aan de Kamer zal worden toegezonden, zal uitgebreid op de bovengenoemde vragen worden ingegaan.

In het kader van het GBVB is de Amerikaanse opzegging van het ABM-verdrag en de daarmee samenhangende plannen voor raketverdediging geen specifiek onderwerp van gesprek.

[...]

1 november 2002

Brief van de Ministers van Buitenlandse Zaken en van Defensie over het advies van de AIV inzake het nationale raketverdedigingssysteem dat Amerika wil ontwikkelen

27857 – nr. 5

Het Amerikaanse besluit een nationaal raketverdedigingssysteem te ontwikkelen was voor de regering aanleiding de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) enkele vragen voor te leggen (Buza000 622).

De regering is de Adviesraad zeer erkentelijk voor zijn advies getiteld «De Amerikaanse plannen voor raketverdediging nader bekeken. Voors en Tegens van bouwen aan onkwetsbaarheid», dat 4 september jl. is gepubliceerd.

Het rapport bestrijkt een groot aantal kwesties op het gebied van non-proliferatie, raketverdediging en het nieuwe Strategische Raamwerk tussen de Russische Federatie en de Verenigde Staten. Het is een waardevolle bijdrage aan het Nederlandse debat over raketverdediging. In deze reactie op het advies van de AIV gaat de regering eerst kort in op de analyse van de AIV en staat zij vervolgens stil bij elk van de aanbevelingen.

De analyse

In eerdere brieven aan de Tweede Kamer, laatstelijk die van 25 maart 2002 (TK 27 857, nr.2), heeft de regering het beleid uiteengezet ten aanzien van de Amerikaanse voornemens met betrekking tot Missile Defense (MD). In de brief van 5 juli 2001 (TK 27 857, nr.1) stelde de regering dat zoveel mogelijk moet worden gestreefd naar multilaterale in plaats van unilaterale reacties op het vraagstuk van de verspreiding van massavernietigingswapens en ballistische raketten. Een wezenlijk bestanddeel daarvan is de versterking en de verdere ontwikkeling van het internationale stelsel van non-proliferatie en ontwapening. Dit uitgangspunt blijft onverminderd van kracht. Tevens werd in deze brief onderkend dat raketverdediging ook een deel van dat antwoord kan vormen. Ten aanzien van Theatre Missile Defense (TMD), bestemd voor de bescherming van uitgezonden eenheden en al jaren op de agenda van de NAVO, is Nederland reeds geruime tijd actief. Wat betreft territoriale raketverdedigingssystemen daarentegen, gold als één van de uitgangspunten dat zij in ieder geval niet ten koste zouden mogen gaan van de strategische stabiliteit tussen de kernwapenstaten of van de internationale structuur van non-proliferatie en wapenbeheersing.

De ontwikkelingen sedertdien hebben laten zien dat althans voor de afzienbare toekomst de Amerikaanse MD-plannen geen grote schokgolven in het strategische landschap hebben teweeggebracht. In onze brief van 25 maart jl. zijn wij hier uitgebreid op ingegaan. De terugtrekking van de Verenigde Staten uit het ABM-verdrag en de relatief soepele overgang naar een nieuw Strategisch Raamwerk tussen de Verenigde Staten en de Russische Federatie, alsmede de gematigde Chinese opstelling, hebben veel van de Nederlandse zorgen kunnen ondervangen. Tegen deze achtergrond meent de regering dat de verdere ontwikkeling van een beperkt strategisch raketverdedigingssysteem, ook wanneer dit eventueel uitgebreid zou gaan worden tot het Europese NAVO-grondgebied, op zichzelf geen negatieve gevolgen hoeft te hebben voor de strategische stabiliteit in Europa. Het aanbod van de Verenigde Staten voor samenwerking bij de ontwikkeling van MD-capaciteiten acht de regering een positieve ontwikkeling. Het biedt aanknopingspunten voor verder overleg, bilateraal en met Europese bondgenoten.

Een belangrijk aspect in de MD-discussie betreft de beoordeling van de dreiging en de manier daarmee om te gaan. De AIV is hierop in zijn advies uitgebreid ingegaan. In de brief van 25 maart jl. heeft de regering gesteld de opvatting van de Verenigde Staten te delen dat van de voortgaande verspreiding van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen naar risicolanden een groeiende dreiging uitgaat. Hierin is geen verandering gekomen; er zijn in de tussentijd eerder aanwijzingen bijgekomen dat het om een serieus probleem gaat. Niettegenstaande deze groeiende dreiging is wel duidelijk, en daarin is de regering het geheel met de AIV eens, dat het nog geruime tijd kan duren alvorens het Nederlands grondgebied binnen het bereik komt van raketten uit risicolanden. Dat laat onverlet dat delen van het NAVO-grondgebied zich nu reeds binnen het bereik van raketten van korte en middellange dracht bevinden (waartegen onder meer TMD-systemen enige bescherming kunnen bieden). De ontwikkeling en de invoering van een beschermingssysteem tegen langeafstandsraketten kosten echter nog de nodige tijd. Het Amerikaanse MD-systeem dat thans wordt ontwikkeld bestaat grotendeels slechts op de tekentafel. Kortom, Missile Defense is een verdediging in ontwikkeling tegen een dreiging in ontwikkeling.

De AIV constateert in zijn analyse dat, terwijl nu al delen van het NAVO-grondgebied binnen het bereik vallen van raketten van risicolanden en dit niet geldt voor de Verenigde Staten, de Europese NAVO-bondgenoten vooralsnog minder dan de Verenigde Staten de noodzaak inzien van investeringen in een raketverdedigingssysteem ter bescherming van het eigen grondgebied. De regering is zich hiervan bewust. De brede mate van overeenstemming in de NAVO over de technische mogelijkheden van risicolanden heeft zich

tot op heden inderdaad niet vertaald in eensgezindheid over de concrete dreiging die dit meebrengt, noch over het antwoord daarop. Daarbij speelt mede een rol dat de Verenigde Staten en de Europese bondgenoten vaak verschillend denken over het gewicht dat aan respectievelijk capaciteiten en intenties moet worden toegekend. De Verenigde Staten richten zich vooral op de capaciteiten van de verschillende staten van zorg, terwijl de Europese bondgenoten meer geneigd zijn in hun afweging de intenties van deze staten mee te wegen. Intenties zijn niet eenvoudig te meten.

Daarnaast speelt ook een rol dat verschillend kan worden gedacht over de gevoeligheid van risicolanden voor (nucleaire) vergelding. De AIV stelt dat ook een risicoland gevoelig moet worden geacht voor vergelding, terwijl de Verenigde Staten ervan uitgaan dat dit na het einde van de Koude Oorlog niet per definitie meer zo is, en zeker niet in dezelfde mate. Een andere opmerking van de AIV is dat, indien een land de Verenigde Staten of één van de bondgenoten met massavernietigingswapens zou willen aanvallen, een raket niet het meest waarschijnlijke overbrengingsmiddel is. Er zijn inderdaad scenario's denkbaar waarin andersoortige overbrengingsmiddelen dan raketten een rol spelen. Dat neemt naar de mening van de regering echter niet weg dat vanuit militair-strategisch oogpunt raketten een unieke categorie vormen vanwege hun snelheid en de omstandigheid dat ze van grote afstand kunnen worden ingezet.

De aanbevelingen

Rol van de NAVO

De AIV concentreert een aantal van zijn aanbevelingen op nader overleg in de NAVO. Zo adviseert de raad de regering zijn kanttekeningen van technologische en politieke aard aan de orde te stellen in NAVO-verband. Tevens moet er wat de AIV betreft een gezamenlijke analyse komen van de aard, de omvang en de betekenis van de raketdreiging voor het gehele NAVO-grondgebied, conform artikel 4 van het Noordatlantisch Verdrag. Volgens de AIV moet deze analyse in nauwe samenspraak met Rusland worden gemaakt, bij voorkeur in de in mei 2002 opgerichte NAVORusland-Raad (NRR). De AIV benadrukt dat een dergelijke analyse een voorwaarde is voor de volgende stap, gezamenlijk onderzoek naar de wijze waarop de NAVO met de dreiging moet omgaan. Daarbij kan, aldus de AIV, een raketverdedigingssysteem één van de opties zijn, maar moeten ook andere maatregelen aan bod te komen, zoals die om proliferatie tegen te gaan. Vanwege het ontbreken van een acute dreiging van ballistische raketten tegen het Nederlandse grondgebied, beveelt de AIV ten slotte aan territoriale raketverdediging thans geen prioriteit te geven ten opzichte van andere inspanningen in NAVO-kader.

De regering is het met de AIV eens dat bespreking van MD in de NAVO van groot belang is. Daarbij zou wat de regering betreft in eerste instantie de aandacht moeten uitgaan naar de politieke en de strategische aspecten van de dreiging. De technische parameters van de dreiging komen in bondgenootschappelijk kader immers al uitgebreid aan de orde. Op grond van door bondgenoten aan de NAVO ter beschikking gestelde inlichtingen schetsen deskundigen gezamenlijk een dreigingsbeeld, dat gezien de aard van de informatie een hoge veiligheidsrubricering heeft. Er bestaat dus een gemeenschappelijk dreigingsanalyse voor zover het de aard van de raketprogramma's van een aantal risicolanden betreft. Hierboven is reeds geconstateerd dat deze technische overeenstemming tot op heden niet heeft geleid tot een eensluidende politiek-militaire benadering.

De regering is het geheel met de AIV eens dat de verschillen van inzicht zover mogelijk moeten worden overbrugd. De regering spant zich in om de dialoog hierover in het bondgenootschap te bevorderen.

Een dialoog over de dreiging dient ook met de Russische Federatie gevoerd te worden, hoewel de regering een duidelijk onderscheid wenst te blijven maken tussen besprekingen in NAVO-kader en die in NRR-kader. Rusland neemt in deze werkgroep een constructieve houding in en erkent ook dat er sprake is van een toegenomen dreiging. Tegelijkertijd beoordeelt Rusland de dreiging over het algemeen als minder groot dan NAVOpartners, en met name de Verenigde Staten. De NRR heeft reeds een adhoc werkgroep non-proliferatie ingesteld waarin Nederland een actieve rol speelt. De werkgroep heeft de taak een gezamenlijke analyse te maken van de wereldomvattende trends van de verspreiding van massavernietigingswapens en van de mogelijkheden voor praktische samenwerking bij de bescherming tegen nucleaire, biologische of chemische middelen (NBC). Daarnaast is er onder de NRR een werkgroep ingesteld die de interoperabiliteit tussen Russische en NAVO TMD-systemen bespreekt.

De uitkomst van de bondgenootschappelijke discussie zal naar de mening van de regering moeten bepalen of de NAVO haar doelstellingen op het gebied van de raketverdediging moet aanpassen. Moet de bescherming van uitgezonden troepen met Theater Missile Defense capaciteiten worden uitgebreid tot de bescherming van het grondgebied met een territoriaal raketverdedigingssysteem? Andere elementen die in deze discussie een rol spelen, zijn de vraag of, en zo ja hoe, Nederlandse bedrijven kunnen worden ingeschakeld bij de ontwikkeling van MD, de termijn waarop het Amerikaanse systeem werkelijk operationeel zal zijn en hoeveel het de bondgenoten zou gaan kosten. De regering is het overigens met de AIV eens dat er gezien de ontwikkeling van de dreiging nog tijd is om een dergelijke discussie gedegen te voeren.

Theatre Missile Defense

Enkele andere aanbevelingen van de AIV hebben betrekking op Theatre Missile Defense (TMD). De AIV beveelt aan dat mede wordt voortgebouwd op de haalbaarheidsstudie voor een NAVO-breed TMD, die eind 2002 zal worden afgerond. De AIV beveelt voorts aan dat de nationale Nederlandse inspanningen op het gebied van TMD zo snel mogelijk deel gaan uitmaken van een gezamenlijk NAVO-TMD-concept. De Nederlandse TMD-inspanningen moeten verder een plaats krijgen in de prioriteitstelling die in het kader van de voorbereidingen van de NAVO-top in Praag (november 2002) wordt besproken, aldus de AIV.

Er wordt reeds sedert vele jaren en op verschillende niveaus binnen de NAVO gesproken over de groeiende dreiging van raketproliferatie. Dit heeft onder meer geleid tot de huidige NAVO-doctrine dat uitgezonden troepen bescherming behoeven. Als direct uitvloeisel daarvan heeft Nederland in het midden van de jaren tachtig besloten tot aanschaf van het Patriot wapensysteem waarvan de raket de komende jaren zal worden vervangen door de PAC III. Ook de vervanging van het verouderde HAWK systeem door Duitse PATRIOT systemen leidt tot versterking van de capaciteit om uitgezonden troepen te beschermen. Hiermee wordt tevens de Nederlandse bijdrage aan de Europese tekortkomingen gedeeltelijk ingevuld.

Hiermee levert Nederland reeds een bijdrage aan raketverdediging, zij het dat deze verdediging is gericht tegen raketten met een korte dracht. Voorlopig is dit ook waar zich de concrete risico's voordoen. Voorts wordt jaarlijks geoefend met bondgenoten die eveneens over TMD-capaciteiten beschikken (Duitsland en de Verenigde Staten) in de door Nederland georganiseerde oefening «Optic Windmill». Nederland speelt hierin een sleutelrol. De ervaringen en resultaten van de oefening zijn van wezenlijk belang voor de opzet en de verdere ontwikkeling van het NAVO-TMDconcept. Op die wijze wordt bewerkstelligd dat de huidige TMD-capaciteit kan worden geïntegreerd in NAVO-missies die daaraan behoefte hebben.

Verdere inpassing in een gemeenschappelijk NAVO-TMD-concept ligt daarbij voor de hand, waarbij zoals de AIV reeds opmerkt, het onderscheid tussen Theatre Missile Defense en strategische Missile Defense minder scherp is dan in het verleden, toen het ABM-verdrag het verschil definieerde.

Deze zomer is de discussie binnen NAVO in een stroomversnelling gekomen door het Amerikaanse aanbod MD-capaciteiten beschikbaar te stellen aan Bondgenoten. Raketverdediging zal dan ook op de Top van Praag aan de orde komen. Er zal onder meer een besluit worden genomen over de verdere discussie. Geheel in lijn met het AIV-rapport bepleit Nederland dat het hierbij niet alleen om de «capabilities», maar ook over het concept als zodanig zou moeten gaan, waarbij politieke en strategische factoren moeten worden meegewogen. Tegelijkertijd staat Nederland constructief tegenover het voorstel voor een vervolg op de eerdergenoemde technische TMD-studie, zodat ook de technische en operationele aspecten van eventuele territoriale verdediging van het Europese NAVO-grondgebied tegen ballistische raketten kunnen worden onderzocht en meegenomen in de afwegingen. Ook de activiteiten (hoewel initieel inventariserend) van de TMD Ad Hoc Working Group (TMD AHWG), die 31 juli jl. is geïnaugureerd als werkgroep van de NAVO Rusland Raad, worden bij deze afwegingen meegenomen.

Non-proliferatie

De AIV benadrukt voorts dat non-proliferatie en wapenbeheersing essentiële elementen blijven in de strijd tegen de verdere verspreiding van massavernietigingswapens. Ter versterking van non-proliferatieregimes oppert de raad de gedachte om de VN, op initiatief van de Veiligheidsraad, een krachtig politiek signaal te laten geven door landen die in weerwil van internationale non-proliferatieregimes toch het bezit van massavernietigingswapens nastreven, bij voorbaat met de zekerheid van een harde afstraffing te confronteren. De AIV lijkt hiermede overigens een kanttekening te zetten bij de stelling dat naast capaciteiten ook intenties dienen mee te wegen in de beoordeling van de dreiging van proliferatie. Voor Nederland bestaat de kern van het non-proliferatiebeleid uit de wapenbeheersings- en ontwapeningsverdragen die op de gebieden van nucleaire, chemische en biologische bewapening een ondubbelzinnig normstellend karakter hebben. Helaas is dit bouwwerk nog niet compleet en blijkt de afdwingbaarheid van deze normen soms een probleem. Het ontbreken van universaliteit, gevallen van niet-naleving en uiteenlopende veiligheidspolitieke belangen vormen een voortdurende bedreiging.

Nederland zal blijven voortgaan om bilateraal, samen met EU-partners of in gelegenheidscoalities met andere landen, de verworvenheden te behouden en vooruitgang op nieuwe gebieden te bereiken. Zo is onlangs een samen met Japan en Australië opgestelde politieke verklaring afgelegd in New York en marge van de AVVN, met als doel de landen die dat nog niet hebben gedaan te bewegen tot ratificatie van het Alomvattend Kernstopverdrag (CTBT). In Genève leidt Nederland sinds twee jaar informele activiteiten met als oogmerk onderhandelingen over een verdrag dat de productie van splijtstof voor explosiedoeleinden moet verbieden, naderbij te brengen. Tevens wordt, in nauwe samenwerking met EU-partners, door Nederland actief gewerkt aan de totstandkoming van een internationale gedragscode tegen de proliferatie van ballistische raketten (International Code of Conduct against Ballistic Missile Proliferation – ICOC). De ICOC zal worden gelanceerd tijdens een conferentie in Den Haag eind november. Ook spant Nederland zich in om, nu de Ad

Hoc Groep ter versterking van het Biologische Wapens (BW) verdrag in elk geval voor de afzienbare toekomst niet meer bijeen zal komen, toch een werkprogramma in het kader van het BW-verdrag op te stellen voor de komende jaren. Daarnaast draagt Nederland financieel bij aan de vernietiging van chemische wapens en de ontmanteling van kernwapens in Rusland. Ook levert Nederland dit jaar extra bijdragen aan de OPCW en aan het IAEA-programma ter voorkoming van nucleair terrorisme. Daarnaast is Nederland actief lid van de exportcontroleregimes die de uitvoer van proliferatiegevoelige materialen en technologieën controleren.

De AIV schrijft terecht dat deze instrumenten proliferatie in sterke mate hebben kunnen indammen, maar dat ze niet waterdicht zijn, al was het alleen al omdat landen die wensen te prolifereren ook veelal hun eigen technologie (trachten te) ontwikkelen. Landen die hun verplichtingen niet nakomen of buiten de regimes vallen, moeten dan ook duidelijk op hun verantwoordelijkheden worden aangesproken. Het voorstel van de AIV dit in internationale fora, waaronder de VN, te doen kan de regering dan ook onderschrijven.

Strategische stabiliteit

Om te voorkomen dat raketverdediging ter bescherming van het eigen grondgebied zou leiden tot een nieuwe wapenwedloop, beveelt de AIV aan dat Nederland, samen met Europese bondgenoten, er bij de Verenigde Staten op aandringt een zodanige opstelling te ontwikkelen dat negatieve effecten tot een minimum worden beperkt, door bijvoorbeeld beperkingen aan te brengen op het aantal onderscheppingsraketten en op de stationering van interceptoren in de ruimte.

Nederland pleit ervoor NAVO-bondgenoten, maar ook andere landen zoals China, betrokken te houden bij de invulling van de Strategisch Raamwerk tussen de Verenigde Staten en de Russische Federatie, met name ten aanzien van raketverdediging gerelateerde voornemens. De Verenigde Staten geven duidelijk gehoor aan deze wens en besteden veel aandacht aan consultaties met uiteenlopende landen, waaronder inderdaad China. Ook in de NAVO en in bilateraal overleg met Washington komen deze zaken aan de orde. Het is echter nog te vroeg voor een gedachtewisseling c.q. het delen van informatie met China en Rusland over de gedetailleerde opbouw en de samenstelling van een raketverdedigingssysteem.

De AIV is van mening dat Nederland samen met Europese bondgenoten bij de Verenigde Staten moet bepleiten dat het Amerikaans-Russische verdrag inzake offensieve reducties wordt voorzien van verificatiebepalingen en dat het Strategisch Raamwerk tussen beide landen wordt uitgebreid met andere landen, in het bijzonder China. De nieuwe vriendschappelijke relatie tussen beide landen zou er ook toe moeten leiden dat de nog in groten getale aanwezige Russische tactische kernwapens in de reducties worden betrokken.

Het verdrag van Moskou tussen de Verenigde Staten en de Russische Federatie ter vermindering van de aantallen strategische kernwapens en totstandkoming van een Strategisch Raamwerk tussen deze beide landen zijn belangrijke stappen. Zoals in de analyse hierboven reeds is opgemerkt, zijn de gevreesde destabiliserende gevolgen van de opzegging van het ABM-verdrag tot op heden uitgebleven. Nederland blijft bij de Russische Federatie en de Verenigde Staten pleiten voor concrete afspraken over transparantie en verificatie bij de uitvoering van het Verdrag van Moskou. Het verdrag heeft overigens een commissie in het leven geroepen die de uitvoeringsbepalingen op dit vlak verder moet invullen. De regering kan zich van harte aansluiten bij het advies van de AIV dat gesprekken tussen de Russische Federatie en de Verenigde Staten over Tactische Nucleaire Wapens (TNW's) dienen te worden aangemoedigd. Nederland heeft dit in het verleden reeds meermalen gedaan. Discussies over vermindering van TNW's zijn wat de regering betreft primair een bilaterale kwestie tussen Washington en Moskou. Nederland zal zich echter wel blijven inzetten om dit proces te stimuleren. In de ad hoc werkgroep van nucleaire experts van de NRR wordt op het ogenblik gesproken over vertrouwenwekkende maatregelen op nucleair gebied tussen de NAVO-bondgenoten en de Russische Federatie. Als startschot voor dit proces heeft Nederland in samenwerking met de NAVO en de Russische Federatie in Den Haag in april 2002 een succesvol verlopen conferentie georganiseerd over de veiligheidsaspecten van kernwapens en hun opslag. De vervolgdiscussie zou zich volgens Nederland moeten richten op het verbeteren en verdiepen van de dialoog over nucleaire strijdkrachten en op termijn ook TNW's moeten omvatten.

8 november 2002

Brief Minister van Defensie aan de Tweede Kamer over de versterking van de militaire capaciteiten van de NAVO-bondgenoten in de Prague Capability Commitment

28676 – nr. 1

De regeringsleiders en staatshoofden van de Navo komen op 21 en 22 november a.s. bijeen in Praag. De versterking van de militaire capaciteiten («new capabilities») van de Europese Navo-bondgenoten staat tijdens de Navo-top centraal. Dat gebeurt in de vorm van een nieuw initiatief voor de versterking van de militaire capaciteiten, het «Prague Capability Commitment» (PCC). De Navo-lidstaten is gevraagd hieraan concreet bij

te dragen. Het welslagen van de Navo-top hangt in belangrijke mate af van de bereidheid van de bondgenoten om zich ook werkelijk te committeren aan de nodige capaciteitsversterking. Deze brief informeert u over de Nederlandse bijdrage aan het PCC.

1. De verdediging tegen chemische, biologische, radiologische, en nucleaire (CBRN) aanvallen

Achtergrond

De verdediging tegen CBRN-aanvallen heeft binnen het PCC hoge prioriteit gekregen. Dat ligt voor de hand: de Navo beschouwt terroristische aanslagen en aanvallen met massavernietigingswapens als de belangrijkste bedreiging van haar grondgebied. De «Defence Group on Proliferation» heeft binnen de Navo het voortouw bij de versterking van de verdediging tegen CBRN-aanvallen. In dat verband zijn diverse tekortkomingen vastgesteld, onder meer met betrekking tot biologische oorlogvoering («early warning», «surveillance» en «post event hazard management»).

Andere tekortkomingen betreffen collectieve bescherming, «stand-off detection» en «disease surveillance and consequence management». Verder heeft de Verenigde Staten het afgelopen voorjaar een aantal voorstellen gedaan ter versterking van het Navo-vermogen om slagvaardig en toereikend te kunnen reageren op NBC-aanvallen. Deze «Bronson proposals» zijn bij het PCC betrokken. Al eerder had de EU, in het kader van de Helsinki Headline Goal, een Europees tekort aan NBC-capaciteit vastgesteld.

Het PCC stelt de Navo-lidstaten in staat hun CBRN-capaciteiten gecoördineerd te versterken en, zo nodig, in te zetten. Nederland wil bijdragen aan de versterking van de verdediging tegen CBRN-aanvallen. In dat kader zijn vijf projecten vastgesteld, waarmee Nederland nationaal en in Navo- en EU-verband het hoofd kan bieden aan CBRN-aanvallen of calamiteiten. Het gaat om een integraal pakket maatregelen, waarbij collectieve bescherming wordt gecombineerd met passieve en actieve detectie en identificatie.

Bestaande plannen

Versterking TMD-capaciteit

De verdediging tegen ballistische raketten is een belangrijk aandachtsgebied van de capaciteitsinitiatieven van de EU en de Navo. Weliswaar wordt de instroom van PAC III raketten vertraagd, maar de voorgenomen overname van Duitse Patriot-systemen stelt Nederland in staat al in 2003 te beginnen met de vervanging van de Hawk en met de versterking van de inbreng in de EU en Navo «Theatre Missile Defence» capaciteit.

EVDB-intensivering

NBC-detectiecapaciteit

Met de ombouw van zes Fuchs-pantservoertuigen tot NBC-verkenningsvoertuigen kan Nederland bijdragen aan de versterking van de Europese NBC-detectiecapaciteit. De Nederlandse capaciteit wordt ondergebracht in een multinationale «pool» met Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. De totale investering wordt geraamd op €12 miljoen; de exploitatiekosten bedragen €950.000 per jaar. De voertuigen komen begin 2004 beschikbaar.

Tegelijkertijd wordt een NBC-compagnie operationeel gesteld (medio 2004). De NBC-detectiecapaciteit kan verder worden versterkt met de inbouw van bio-modules (detectiecapaciteit voor biologische wapens).

Met de verwerving kan worden begonnen in 2004. De kosten worden geraamd op €9 miljoen (2003–2008). Eerst dient echter nog nader onderzoek te worden gedaan naar de inpassing van de apparatuur in de modules. De versterking van de NBC-detectiecapaciteit is al eerder bij begroting 2003 aan de Kamer gemeld.

Invulling «Bronson proposals»

a) «Deployable NBC Analytical Laboratory»

De Navo-lidstaten is gevraagd te voorzien in een mobiele laboratoriumcapaciteit, waarmee tijdens crisisbeheersingsoperaties eventuele NBC-besmetting kan worden vastgesteld. Deze capaciteit kan, al naar gelang de situatie, uit nucleaire, biologische of chemische modules worden samengesteld. Het is derhalve mogelijk een compleet laboratorium te verwerven of delen daarvan. In 2003 worden Navo-oefeningen gehouden om de vereisten (personeel/materieel) vast te stellen van een dergelijk laboratorium. In 2004 wordt vervolgens een voorstel gedaan. Nederland wil bijdragen aan deze capaciteit. In dat kader neemt Nederland deel aan bovengenoemde oefeningen en wordt met Duitsland, dat reeds beschikt over een gedeeltelijke capaciteit (een C-lab dat moet worden gemoderniseerd), de mogelijkheden voor een gemeenschappelijke capaciteit bezien. Het is nog onzeker of Duitsland wil meedoen. In het geval van een afzonderlijke Nederlandse bijdrage aan de Navo-capaciteit bedragen de investeringskosten €15 miljoen; de exploitatielasten bedragen €250.000 per jaar.

b) «NBC Event Response Team»

Met een «NBC Event Response Team» kan de commandant van een crisisbeheersingsoperatie adequaat worden geadviseerd over de te nemen acties in het geval van een (mogelijke) besmetting. Hierdoor kunnen uitgezonden militairen tijdig worden beschermd tegen NBC-aanvallen («force protection»). Een dergelijk team wordt mogelijk ingebed in de NBC-compagnie die begin 2004 operationeel wordt. Het gaat om een bestaand plan; er wordt dus geen beroep gedaan op de EVDB-intensivering. Het team zal wel worden aangeboden in het kader van de «Bronson proposals» en het PCC. Ook hier streeft de Navo naar een «pool of capabilities».

c) «Disease Surveillance System»

De Navo evalueert thans de bestaande nationale medische informatiesystemen, waarmee snel en adequaat over plotselinge wijzigingen in het gezondheidsbeeld in het operatiegebied (bijvoorbeeld het uitbreken van een natuurlijke of opzettelijk veroorzaakte epidemie) informatie kan worden verkregen, geanalyseerd en beoordeeld. Doelstelling is de introductie van een «near real-time» medisch informatiesysteem ten behoeve van uitgezonden militaire eenheden. Hiermee kunnen uitgezonden militairen beter worden beschermd tegen de gevolgen van NBC-aanvallen.

Defensie is nauw betrokken bij de evaluatie; het huidige Nederlandse systeem (EPINATO) is ontoereikend. Na de voltooiing van de evaluatie wordt onderzocht op welke wijze een multinationale behoeftestelling kan worden ingevuld; multinationale verwerving is voor Nederland het uitgangspunt. Het Britse PRISM («Prototype Remote Illness and System Monitor») komt hiervoor in aanmerking. De kosten worden voor Nederland geraamd op €4 miljoen, de exploitatiekosten op €75.000 per jaar.

De kosten van de «interface» tussen de bestaande (geneeskundige) systemen binnen de krijgsmacht delen, die van andere landen en het PRISM zijn nog buiten beschouwing gebleven.

«Collective Protection» (COLPRO)

De collectieve bescherming van staven, medische faciliteiten en «rest and relief» faciliteiten is een cruciaal element in de verdediging tegen CBRN-aanvallen. In aanvulling op de huidige middelen zijn nog 150 «COLPRO» systemen nodig. Met de vervolmaking van COLPRO wordt de inzetbaarheid en het voortzettingsvermogen van Nederlandse eenheden in Navo- of EU-geleide operaties vergroot. De investeringskosten worden geraamd op €7 miljoen (€4 miljoen in 2004 en €3 miljoen in 2005). Multinationale verwerving is het uitgangspunt. De exploitatiekosten worden geacommodeerd in de bestaande plannen.

«Point Detection»

Chemische detectiemiddelen («Point Detection») stellen militaire eenheden in staat bij een hogere NBC-dreiging later over te gaan naar een hogere beschermingsgraad. Dit verhoogt de gevechtswaarde van de eenheid. Mede ter vervanging van de sterk verouderde Kl- en Klu-systemen wordt krijgsmachtbreed geïnvesteerd in chemische detectiemiddelen. «point detection» past in het PCC en ondersteunt de Headline Goal: met «point detection» wordt de inzetbaarheid en het voortzettingsvermogen van Nederlandse eenheden in Navo- of EU-geleide operaties vergroot. De kosten worden geraamd op €9 miljoen (in 2004 en 2005). Multinationale verwerving is het uitgangspunt. De exploitatiekosten worden geacommodeerd in de bestaande plannen.

12 november 2002

Kabinetsstandpunt over de uitbreiding van de NAVO

Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer

28676 – nr. 3

[...] 5. Verhouding met Rusland

[...] Overigens blijven de afspraken bestaan, zoals geformuleerd in de tussen de NAVO en Rusland overeengekomen Stichtingsakte van 1997. Deze houden in dat de NAVO geen voornemen, plan of reden heeft voor de stationering van kernwapens op het grondgebied van de nieuwe NAVO-leden en dat in de nieuwe NAVO-landen geen opslagfaciliteiten voor kernwapens zullen worden gebouwd. [...]

15 november 2002

Kabinetsstandpunt over de nieuwe nationale veiligheidsstrategie van de Verenigde Staten

Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer

28600V – nr. 12

1. De Amerikaanse Nationale Veiligheidsstrategie

De Amerikaanse regering heeft in september het document «The National Security Strategy of the United States» naar het Congres gezonden. Het document brengt de wereldwijde belangen en doeleinden van de VS in kaart. Het dient als richtsnoer en rechtvaardiging voor politieke keuzes. De nieuwe Amerikaanse veiligheidsstrategie gaat duidelijk verder dan slechts het uiteenzetten van de militaire doctrine. Het bevat een brede politieke agenda en gaat naast militaire aspecten onder andere in op mensenrechten, samenwerking met anderen om regionale crises aan te pakken, economische groei in ontwikkelingslanden, democratisering en aanpassing van de nationale veiligheidsinstellingen in de VS. Rode draad is een activistische Amerikaanse internationale opstelling, waarvoor ook de financiële middelen worden vrijgemaakt.

[...]

3. Nieuwe dreigingen en «pre-emptive action»

[...] Het zwartste scenario dat voorzien wordt, en waar volgens de Amerikaanse regering ernstig rekening mee gehouden moet worden, is dat terroristen beschikking krijgen over massavernietigingswapens. Meer in het algemeen wordt gesteld: «The gravest danger that our nation faces lies at the crossroads of radicalism and technology.» [...]

In het licht van de genoemde dreigingen wijst het document onder meer op het belang van een versterkte inspanning m.b.t. contra-proliferatie en non-proliferatie van massavernietigingswapens. Daarnaast is er de militaire optie, inclusief de mogelijkheid van «pre-emptive actions», om terroristische aanslagen te verhinderen en/of te voorkomen dat schurkenstaten met massavernietigingswapens in staat zijn de VS te chanteren. In de veiligheidsstrategie van 1999 stelde de toenmalige Amerikaanse regering al dat zij proportioneel, preëemptief optreden tegen een «imminent threat» gerechtvaardigd achtte in het geval van een aanzienlijke dreiging voor de nationale veiligheid.¹ De huidige veiligheidsstrategie zet deze lijn versterkt voort en geeft een onderbouwing van de optie om indien noodzakelijk preëemptief op te treden. [...]

19 november 2002

Begroting van het Ministerie van Buitenlandse Zaken voor 2003

Aanvullende lijst van vragen en antwoorden

28600V – nr. 11

1 Is de vorig jaar in antwoord op vragen van de Kamer uitgesproken erkenning van de regering dat de op vliegbasis Volkel gestationeerde F-16's een kernwapentaak hebben, maar niet dat er kernwapens op Volkel liggen, de volledige bijdrage van de Nederlandse regering aan «transparency» zoals in het paragraaf 32-rapport bedoeld? Wil de regering in het kader van de beoogde «transparency» bevestigen of ontkennen dat er kernwapens op Volkel liggen?

Zoals op 17 januari 2001 per brief aan de Kamer (TK 26 348, nr. 4) werd geschreven naar aanleiding van de afronding van het paragraaf 32-rapport, kan de NAVO om zwaarwegende militair-operationele veiligheidsredenen niet voldoen aan de wens om meer openheid over aantallen en locaties van tactische kernwapens in Europa te geven. Hiervoor blijft het huidige NAVO-voorlichtingsbeleid («neither confirm nor deny») gelden. De bijdrage van Nederland aan het rapport wordt in voornoemde brief uiteengezet.

[...]

11 Op welke wijze wil de regering vorm geven aan de vernietiging van proliferatiegevoelige materialen in de Russische Federatie?

De Nederlandse regering heeft twee verdragen gesloten met de Russische Federatie die zijn gericht op het verlenen van assistentie bij de vernietiging van proliferatiegevoelige materialen in de Russische Federatie. In 1998 werd een Verdrag gesloten met betrekking tot de vernietiging van chemische wapens, dat in het licht van wijzigingen in het Russische destructieprogramma begin 2002 werd aangepast. Als direct uitvloeisel daarvan werd in Rusland inmiddels een bedrag van ! 2,3 miljoen besteed voor de bouw en de installatie van een transformator voor vernietigingsfaciliteit voor chemische wapens in Gorni.

In 2000 sloot Nederland een verdrag om te assisteren bij de vernietiging van nucleaire proliferatiegevaarlijke materialen, dat nog niet heeft geleid tot de uitvoering van een concreet project.

Op beide gebieden wacht de regering nieuwe projectvoorstellen van Russische zijde af.

Daarnaast speelt Nederland een rol bij het overleg tussen donorlanden op het gebied van chemische ontmanteling. In 1999 werd in Den Haag een internationale donorconferentie gehouden, die sedertdien heeft geleid tot regelmatig informeel donoroverleg. Dit wordt op het Ministerie van Buitenlandse Zaken en marge van de Uitvoerende Raad van de OPCW georganiseerd. Ook vertegenwoordigers van de Russische Federatie zijn daarbij aanwezig.

[...]

33, 34 en 51 *Welke landen verzetten zich tegen een verificatieprocedure van het Verdrag inzake Biologische Wapens? Heeft de regering zicht op enige vooruitgang in de onderhandelingen met betrekking tot een verificatieprocedure in het kader van het Verdrag inzake Biologische Wapens? Welke landen die het Verdrag tegen Biologische Wapens hebben ondertekend, worden ervan verdacht deze wapens te bezitten? Welke landen zijn niet aangesloten bij het Verdrag en worden ervan verdacht over biologische wapens te beschikken?*

In 2001 werd duidelijk dat de Verenigde Staten fundamentele bezwaren hadden tegen een compromisvoorstel voor een protocol ter versterking van de naleving van het Biologische Wapensverdrag dat door de voorzitter van de Ad Hoc Groep van de Verdragspartijen bij dit verdrag was opgesteld na ruim 7 jaar onderhandelen. U bent hierover geïnformeerd in de brief van 14 december 2001 met als onderwerp «de Vijfde Toetsingsconferentie van het Biologische Wapensverdrag» (Buza 000719). Het is inmiddels duidelijk dat de ad-hoc groep ter versterking van het Biologische Wapensverdrag, waar de besprekingen over een verificatieprocedure voor het Biologische Wapensverdrag plaatshadden, de eerstvolgende jaren niet bijeen zal komen. Tijdens de hervatte Toetsingsconferentie van het Biologische Wapensverdrag, die aan zal vangen op 11 november 2002, zal getracht worden een werkprogramma overeen te komen voor de partijen bij het Biologische Wapensverdrag voor de komende drie jaar, met als doel effectieve maatregelen ter versterking van het verdrag uit te werken.

In genoemde brief van 14 december 2001 werd ondermeer vermeld dat de VS op de openingsdag van de Toetsingsconferentie een viertal verdragspartijen (Irak, Iran, Libië en Noord-Korea) samen met een ondertekenaar (Syrië) en een niet-verdragspartij (Sudan) beschuldigde van het hebben of ontwikkelen van offensieve biologische programma's. De Nederlandse regering kan deze informatie niet uit onafhankelijke bron bevestigen.

[...]

42 *Wat is de laatste stand van zaken met betrekking tot de ontwikkeling van het National Missile Defence-systeem (NMD)?*

Kortheidshalve moge verwezen worden naar de brief die op 1 november aan de Kamer werd toegezonden met de reactie van de Regering op het rapport van de Adviesraad Internationale Vraagstukken getiteld «De Amerikaanse plannen voor raketverdediging nader bekeken – voors en tegens van bouwen aan onkwetsbaarheid» (TK 27 857, nr 5).

[...]

48 *Onderschrijven de nieuwe NAVO-lidstaten de nucleaire politiek van de NAVO? Zijn deze nieuwe lidstaten bereid onder bepaalde omstandigheden kernwapens in te zetten? Worden beperkingen vastgelegd wat betreft de plaatsing van kernwapens in de nieuwe lidstaten, of wat betreft de stationering van draagsystemen voor kernwapens, zoals aanvalsvliegtuigen?*

Door deel te worden van het Bondgenootschap onderschrijven de nieuwe toetreders niet alleen het Noord-Atlantisch Verdrag, maar tevens al datgene wat in de meer dan 50 jaren van bondgenootschappelijke samenwerking tot stand is gebracht, inclusief het nucleaire beleid.

In de Founding Act van de Permanent Joint Council uit 1997, waarmee de relatie tussen de NAVO en de Russische Federatie werd geformaliseerd, is uitdrukkelijk opgenomen dat de Bondgenoten geen voornemen, geen plan en geen reden hebben om nucleaire wapens te stationeren op het grondgebied van de nieuwe leden, noch dat zij enige noodzaak zien welk aspect dan ook van NAVO's nucleaire beleid te herzien.

49 *In hoeverre wordt de nucleaire doctrine van de NAVO veranderd of zijn er aanzetten tot verandering, nu het Amerikaanse «Nuclear Posture Review» meldt dat de nucleaire doctrine van de NAVO, in navolging van de Amerikaanse nucleaire doctrine, wellicht zal worden herzien? Wordt dit plan uitgevoerd in de NAVO?*

De Amerikaanse Nuclear Posture Review heeft geen gevolgen voor het nucleaire beleid van de NAVO. De Amerikaanse Nuclear Posture Review spreekt zich ook niet uit over de NAVO-doctrine.

[...]

52 *Op welke wijze wil de regering de universaliteit van het Chemische Wapenverdrag bevorderen alsmede een effectieve uitvoering van alle onderdelen daarvan concretiseren?*

Bevordering van de universaliteit van het Chemische Wapensverdrag is een onderwerp dat zich naar de mening van de regering bij uitstek leent voor actie in EU-kader. In de eerste helft van 2001 werd reeds een eerste ronde van internationale demarches uitgevoerd bij de landen die nog geen partij zijn bij dit verdrag. Inmiddels wordt een nieuwe ronde van EU-demarches uitgevoerd.

Daarnaast zal Nederland financiële ondersteuning bieden aan een seminar in de Caraïben dat door de OPCW wordt georganiseerd, met als doel de effectieve uitvoering van het Verdrag in de regio te bevorderen.

[...]

25 november 2002

ICOC Launching Conference, The Hague 25-26 November 2002

Opening Statement by the Netherlands Minister of Foreign Affairs

Excellencies, Ladies and gentlemen,

Let me warmly welcome you to the Netherlands. We are proud that so many have come to The Hague for the inauguration of the International Code of Conduct against Ballistic Missile Proliferation. The high level at which you have chosen to be represented here is testimony of the importance of the instrument that we will bring into effect here today. It also reflects the urgency of pushing back the spread of particularly powerful and dangerous delivery systems for weapons of mass destruction. I am particularly pleased that in this Hall of Knights representatives from countries all over the globe have gathered. Ballistic Missile proliferation is not limited to a particular region; its risks affect us all.

I wish to extend a special welcome to the representative of the Secretary-General of the United Nations. International peace and security are matters of global concern and the world's single-most important organisation in dealing with them are the United Nations. The increasing threat posed by the proliferation of weapons of mass destruction, their means of delivery and the possibility of these weapons falling into the hands of terrorists, forces the UN to try and find global answers where it can, and stimulate regional responses where needed. The Code itself also underlines the role and responsibility of the United Nations in this respect.

Why have ballistic missiles become the focus of so much attention and why is it urgent that we act in trying to better control them? Ballistic Missiles have been around ever since World War II. For most of the Cold War, ballistic missiles, in particular those with strategic ranges, were confined to a limited number of states. Since then, however, both their geographical spread and their average ranges have increased rapidly. Ballistic missiles have a number of characteristics that require special attention. They are rapidly deployable, reach their targets in a very short time-span, they are difficult to defend against and, for all of these reasons, create strategic leverage, all the more so when combined with weapons of mass destruction. These characteristics make the unimpeded spread of ballistic missiles a prime source for destabilising regional power equations. Through the almost inherent link with weapons of mass destruction ballistic missile proliferation has also become a major threat to international peace and security at large.

The present Code is not the only initiative to stem the proliferation of ballistic missiles. An increasing number of countries have policies in place to prevent systems, key components or relevant technologies from falling into the hands of proliferators or even terrorists. Within the UN, last year a panel of experts conducted in-depth discussions on the issue of missiles, including that of missile proliferation, leading to a report to the General Assembly.

This multi-faceted engagement of the international community with the ballistic missile issue is proof of the growing realisation that regional stability and international security stand to gain from norm building, proper non-proliferation conduct, transparency and confidence building measures.

In 1999 a number of countries, including the Netherlands, took the initiative to elaborate a politically binding instrument that would draw up norms regarding ballistic missiles capable of delivering weapons of mass destruction. Because of the urgency of the problem, an approach had to be taken that would provide early results and at the same time create a political instrument that would be able to attract as many countries as possible.

The European Union has been supportive of this initiative from the very beginning. Last year, the European Union decided to prepare the then draft Code of Conduct for universal adherence and committed itself to get the instrument up and running before the end of the year 2002. The ensuing process, conducted in a spirit of transparency and inclusiveness, resulted in a final text that you have all received and which will be brought into effect today.

The Netherlands has always been an active supporter of international efforts in the field of disarmament, arms control and non-proliferation. We believe in the fundamental value of multilateralism. We are proud that this Code will be "launched" here in The Hague, the UN's legal capital and home of the OPCW. We want this Code to grow. We want it to become universally adhered to. We regret that not all countries have been able to join the Code today. Some of them because they feel that ballistic missile proliferation is not a concern to them, others because they feel the Code does not address all of their concerns. Tomorrow, on the second day of our Conference, we, the Subscribing States, have to consider a number of questions pertaining to the implementation of the Code. I believe one of the major questions before us is how to engage those not present here today. We should try and convince them that the ICOC is beneficial to us all.

As I indicated in my invitation to you to come to The Hague, the present Code is a first step and, I should add, a modest one. For all the importance that we attach to it, the Code of Conduct needs to be followed up by other initiatives, in the UN and elsewhere. I express the hope that the Code will be the nucleus of a an

expanding framework of non-proliferation measures in the field of ballistic missiles. Most of all I hope that the entire international community will be united in working towards that goal.

I thank you for your attention.

26 november 2002

ICOC Launching Conference, The Hague 25-26 November 2002

Closing Speech by the Netherlands Minister of Foreign Affairs

Excellencies, Ladies and Gentlemen,

Yesterday, a new international non-proliferation instrument was created with the launching of the ICOC.

Today, you, the delegates, already took the first important decisions regarding practical arrangements and the strengthening of the framework of the Code.

The Netherlands is honoured to have received the support of subscribing states to be the chair for the coming year. We will do our utmost to ensure that the code becomes an effective tool in combating the proliferation of ballistic missiles. Two main tasks lay ahead of us in this respect.

First of all, we have to ensure that the ICOC becomes an instrument that is supported by as many countries as possible. We hope to get the support from others in our coming efforts to promote universality. I am especially happy with the suggestion made to consider introducing a UN-resolution on this subject and also to inform regional groupings such as the African Union and to ask for their support in this important work.

A second challenge will be to ensure that the ICOC can become operational in the shortest possible time. The technical intersessional meeting that will be held in the first half of next year is of great importance in order to accomplish this. We call on all countries to assist us with this task, by generating ideas and practical solutions, and communicating them to us early.

I am also very happy that Austria's offer to become the Immediate Central Contact for the code has been accepted. Vienna is also, as we all know, an important seat of UN organisations. I wish Austria every success.

It is clear that the process of multilateralisation is continuing. In the week before this conference more than 40 countries signed up to the code. Now we are at 93 subscribing states. We have to make sure this positive trend will continue. We depend on all of you to make this possible.

If the constructive atmosphere of these past two days is an indication of the support for the Code, I am very hopeful about its further development.

Finally, let me thank you all for coming to The Hague and making this conference a success. But, let us not forget: the inauguration of the International Code of Conduct against the proliferation of ballistic missiles is a very important first step, but ONLY a first step.

It is our joint responsibility to make sure this instrument does not become an unguided missile. We must steer it to hit its target right on spot: to limit the proliferation of ballistic missiles, and to ensure that where these missiles exist, they do not have destabilizing effects on peace and security.

3 december 2002

**Behandeling van de begroting voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken in de Tweede Kamer
Handelingen TK 28**

[...] Mevrouw **Van Velzen** (SP): Voorzitter. De technologie om biologische, chemische en nucleaire wapens te maken, wordt verspreid over de wereld. Er komen landen bij met de kennis om kernwapens te fabriceren. De oorlog tegen het terrorisme impliceert ook een oorlog tegen landen die in het bezit zijn van deze technologie. De VS hebben in hun nieuwe "national security strategy" besloten om deze gevaren "pre-emptively", dus als eerste aan te pakken. Landen die worden ingeschat als een bedreiging voor de nationale veiligheid van de VS, kunnen nu ook zonder directe actuele aanleiding worden aangevallen. Het gaat om niets minder dan het opeisen van het recht om aanvalsoorlogen te voeren tegen door de VS gedefinieerde potentiële vijanden.

Deze agressieve Amerikaanse politiek wordt nu ook doorgevoerd in de NAVO. Het gaat allang niet meer om het verdedigen van het eigen grondgebied of het eventueel met kernwapens terugslaan in bepaalde, nauwkeurig omschreven omstandigheden. De mogelijkheid wordt nu geopend dat NAVO-landen, dus de afzonderlijke leden van de NAVO, als eerste een aanval uitvoeren. [...]

4 december 2002

Behandeling van de begroting voor het Ministerie van Defensie in de Tweede Kamer Handelingen TK 29

[...] Mevrouw **Van Velzen** (SP): [...] Ik wijd nog een paar woorden aan de kernwapens en vooral aan de geheimzinnigheid die daaromheen hangt. Dat is een overblijfsel uit het tijdperk van de Koude Oorlog. Wij beschuldigen Irak van het bezit van massavernietigingswapens, terwijl wijzelf ontkennen noch bevestigen dat er op ons eigen grondgebied nog steeds Amerikaanse kernwapens liggen. Ik roep de bewindslieden op om openheid van zaken te geven. Wij hebben daar in het verleden al eerder over gedebatteerd. Het lijkt mij goed als wij in Nederland een eerste stap zetten en als wij de bondgenoten oproepen om openheid van zaken te geven. Het was een pijnlijk moment, toen er een acute dreiging van een terroristische aanslag bleek te zijn op Kleine Brogel, de Belgische luchtmacht- en kernwapenbasis. Het verbaasde mij dat er opeens zo ontzettend veel openheid kwam over de aanwezigheid van Amerikaanse kernwapens op deze basis naar aanleiding van dit beangstigende nieuws. Ik vraag mij af waarom die openheid er in Nederland nog steeds niet is.

Hoeveel kernwapens liggen er nu in Nederland? Welke kernwapens zijn het? Hoe lang liggen ze er al? Welke contracten zijn er?

Onder druk van onze fractie is het rampenbestrijdingsplan van de gemeente Uden aangepast en is er nu een nucleair ongevallenplan. Alleen is er nog steeds geen openheid van zaken gegeven. Ik vraag mij dan ook af op welke manier dat rampenbestrijdingsplan geoefend wordt. Hoe kunnen lokale hulpverleners oefenen voor een nucleair ongeval? Ik ben benieuwd naar de actualisering die onder begeleiding van het ministerie van VROM gemaakt zou worden. Is die er al en, zo ja, wordt daarmee geoefend? [...]

5 december 2002

Motie die strekt tot openheid over locatie, aantal en soort nucleaire wapens op Nederlands grondgebied 28600X – nr. 30

Motie van het lid Van Velzen c.s.

Voorgesteld 5 december 2002

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende, dat de gemeentelijke en provinciale overheden en hulpverlenende instituties rond bijvoorbeeld vliegbasis Volkel zo goed mogelijk moeten zijn voorbereid op mogelijke ongevallen met nucleaire stoffen en dat voor het goed functioneren van een rampenbestrijdingsplan volledige openheid nodig is over de aanwezige nucleaire wapens;

constaterende, dat er nog altijd niet bekend is gemaakt, welke nucleaire wapens in Nederland zijn opgeslagen; verzoekt de regering openheid te geven over de locatie, het aantal nucleaire wapens en het soort nucleaire wapens dat is geplaatst op Nederlands grondgebied, en gaat over tot de orde van de dag.

Van Velzen (SP)

Karimi (GroenLinks)

Lambrechts (D66)

Timmermans (PvdA)

5 december 2002

Voortzetting van de behandeling van het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2003

Handelingen TK 30

[...] Minister **Korthals**: Mevrouw Van Velzen vraagt de regering in haar motie op stuk nr. 30 openheid te geven over de locatie, het aantal nucleaire wapens en het soort nucleaire wapens dat geplaatst is of zou zijn op Nederlands grondgebied. Voor alle duidelijkheid: de regering verstrekt geen informatie over de aantallen en de locaties van Amerikaanse kernwapens in Europa.

Dit uitgangspunt van de regering is in lijn met het geldende NAVO-beleid. Het is een misverstand te denken dat andere landen dergelijke gegevens wel bekend zouden maken. Het is de bedoeling dat daarover niet wordt gesproken. Ik herinner mij inderdaad dat u over België heeft gesproken.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Ik weet niet of het u bekend is, maar de Belgische minister van buitenlandse zaken, Michel, heeft in de kroeg van de RTBF gewoon duidelijk aangegeven waar die wapens lagen. Hij heeft dit later overigens teruggenomen, want hij had wat te veel gedronken.

Minister **Korthals**: Die informatie heeft u er vanochtend niet bijgegeven. Ik heb niet te veel gedronken en daarom verstrek ik daarover ook geen informatie.

In diverse documenten wordt informatie verstrekt over mogelijke ongevallen met nucleair defensiemateriaal, bijvoorbeeld het Nationaal plan kernongevallenbestrijding, NPK, en de Leidraad kernongevallenbestrijding.

Beide documenten geven een uitgebreid overzicht van de verschillende aspecten van kernongevallenbestrijding. Daarin wordt aandacht besteed aan het wettelijk kader, alarmering en beoordeling, besluitvorming, coördinatie-technische informatievoorziening en -verwerking, voorlichting, beschermde en medische maatregelen, maatregelen met betrekking tot de waterhuishouding enzovoort.

Vooral naar aanleiding van de rampen in Enschede en Volendam worden de bestaande rampenbestrijdingsplannen opnieuw kritisch tegen het licht gehouden en waar noodzakelijk geactualiseerd.

Naar aanleiding van de gebeurtenissen van 11 september 2001 is het Actieplan terrorismebestrijding en veiligheid opgesteld. In de eerste voortgangsrapportage van dit actieplan staat bij actie 45 vermeld: het Nationaal plan kernongevallenbestrijding wordt momenteel door de ministeries van VROM en BZK geactualiseerd met als doel optimale integratie in de reguliere kaders van rampenbestrijding en crisisbeheersing.

Momenteel wordt het project Revitalisatie nationaal plan kernongevallenbestrijding onder verantwoordelijkheid van de ministeries van BZK en VROM uitgevoerd. Een van de aspecten die hierbij wordt behandeld is: ongeval met nucleair defensiematerieel. Defensie heeft een actieve rol bij deze actualisering en streeft hierbij naar een zo groot mogelijke openheid.

Ik zeg dit omdat dit wel degelijk allemaal onze aandacht heeft. Op zichzelf doet het er niet toe in het kader van ontrading van aanneming van de motie, want, nogmaals, wij geven geen informatie over het feit of er nucleaire wapens zijn, wat voor soort nucleaire wapens er zijn en of deze geplaatst zijn op het Nederlandse grondgebied. Ik moet aanvaarding van de motie van mevrouw Van Velzen derhalve ontraden. [...]

6 december 2002

Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer over de inwerkingtreding van de Gedragscode tegen de proliferatie van ballistische raketten 21531 – nr. 6

[...] Op 25 en 26 november 2002 vond in Den Haag onder mijn voorzitterschap de Launching Conference of the International Code of Conduct against Ballistic Missile Proliferation plaats. Op 25 november werd in de Ridderzaal deze Gedragscode tegen de proliferatie van ballistische raketten (ICOC) formeel van kracht verklaard. Dit gebeurde in aanwezigheid van hoge vertegenwoordigers van 78 landen en van de Verenigde Naties. Op dat moment hadden in totaal 93 landen uit alle werelddelen, waaronder de gehele EU, de VS, Libië en Rusland, de ICOC onderschreven.

Op 26 november vond, eveneens onder Nederlands voorzitterschap, de eerste werkvergadering plaats van partijen bij de ICOC. Tijdens deze vergadering werden een aantal aspecten gerelateerd aan de implementatie van de Code besproken. Belangrijke besluiten waren de benoeming van Nederland als eerste Voorzitter van de ICOC, voor de periode van een jaar, en van Oostenrijk als administratief contactpunt onder de Code («Immediate Central Contact»). Tevens werd bij deze gelegenheid door partijen voorgesteld de ICOC voortaan de «Haagse Gedragscode» te noemen.

De conferentie was het succesvolle sluitstuk van een intensieve EU-campagne om de Gedragscode door zo veel mogelijk landen te laten aanvaarden. Voorbereidende bijeenkomsten in Parijs (februari 2002) en Madrid (juni 2002), gevolgd door consultaties door het Deense EU-voorzitterschap, gingen aan de ceremonie ter gelegenheid van de formele inwerkingtreding van de Gedragscode vooraf.

Van de landen die deelnemen aan het Missile Technology Control Regime (MTCR), het forum waar de Code in eerste instantie was uitgewerkt, ontbreekt vooralsnog alleen Brazilië als partij bij de Code. Als schaduwzijde dient te worden vermeld dat de meeste landen met een ballistische raketten-capaciteit buiten het MTCR de ICOC nog niet hebben onderschreven, ondanks intensieve diplomatieke inspanningen van vooral de EU, Australië en Japan. Een deel van deze landen heeft problemen met bepaalde aspecten van de Gedragscode, zoals de maatregelen gericht op openheid en de bevestiging van het belang van universaliteit van bestaande verdragen tegen massavernietigingswapens. Andere, vooral «niet gebonden» landen, richten hun bezwaren tegen het feit dat de Gedragscode buiten de VN om tot stand is gebracht.

Voor de EU was wat betreft dat laatste punt doorslaggevend de omstandigheid dat de Geneefse Ontwapeningsconferentie al geruime tijd in een patstelling verkeert en dat – ook los daarvan – de kans op een onderhandelingsresultaat in VN-kader op redelijk korte termijn miniem zou zijn geweest. De urgentie van het probleem van proliferatie van ballistische raketten vereiste derhalve een alternatieve aanpak. Dat laat onverlet dat de VN ook inzake non-proliferatie van ballistische raketten een rol te spelen heeft. Ik heb dit in mijn openingsinterventie op de Conferentie ook duidelijk gemaakt. De interventie treft u bijgevoegd aan.

De «Haagse Gedragscode» is het eerste multilaterale non-proliferatieinstrument op het gebied van (ballistische) raketten. De Gedragscode behelst geen verbod op ballistische raketten, maar roept op tot terughoudendheid bij het ontwikkelen, testen, inzetten en verspreiden ervan. Bovendien introduceert de Code een aantal vertrouwenwekkende maatregelen, waaronder de vooraankondiging van raketlanceringen, om wederzijds wantrouwen en onzekerheid te voorkomen. Voor uw informatie is de tekst van de Gedragscode als bijlage bij deze brief gevoegd. Deze tekst, alsmede een actueel overzicht van landen die de Gedragscode onderschrijven, is tevens te vinden op www.minbuza.nl/english.

De grootste uitdagingen voor Nederland als Voorzitter van de Gedragscode, zijn de verdere uitbreiding van het aantal partijen bij de Code («outreach») alsook het op korte termijn operationeel maken van de Code, waaronder het nader uitwerken van de vertrouwenwekkende maatregelen die onder de Code zijn voorzien. Met het oog op dit laatste, is in de eerste helft van 2003 een eerste technische intersessionele bijeenkomst van partijen voorzien.

De Haagse Gedragscode is niet het eerste of enige initiatief tot wapenbeheersing op het gebied van raketten. De Code is wel het eerste concrete normstellende instrument dat als basis kan dienen voor verder werk op het terrein van raket non-proliferatie, ook in VN-kader. Betrokkenheid van de VN werd door partijen bij de Code dan ook onderstreept. Nederland zal de Gedragscode binnenkort ter informatie aan de Verenigde Naties en andere relevante internationale organisaties aanbieden. [...]

10 december 2002

Verslag algemeen overleg op 19 november 2002 over Veiligheidsraadsresolutie 1441 inzake Irak 23432 – nr. 66

[...] Tot slot wijst de heer **Koenders** (Pvda) erop dat de aanpak van Noord-Korea eigenlijk een nog grotere prioriteit zou moeten hebben dan de aanpak van Irak, omdat Noord-Korea blijkbaar al kernwapens heeft ontwikkeld. [...]

24 december 2002

Antwoord van de heer De Hoop Scheffer, Minister van Buitenlandse Zaken, op vragen van het lid Karimi (GroenLinks) over een presidentiële richtlijn in de VS inzake kernwapens (ingezonden 16 december 2002)

Nr. 560

Vraag 1

Heeft u het artikel "Bush: met kernwapens terugslaan" gelezen?¹

Antwoord: Ja

Vraag 2

Kent u het Amerikaanse beleidsdocument waarin bevestigd wordt dat de VS bereid zijn nucleaire wapens in te zetten tegen landen waarvan vermoed wordt dat ze massavernietigingswapens, dan wel componenten van massavernietigingswapens, bezitten of ontwikkelen?

Antwoord: Het Amerikaanse beleidsdocument getiteld: "National strategy to combat weapons of mass destruction" is mij bekend.

Vraag 3

Is het waar dat deze strategie is vervat in een presidentiële richtlijn?

Antwoord: Het document dat nu is vrijgegeven betreft een gedeclasseerd uittreksel van een topgeheime presidentiële richtlijn die door President Bush afgelopen in mei 2002 werd ondertekend. Daarmee is hetgeen in het beleidsdocument is omschreven officieel Amerikaans beleid.

Vraag 4

Deelt u de mening dat de inzet van kernwapens zoals in het Amerikaanse beleidsdocument is omschreven, nu wel officieel Amerikaans beleid is? Zo neen, waarom niet?

Antwoord: Inzet van kernwapens wordt in het Amerikaanse beleidsdocument niet expliciet genoemd. Wel wordt in het kader van de afschrikkingsdoctrine gesteld dat de Verenigde Staten zich het recht voorbehoudt met “overmacht” te reageren op gebruik van massavernietigingswapens door een tegenstander, waarbij geen enkele optie wordt uitgesloten. Hierbij zij opgemerkt dat het niet om een nieuw beleid gaat, maar om een explicietere bewoording van het reeds lange tijd bestaande beleid.

Vraag 5

Ondersteunt u dit Amerikaans beleid? Zo ja, waarom? Zo neen, waarom niet?

Vraag 6

Deelt u de mening dat dit beleid strijdig is met de negatieve veiligheidsgaranties zoals vastgelegd in afspraken (o.a. Veiligheidsresolutie in 1995) in het kader van het Non Proliferatie Verdrag?

Vraag 7

Bent u bereid bilateraal, dan wel multilateraal in (EU, NAVO en VN verband) alles in het werk te stellen om de VS ervan te weerhouden het pre-emptieve beleid uit te voeren? Zo neen, waarom niet?

Antwoord: In het nieuwe strategiedocument wordt duidelijk gemaakt dat de inzet van “overmacht” zal worden overwogen nadat massavernietigingswapens zijn ingezet tegen de Verenigde Staten of zijn bondgenoten. Dat is dus geen pre-emptief beleid, maar afschrikking.

Voor het overige moge ik verwijzen naar het antwoord van mijn ambtsvoorganger op vragen van het lid Hoekema, ontvangen op 27 maart 2002, inclusief de daarin vermelde verwijzingen naar eerdere kamerbrieven over dit onderwerp. [...]

1) Volkskrant 12 december jl.

7 januari 2003

Verslag algemeen overleg van 14-11-2002 over onder meer verslag van de informele vergadering van de NAVO-ministers van Defensie in Warschau van 24 en 25 september 2002
28676 – nr. 6

[...] [Mevrouw **Karimi** (GroenLinks)] [...] Moeten de nieuwe [NAVO-]landen bereid zijn om kernwapens in te zetten of worden er beperkingen gesteld aan de stationering van draagsystemen voor kernwapens? [...]

Mevrouw Karimi kan niet instemmen met de uitbreiding van de NAVO in het licht van de kernwapenparagraaf, de mogelijkheid om buiten het verdragsgebied in te grijpen zonder dat sprake is van een humanitaire interventie, de ondoorzichtige en ondemocratische structuur en de dominantie van de Verenigde Staten.

[...]

[De **Minister van Buitenlandse Zaken**] [...] De NAVO laat geen opslagfaciliteiten voor kernwapens bouwen in de nieuwe NAVO-staten. Vliegtuigen zonder kernwapens vallen hier echter niet onder.

14 januari 2003

Verslag van de jaarlijkse zitting van de Parlementaire Assemblée van de Noord-Atlantische Assemblée
19291 – nr. 144/31

Irak

Onderzoek IISS

In de Commissie voor defensie en veiligheid heeft de heer Taylor, voorzitter van het International Institute for Strategic Studies-US (IISS) in Washington, een inleiding gehouden over «Iraqi WMD Programme and United Nations Inspections». Het IISS publiceert sinds meer dan 40 jaar «The Military Balance», volgens de heer Taylor de enige betrouwbare openbare inventarisatie van legers, rebellen, en «organised non-state armed groups». Een team van het IISS heeft in september jl. een beoordeling van Irak gemaakt met het doel onpartijdig en zo precies mogelijk Iraks huidige vermogens op het gebied van massavernietigingswapens in te schatten. Dat was een moeilijke taak; de VN-inspecties hebben weliswaar veel materiaal opgeleverd, maar Irak heeft alles gedaan om zijn verleden te verhullen, om het ontmantelen van hetgeen het thans bezit te voorkomen, en om te behouden wat het heeft. Op grond van veiligheidsraadresolutie 687 (1991), die de voorwaarden voor het staakt-het-vuren tussen de strijdende partijen in de Golfoorlog vastlegde, is het Irak

verboden massavernietigingswapens en lange-afstandsraketten te behouden, te verkrijgen of te ontwikkelen; en het moest de massavernietigingswapens die het bezit onder internationaal toezicht vernietigen of onbruikbaar maken. In de periode na het aannemen van de resolutie heeft Irak alles gedaan om onder deze verplichtingen uit te komen.

Kernwapens

Aan de vooravond van de Golfoorlog stond Irak op het punt om voldoende hoog verrijkt uranium te produceren voor het maken van een kernbom. Indien de Golfoorlog niet had plaatsgevonden, zou Irak tegen het jaar 2000 mogelijk zo'n twaalf kernbommen hebben gehad. In de Golfoorlog zijn de nucleaire installaties van Irak zwaar beschadigd, maar het nucleaire potentieel is niet helemaal uit de weg geruimd. Zo heeft de wetenschappelijke en technische expertise van het land de oorlog doorstaan. Het IISS neemt aan dat Irak op dit moment:

- geen installaties heeft die splijtbaar materiaal in voldoende hoeveelheden kunnen produceren om er nucleaire wapens mee te maken;
- enkele jaren tijd en uitgebreide hulp uit het buitenland nodig zou hebben om zulke installaties op te zetten;
- binnen enkele maanden nucleaire wapens zou kunnen assembleren indien splijtbaar materiaal uit het buitenland zou worden verkregen;
- radioisotopen, die voor binnenlands gebruik bestemd zijn, of materiaal uit het buitenland zou kunnen gebruiken voor een rudimentair radiologisch ontwerp.

Biologische wapens

Rond 1989 is Irak begonnen met de productie van biologische strijdmiddelen. Tijdens de Golfoorlog heeft het de meeste productiebedrijven voor die strijdmiddelen met succes verborgen weten te houden en die zijn dan ook niet aangevallen. Ook bij de inspecties, die tot 1998 plaats vonden, is slechts een deel van de biologische munitie, voorraden strijdmiddelen en groeisubstraat gevonden. Irak beschikt nog steeds over de nodige expertise en het industrieel vermogen om strijdmiddelen snel en in grote omvang te produceren. De inschatting van de huidige situatie is dat:

- Irak nog steeds over substantiele hoeveelheden groeisubstraat en biologische strijdmiddelen beschikt;
- het land in staat is om binnen enkele weken de productie van biologische strijdmiddelen te hervatten. Mogelijk heeft het sinds 1998 duizenden liter antrax, botuline-toxine en andere middelen geproduceerd. De huidige voorraden zijn niet bekend;
- ook is niet bekend of Irak over virale middelen of als wapen te gebruiken pokken beschikt.

Chemische wapens

Na de oorlog tegen Iran (1980–1990) beschikte Irak over de grootste en meest ontwikkelde vermogens inzake chemische wapens in het Midden-Oosten. Tijdens de Golfoorlog zijn de primaire opslagplaatsen voor chemische wapens en een groot deel van de munitievoorraad verwoest. Bij de inspecties tot 1998 kon UNSCOM grote hoeveelheden chemische munitie, voorraden strijdmiddelen, halffabrikaten en productieuitrusting uit de weg ruimen. De inschatting van de huidige situatie is dat Irak:

- waarschijnlijk nog steeds over enige honderden tonnen mosterdgas en halffabrikaten voor enige honderden tonnen sarin/cyclosarin, en wellicht over soortgelijke hoeveelheden VX uit voorraden van vóór 1991 beschikt;
- in staat is binnen enkele maanden de productie van chemische wapens te hervatten. Mogelijk heeft het sinds 1998 al honderden tonnen mosterd- en zenuwgas-strijdmiddelen geproduceerd.

Ballistische raketten

Op grond van VN-resoluties is het Irak niet toegestaan raketten met een bereik van meer dan 150 km te bezitten. Tijdens de Golfoorlog was Irak in staat met een El-Hussein raket, een ontwikkeling van de uit de Sovjet-Unie geïmporteerde Scud-B-raket, een militair kamp van de VS in Saoedi-Arabië te treffen. Als gevolg van de mobiliteit van de lanceerinrichtingen is tijdens die oorlog geen enkele van deze inrichtingen door vliegtuigen getroffen. Na de Golfoorlog is Irak op kleine schaal doorgedaan met research en ontwikkeling, en heeft het producten op het gebied van rakettechnologie proberen te kopen, zoals technologie op het gebied van vaste brandstoffen, geleidings- en controlesystemen en gyroscopen. De inschatting van de huidige situatie is dat Irak:

- waarschijnlijk nog steeds over ongeveer 12 El-Hussein raketten beschikt met een bereik van 650 km. Daarmee zouden Israël, Saoedi-Arabië, Turkije, Iran en Koeweit kunnen worden bereikt. Deze raketten zouden met chemische en biologische wapens kunnen worden uitgerust;

- niet over installaties beschikt om lange-afstandraketten te bouwen. Het zou jaren duren en er zou uitgebreide buitenlandse hulp nodig zijn om zulke installaties op te zetten;
- over een klein aantal El-Samoud raketten beschikt, waarmee vanuit de zuidelijke no-fly-zone Koeweit kan worden bereikt;
- in staat is rudimentaire koppen voor chemische en biologische wapens te bouwen. Of het verder gevorderde ontwerpen heeft ontwikkeld, is niet bekend;
- in staat is voertuigen, bestemd voor civiel gebruik, om te bouwen tot mobiele lanceerinrichtingen voor ballistische raketten.

Conclusie

De heer Taylor concludeerde dat oorlogsvoering en het sanctie- en inspectieregime de vermogens van Irak inzake nucleaire, biologische en chemische wapens verminderd maar niet geëlimineerd hebben. Ook is de blijvende belangstelling van Irak voor de ontwikkeling daarvan niet weggenomen. Ondanks alles wat het regime in Bagdad heeft gezegd of geschreven, lijkt het behoud van massavernietigingswapens een centrale doelstelling te zijn, want daarvoor offert het alle andere doelstellingen op.

Het lijkt waarschijnlijk dat het huidige regime in Irak vroeger of later zijn doelstelling(en) zal realiseren. Het IISS heeft niet geprobeerd vast te stellen of het arsenaal aan massavernietigingswapens van Irak een casus belli vormt. Maar het niet-overgaan tot actie in de nabije toekomst zal het gevaar voor de regio en de wereld daar omheen doen toenemen, aldus de heer Taylor.

22 januari 2003

**Antwoord van de heer De Hoop Scheffer, minister van Buitenlandse Zaken op vragen van het lid Wilders (VVD) over kerncentrales in Iran
Nr. 648**

Vraag 1

Heeft u kennis genomen van de berichten dat uit satellietfoto's blijkt dat Iran in het geheim bouwt aan twee kerncentrales bij Natanz en Arak?¹

Vraag 2

Weigert Iran tot op heden inspecteurs van het Internationaal Atoomenergie Agentschap (IAEA) toe te laten, ondanks dat de Iraanse regering stelt dat die altijd welkom zijn en Iran als ondertekenaar van het non-proliferatieverdrag verplicht is de inspecteurs toe te laten (MPV)?

Antwoord: Ja, het lijkt echter niet te gaan om kerncentrales, maar om nucleaire faciliteiten, waarvan is gezegd dat zij kunnen worden gebruikt voor uraniumverrijking en de productie van zwaar water. Dit zijn belangrijke stappen voor Iran om de gehele nucleaire brandstofcyclus in handen te krijgen, inclusief de productie van hoogverrijkt uranium en plutonium.

Hiervan gaat een proliferatiegevaar uit, al heeft het IAEA verklaard dat Iran zich houdt aan zijn safeguardovereenkomsten en verduidelijkt dat er in dit stadium voor dat land geen juridische verplichting bestaat de in aanbouw zijnde faciliteiten te laten inspecteren. Bij een recent bezoek van de Secretaris-Generaal van mijn Ministerie aan Teheran is deze kwestie aan de orde gesteld. Daarop werd van Iraanse zijde geantwoord, dat de Directeur Generaal van het IAEA, de heer El Baradei, in februari 2003 Teheran zal bezoeken en dat daarbij volledige opening van zaken zal worden gegeven over de twee genoemde nucleaire faciliteiten. De Regering houdt de ontwikkelingen nauwlettend in de gaten.

Overigens werd door de Secretaris-Generaal een beroep gedaan op Iran om Additionele Protocollen en andere aanvullende overeenkomsten met het IAEA te ondertekenen. Landen die dat reeds hebben gedaan zijn verplicht in een vroegtijdig stadium aan het IAEA te laten weten welke nucleaire faciliteiten zullen worden gebouwd. In het Iraanse geval is dat dus nog niet zo.

Vraag 3

Herinnert u zich uw antwoorden op eerdere schriftelijke vragen van vragensteller waarin de minister bevestigt dat Iran terroristische organisaties, met name Hezbollah, steunt met wapens, dat Iran rakettechnologie exporteert naar onder andere Libië en Syrië en dat er sterke aanwijzingen zijn dat Iran werkt aan een kernwapenprogramma?²

Antwoord: Ik herinner mij de antwoorden van mijn ambtsvoorganger op de vragen waarnaar wordt verwezen.

Vraag 4

Zijn er aanwijzingen dat Rusland ook bij de bouw van deze geheime kerncentrales betrokken is, of dat deze gebouwd worden met gebruikmaking van kennis die van de Russen afkomstig is? Zo ja, wilt u in de relevante internationale gremia er op aandringen dat er maatregelen worden genomen om te voorkomen dat Rusland meewerkt aan de proliferatie van kernwapentechnologie en kennis naar andere staten, waaronder Iran?

Antwoord: Er zijn bij de Nederlandse regering geen aanwijzingen bekend dat bij de bouw van deze nucleaire faciliteiten sprake zou zijn van Russische betrokkenheid.

Vraag 5

Indien blijkt dat Iran inderdaad in het geheim aan kerncentrales werkt - waar reeds gebleken is dat Iran terroristische organisaties steunt en rakettechnologie verspreidt naar landen met een dubieuze reputatie en er aanwijzingen zijn dat Iran werkt aan het verkrijgen van nucleaire wapens -, welke gevolgen heeft dit dan voor de relaties van Nederland en de EU met Iran?

Vraag 6

Welke maatregelen bent u van plan te nemen om te voorkomen dat Iran ooit de beschikking krijgt over nucleaire wapens en om een einde te maken aan de Iraanse steun aan terroristische organisaties en staten die betrokken zijn bij het internationale terrorisme?

Antwoord:

In het kader van onderhandelingen over een Handels- en Samenwerkingsakkoord tussen Iran en de EU zijn doelstellingen en indicatoren geformuleerd ten einde te bezien of Iran er voldoende aan doet een aantal bij de EU levende politieke punten van zorg weg te nemen, ondermeer op het gebied van terrorisme en non-proliferatie. Voor wat betreft dit laatste betreft is één van de doelstellingen de naleving en volledige nationale tenuitvoerlegging van Irans verplichtingen onder internationale overeenkomsten en verdragen, waaronder de waarborgovereenkomst die is afgesloten met het IAEA. Een andere is dat Iran geen technologie op het gebied van ballistische raketten en massavernietigingswapens zal overdragen aan derde landen.

Zolang er zorg bestaat over de Iraanse intenties op het gebied van kernwapens zal Nederland onverminderd voortgaan met een strikte toepassing van de exportcontroles die dienen te voorkomen dat Iran de beschikking krijgt over gevoelige technologieën.

Vraag 7

Hoe beziet u de uitspraak van de Amerikaanse president Bush over de 'as van het kwaad' nu de VN opnieuw inspecties uitvoeren in Irak, Noord-Korea heeft toegegeven een nucleair programma te hebben en Iran in het geheim aan kerncentrales werkt?

Antwoord: De Nederlandse regering deelt de Amerikaanse zorg dat deze landen programma's hebben gericht op verwerving en ontwikkeling van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen, maar ziet tevens dermate grote verschillen tussen deze drie landen dat zij niet goed in één en dezelfde categorie kunnen worden ondergebracht.

1) O.a. CNN, 12 december jl. en De Telegraaf, 13 december 2002

2) aanhangsel Handelingen, nrs. 325 en 637, vergaderjaar 2001-2002 en aanhangsel Handelingen nrs. 941, 993 en 1591, vergaderjaar 2000-2001

6 februari 2003

De situatie in het Midden-Oosten; Verslag algemeen overleg over het conflict inzake Irak (18 december 2002)

23432 – nr. 74

[...] Mevrouw **Van Velzen** (SP) heeft onlangs begrepen dat een viertal Nederlandse bedrijven heeft meegewerkt aan het programma voor de ontwikkeling van massavernietigingswapens, waaronder Melchemie, KBS Holland en Delft Instruments. Kan de regering de betrokkenheid van deze Nederlandse bedrijven bevestigen of ontkennen en wanneer zijn voor deze leveranties eventueel vergunningen afgegeven? Indien de leveranties hebben plaatsgevonden, is de regering dan van mening dat deze in strijd zijn met het Nederlandse wapenexportbeleid en is de minister bereid om de Kamer hierover vandaag uitsluitel te geven? De bron waarover mevrouw Van Velzen beschikt heeft inzage in zowel de recente UNSCOM-rapporten als het Irak-rapport en zal deze morgen naar buiten brengen. Zij zal ervoor zorgen dat de desbetreffende informatie wordt toegezonden aan de regering en aan de Kamer.

De Duitse Tageszeitung heeft gemeld een exemplaar van het rapport over Irak in haar bezit te hebben. Daaruit blijkt dat vanaf de jaren zeventig verschillende landen, in strijd met internationale verdragen, onderdelen voor

massavernietigingswapens zouden hebben geleverd aan Irak. Dit zijn verontrustende berichten en zij vindt het van groot belang dat de regering, maar ook de Kamer, inzicht krijgt in de rapportages van Irak, zodat kan worden beoordeeld of Irak zijn afspraken nakomt en of er sprake is van een «material breach». Om een onafhankelijk oordeel te kunnen vormen over de noodzaak van oorlog of van andere maatregelen om de druk op Irak op te voeren, kun je niet gedeeltelijk geblinddoekt zijn. [...]

De Amerikaanse regering heeft aangegeven bereid te zijn landen die massavernietigingswapens bezitten, preventief aan te vallen, desnoods met kernwapens. Acht de regering het denkbaar dat Nederland deelneemt aan een oorlog waarin kernwapens worden ingezet? Wat betekent dit voor Nederlandse deelname in het licht van de NAVO-kernwapentaak die Nederland ook op eigen grondgebied huisvest? [...]

De Nederlandse regering heeft geen inzicht in de rapportages van Irak, maar de **Minister van Buitenlandse Zaken** vindt dat ook niet nodig om te kunnen besluiten over eventuele deelname aan militaire operaties. Hij wijst erop dat Nederland een serieus wapenexportbeleid heeft en controle uitvoert op «dual use»-goederen. De Nederlandse regering beschikt niet over feiten rond ongeoorloofde leveranties aan Irak. Hij wacht met belangstelling de door mevrouw Van Velzen aangekondigde informatie af. Het is overigens aannemelijk dat UNMOVIC de lijsten zal «schonen» van namen van bedrijven, omdat bedrijven anders niet bereid zullen zijn hun medewerking te verlenen. [...]

12 februari 2003

Behandeling van de brief van de minister van Buitenlandse Zaken inzake Irak (23432, nr. 77)

Handelingen TK 43

[...] Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): [...] Amerikanen en Britten zinspelen openlijk over de inzet van kernwapens tegen Irak. Is dat denkbaar of aanvaardbaar wat de regering betreft? Of wacht zij af tot het zover komt, tot het besluit is genomen, om vervolgens haar eigen standpunt te bepalen? [...]

De heer **Van Bommel** (SP): De vraag over de militaire druk en de middelen die daarvoor worden genoemd en nu ook ingezet, is niet beantwoord. Door de Britten en Amerikanen wordt in elk geval genoemd de mogelijkheid om ook het kernwapen in te zetten. Nederland heeft zich hierover nooit uitgesproken, maar het lijkt mij toch dat Nederland een dergelijk idee niet ondersteunt en daarvan afstand neemt.

Minister **Balkenende**: In resolutie 1441 is sprake van "serious consequences". Wij weten allen dat daarbij militaire methoden behoren. Meer dan dat is op dit moment niet aan de orde.

De heer **Van Bommel** (SP): Mag ik dan de conclusie trekken dat "serious consequences" voor de Nederlandse regering een niet nader gedefinieerd begrip is, waaronder mogelijk alle militaire middelen, inclusief kernwapens, vallen?

Minister **Balkenende**: Wij zullen zien wat er gebeurt. Ik ga niet in op de vraag wat er zou kunnen volgen. Het gaat nu om het juiste spoor. Het gaat om het rapport van Blix en de vraag of een volgende resolutie nodig is. Wij hebben internationaal afgesproken dat er sprake is van serious consequences. Elke speculatie over wat daarna zou kunnen gebeuren, is nu niet aan de orde.

De heer **Van Bommel** (SP): Die speculatie komt niet van mijn kant. Die speculatie over een mogelijke inzet van het kernwapen komt van de Amerikanen en de Britten. Zij hebben erover gesproken. Ik vraag de Nederlandse regering, die meegaat in de oorlogslogica van anderen, of zij daarvan afstand wil nemen omdat wij mogelijk bij een conflict betrokken raken waarbij wij niet gaan over de inzet van mensen en middelen, maar daarvoor mogelijk wel medeverantwoordelijk zijn.

Minister **Balkenende**: Ik heb zojuist al gezegd dat wij ons niet willen neerleggen bij de onvermijdelijkheid van militaire acties en dat wij niet willen ingaan op "als, dan"-situaties. Dit vraagstuk is nu dus niet aan de orde en ik ga er verder niet op in.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Ik bemerk een lichte geïrriteerdheid bij de minister-president. Ik kan die niet goed plaatsen, maar misschien ligt dat aan mij. Ik wil wel een antwoord op de vraag die ook door collega Van Bommel is gesteld. In het Amerikaanse beleid is het mogelijk om het totale arsenaal, waaronder kernwapens, in te zetten in de oorlog tegen Irak. Ik vind dat de minister-president hier niet zo gemakkelijk kan zeggen dat hij er niet op in wil gaan, want dat is het beleid van de Amerikanen.

Minister **Balkenende**: Ik vind dat wij ons nu niet moeten begeven in speculaties wat er zou kunnen gebeuren nadat de informatie van Blix is gekomen en nadat de Veiligheidsraad aan het woord is geweest. Ik heb hier niets aan toe te voegen.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Ik wil helemaal niet dat u daarover speculaties gaat doen. Daar wil ik u ook helemaal niet toe verleiden. Mijn vraag is hoe de Nederlandse regering het beleid van de Verenigde Staten beoordeelt dat ook kernwapens als onderdeel van hun wapenarsenaal kunnen worden ingezet in een oorlog.

Minister **Balkenende**: Dit is dezelfde vraag die de heer Van Bommel heeft gesteld. Ik heb daarop antwoord

gegeven.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks): Ik vind het buitengewoon jammer en teleurstellend dat de minister-president hier niet heel krachtig en duidelijk zegt dat Nederland dat nooit en te nimmer zal accepteren. Dat verwacht ik van hem.

Minister **Balkenende**: Nee, dat is nu niet aan de orde. Het gaat om het opvoeren van militaire druk om ervoor te zorgen dat Saddam Hoessein en Irak zich houden aan resolutie 1441. Wij begeven ons niet in de vraag wat er zou kunnen volgen nadat de Verenigde Naties aan het woord zijn geweest. [...]

De heer **Van Bommel** (SP): [...] Mijn laatste opmerking betreft hetgeen de premier heeft gezegd over kernwapens. Hij zegt dat kernwapens niet aan de orde zijn, maar volgens de Amerikanen en de Britten en ook volgens de NAVO-strategie is dit een mogelijke optie.

De SP-fractie is het daar absoluut niet mee eens. Zij hoopt dan ook dat de premier op dit punt op zijn schreden terugkeert en duidelijk afstand wil nemen van die dreiging met kernwapens. [...]

19 februari 2003

Behandeling van de brieven van de ministers van Defensie en van Buitenlandse Zaken over de kwestie Irak (23432, nrs. 84, 85 en 86)

Handelingen TK 46

[...] De heer **Van Bommel** (SP): [...] Vorige week vroeg ik de minister-president naar het Amerikaanse dreigement om ook kernwapens tegen Irak in te zetten. De minister-president heeft toen niets willen uitsluiten. Sterker nog, hij heeft helemaal niets willen zeggen. Betekent dit dat hij ook het transport van kernwapens door ons land domweg goedkeurt? Wij willen eindelijk eens duidelijkheid op dit punt! [...]

De heer **Van Bommel** (SP): Ik heb in het verlengde van het debat van vorige week gevraagd hoe de Nederlandse regering denkt over de mogelijke inzet van kernwapens en over de doorvoer van kernwapens over Nederlands grondgebied. Wil de minister-president daarover een uitspraak doen?

Minister **Balkenende**: Ik heb vorige week gezegd dat ik niet op deze vraag inga, omdat ik vind dat dit een zaak is die past in een verder traject waarover ik verder geen uitlatingen mag doen.

De heer **Van Bommel** (SP): Ik spreek over het mogelijke transport van kernwapens over Nederlands grondgebied zoals gesuggereerd door de Amerikanen. Ik vind het onvoorstelbaar dat de minister-president hierop antwoordt dat hij daarover geen uitlatingen wil doen.

Minister **Balkenende**: Ik heb aan het begin van mijn interventie gezegd dat alle vragen over het transport zullen worden beantwoord door de minister van Defensie. [...]

Minister **Kamp**: [...] Dan is mij gevraagd of ik kan bevestigen dat Defensie niet weet wat er op dit moment aan Amerikaans materiaal door Nederland wordt vervoerd. Dit kan ik niet bevestigen, want wij weten het wel. Wij weten wat er door Nederland gaat en wanneer het door Nederland gaat. Over hetgeen er nog komt, althans wat op dit moment kan worden overzien, vindt nauw overleg plaats. Wij weten dus wat er gebeurt, wij weten wat er wordt getransporteerd en wij weten ook hoe wij dit moeten beveiligen en bewaken en in samenwerking met wie. Hiermee zijn wij nu juist de hele dag druk bezig.

De heer **Van Bommel** (SP): Ik ben blij dat de minister dit weet, want dan kan hij zijn maatregelen treffen. Hij kan dan dus ook uitsluiten dat er sprake is van de doorvoer of het transport van kernwapens over Nederlands grondgebied.

Minister **Kamp**: Ik heb over het vervoeren of niet vervoeren van kernwapens of over kernwapens in algemene zin hier geen mededelingen te doen.

De heer **Van Bommel** (SP): Met andere woorden: gezien het feit dat de minister hierover geen mededelingen heeft te doen, is het door de Kamer niet uit te sluiten dat er over Nederlands grondgebied kernwapens worden vervoerd.

Minister **Kamp**: Ik weet wanneer ik wat moet zeggen tegen de Tweede Kamer. Ik weet heel goed dat het onderwerp kernwapens een belangrijk onderwerp is. Ik zeg nu in algemene zin en breder kan ik het niet zeggen, dat ik over kernwapens geen mededelingen aan de Kamer te doen heb. [...]

De heer **Van Bommel** (SP): Het onderwerp kernwapens dreigt vanmiddag weer in de lucht te blijven hangen. Daarom dien ik de volgende motie in.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende, dat de Verenigde Staten in hun nieuwe politiek-militaire doctrine een preventieve aanval met alle denkbare middelen inclusief het kernwapen hebben opgenomen;

constaterende, dat het gebruik van kernwapens in een dreigende oorlog tegen Irak door de Verenigde Staten reeds is gesuggereerd;
verzoekt de regering, de overweging tot gebruik van kernwapens in een eventuele oorlog tegen Irak af te keuren en de Amerikaanse regering daarvan op de hoogte te brengen,
en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Van Bommel. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 88 (23432). [...]

Minister Kamp: [...] De motie van de heer Van Bommel op stuk nr. 88 betreft het eventuele gebruik van kernwapens door de Verenigde Staten van Amerika. Net als de minister-president heb ik al gezegd dat wij daarover geen informatie hebben te geven. Wij weten allemaal dat de Verenigde Staten van Amerika zich het recht voorbehouden om iedere optie open te houden indien door een tegenstander massavernietigingswapens worden gebruikt. Dat is een algemeen gegeven. De Kamer is in brieven vele malen geïnformeerd over het afschrikingsbeleid van de Verenigde Staten van Amerika, ook naar aanleiding van vragen van de heer Van Bommel en mevrouw Karimi. Bij de behandeling van de begroting van Buitenlandse Zaken is toegezegd dat hierover een aparte notitie komt. Dat biedt al met al meer dan voldoende duidelijkheid. Ook op dit punt is er geen nieuws en is er voor mij alle reden om namens de regering de aanneming van de motie van de heer Van Bommel te ontraden.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Bommel, één vraag of opmerking!

De heer **Van Bommel** (SP): Spreekt de minister hier tegen dat de Amerikanen een nieuwe militaire strategie hebben vastgesteld waarin ook de inzet van kernwapens als "first use", dus in het kader van een preventieve aanval, mogelijk is? Ontkent hij nu dat de inzet van kernwapens genoemd is in het kader van zo'n preventieve aanval?

Minister Kamp: Er is geen sprake van een recente koerswijziging van de Amerikaanse regering op dit punt. Integendeel. De Kamer heeft hierover veelvuldig informatie gekregen, de laatste keer op 20 december 2002. Wat dat betreft, is er echt geen nieuws onder de zon. De regering denkt dan ook dat de Kamer bepaald geen reden heeft om deze motie van u aan te nemen. Om die reden heeft de regering de aanneming dan ook ontraden.

20 februari 2003

Stemming over motie over afkeuring van de overweging tot gebruik van kernwapens in een eventuele oorlog tegen Irak Handelingen TK 47

In stemming komt de motie-Van Bommel (23432, nr. 88).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de SP, GroenLinks en de PvdA voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen.

21 februari 2003

Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken met een reactie op het verzoek van de Tweede Kamer d.d. 11 februari 2003, inzake de actuele situatie met betrekking tot het nucleaire programma van Noord-Korea 28600V - Nr. 55

[...] Nucleair programma

In de afgelopen maanden is een verontrustende situatie ontstaan naar aanleiding van het nucleaire programma van Noord-Korea. In oktober 2002 heeft de Verenigde Staten bekend gemaakt dat Noord-Korea tijdens een bezoek van de Amerikaanse Assistant Secretary of State James Kelly had toegegeven een illegaal programma voor de verrijking van uranium te bezitten. Noord-Korea heeft dit later ontkend, maar tegelijkertijd wel gesteld recht te hebben op kernwapens.

Een clandestien nucleair programma zou in strijd zijn met het Non-proliferatie Verdrag (NPV) en de "Agreed Framework"-overeenkomst uit 1994 tussen de Verenigde Staten en Noord-Korea. In het Agreed Framework heeft Pyongyang toegezegd een nucleair programma van drie grafietreactoren en een opwerkingsinstallatie op termijn te ontmantelen. In ruil daarvoor zou het twee weinig proliferatiegevoelige kernreactoren ontvangen plus een jaarlijkse leverantie van stookolie, tot aan de ingebruikname van de genoemde reactoren. De Korean Peninsula Energy Development Organisation (KEDO), de organisatie die moet toezien op de implementatie

van het Agreed Framework, heeft naar aanleiding van de onthullingen over het illegale nucleaire programma vanaf december 2002 deze olieleveranties stopgezet. Alle KEDO-partners - de Verenigde Staten, Zuid Korea, Japan en de EU - hebben daarnaast duidelijk gemaakt dat onmiddellijk moest worden begonnen met de ontmanteling van het illegale nucleaire programma. Als reactie hierop heeft Noord-Korea eind december 2002 de inspecteurs van het Internationaal Atoomenergie Agentschap (IAEA) uitgewezen die in het kader van het Agreed Framework toezagen op de stillegging van de nucleaire faciliteiten in Yongbyon. De waarnemingsapparatuur van het IAEA is uitgeschakeld en de verzegelingen die het Agentschap had aangebracht zijn verbroken.

De situatie is op 10 januari 2003 verder verergerd toen Noord-Korea te kennen gaf het Non-proliferatie Verdrag op te zeggen. Pyongyang verklaarde hiertoe genoodzaakt te zijn omdat het zich bedreigd voelde door de Verenigde Staten. Het gaf daarbij aan pas terug te zullen keren in het NPV indien de Verenigde Staten een niet-aanvalsverdrag zou sluiten. Washington reageerde hierop door te stellen niet aan nucleaire chantage te zullen toegeven.

Inmiddels heeft Pyongyang bekend gemaakt een reactor in Yongbyon ten behoeve van elektriciteitswinning te hebben opgestart. Deze kleine reactor is echter vooral geschikt voor de productie van plutonium en bezit maar een beperkte capaciteit voor de produktie van elektriciteit. De reactor kan binnen een jaar voldoende plutonium produceren voor één kernwapen. Het is onduidelijk of Noord-Korea daarnaast de opwerkingsinstallatie in Yongbyon weer heeft opgestart. Indien dit gebeurt zou Noord-Korea uit de reeds op het terrein aanwezige gebruikte brandstofstaven binnen een jaar voldoende plutonium kunnen onttrekken voor vijf of zes kernwapens. De Verenigde Staten stelt dat Noord-Korea reeds eerder voldoende plutonium heeft geproduceerd voor twee kernwapens. Pyongyang blijft ten stelligste ontkennen een kernwapenprogramma te bezitten.

In augustus 1998 heeft Noord-Korea voor het laatst een rakettest uitgevoerd. Hierbij werd een raket van het type Taepo Dong I gelanceerd, met een vermoedelijk bereik van 6.000 km. De rakettest, die overigens niet volledig succesvol verliep, heeft indertijd veel beroering gewekt in Japan omdat de raket een baan over dat land heeft gevolgd. De Amerikaanse inlichtingendiensten melden dat Noord-Korea bezig is met de ontwikkeling van de Taepo Dong II, die wellicht de westkust van de Verenigde Staten zou kunnen bereiken. De Taepo Dong II is nog niet getest.

Internationale inspanningen

Sinds het begin van de crisis is er intensief overleg gaande tussen de Verenigde Staten, Zuid-Korea, Japan, China, Rusland en de Europese Unie om tot een diplomatieke oplossing van deze kwestie te komen. Algemeen bestaat vooralsnog ook de hoop dat de diverse diplomatieke initiatieven, onder andere van Rusland en Zuid-Korea, tot resultaat zullen leiden. President Bush heeft verklaard dat hij van mening is dat de situatie vreedzaam opgelost kan worden. Japan en Zuid-Korea geven eveneens aan dat een constructieve benadering de grootste kans van slagen heeft. Ook Rusland en China menen dat Noord-Korea door middel van diplomatieke middelen ertoe kan worden bewogen terug te keren in het NPV en de inspecteurs van het IAEA weer toegang te verlenen.

De problematiek heeft ook de volledige aandacht van het IAEA. De Board of Governors van het IAEA, waar Nederland momenteel zitting in heeft, heeft in speciale sessies op 29 november 2002 en op 6 januari 2003 Noord-Korea opgeroepen te voldoen aan zijn nucleaire verdragsverplichtingen. Op 12 februari heeft de Board van het IAEA vastgesteld dat Noord-Korea in "niet-naleving" is van zijn verdragsverplichtingen. Het IAEA heeft bij deze zitting, conform de statutaire verplichting, besloten de kwestie voor te leggen aan de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. Het is echter nog onduidelijk wanneer de Veiligheidsraad de kwestie Noord-Korea zal bespreken. Rusland en China zijn huiverig de Veiligheidsraad op korte termijn over Noord-Korea te laten debatteren omdat, naar hun mening, de situatie hierdoor wellicht zou escaleren.

Behandeling in de Veiligheidsraad past in het traject een diplomatieke oplossing te vinden. Door de bespreking in de Veiligheidsraad zal het multilaterale karakter van de crisis worden benadrukt. In tegenstelling tot hetgeen door Noord-Korea wordt beweerd, is dit geen bilaterale crisis tussen de Verenigde Staten en Noord-Korea. Het is een probleem dat de gehele wereldgemeenschap aangaat. Noord-Korea blijft echter hameren op bilaterale besprekingen met de Verenigde Staten. De meest nauw betrokken landen geven allen aan op het ogenblik geen sancties aan Noord-Korea op te willen leggen, omdat dit contraproductief zou kunnen zijn. De diverse diplomatieke initiatieven moeten voldoende tijd krijgen. Pyongyang heeft gedreigd een rakettest uit te voeren indien de Veiligheidsraad sancties zou opleggen.

Ook Nederland ijvert voor een diplomatieke oplossing van de crisis en steunt in dit kader het zenden van een EU-missie naar Pyongyang. Op de Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen (RAZEB) van 27 januari is in principe besloten een missie op hoog niveau te sturen. De EU zal nadrukkelijk geen bemiddelende rol op zich nemen. De ondubbelzinnige boodschap van de EU zal zijn dat Noord-Korea moet voldoen aan zijn non-

proliferatieverplichtingen. Uitgangspunt is dat Noord-Korea de aankondiging uit het NPV te treden weer ongedaan moet maken. Daarnaast moeten de inspecteurs van het IAEA weer toegang krijgen om de controle op het nucleaire programma te hervatten. Noord-Korea zal er op worden gewezen dat indien het land zich conformeert aan internationale verplichtingen, dit een gunstige uitwerking zal hebben op de relatie met de EU. Coördinatie van deze missie met de belangrijkste partners is van groot belang. In dit kader heeft de Hoge Vertegenwoordiger Solana kort geleden gesprekken gevoerd met Zuid-Korea, Japan en de Verenigde Staten. Het precieze tijdstip van de missie is afhankelijk van voortgaande ontwikkelingen.

Relaties met Noord-Korea

Nederland heeft evenals de meeste andere EU-landen sinds 2001 diplomatieke betrekkingen met Noord-Korea. Het beleid is gericht op toenadering tussen Noord- en Zuid-Korea, een verantwoordelijke houding van Noord-Korea met betrekking tot non-proliferatie, verbetering van de mensenrechtensituatie in Noord-Korea en verbeterde toegang voor humanitaire hulpverleners. Een aantal malen per jaar vonden politieke besprekingen plaats tussen de EU en Noord-Korea, waarbij deze ontwerpen aan de orde kwamen. De EU heeft aan Noord-Korea kenbaar gemaakt dat slechts indien de huidige crisis ten aanzien van het nucleaire programma wordt opgelost, verder kan worden gewerkt aan de verbetering van de relaties. [...]

18 maart 2003

Debat naar aanleiding van een verklaring van de minister-president en de behandeling van brieven van de minister van Buitenlandse Zaken over Irak (23432, nrs. 93 en 94)

Handelingen TK 50

[...] Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): [...] Eerder hebben de Verenigde Staten aangegeven het gebruik van kernwapens te willen overwegen, als Irak massavernietigingswapens of chemische wapens inzet. Ik wil weten of de door de Nederlandse regering uitgesproken politieke steun ook steun aan het gebruik van kernwapens omvat. Zo niet, dan zou ik graag zien dat de Nederlandse regering het gebruik van kernwapens expliciet veroordeelt en het initiatief neemt, bijvoorbeeld aanstaande vrijdag in de Eurotop, om in gezamenlijk verband van de Europese Unie de VS op te roepen geen kernwapens in te zetten. [...]

Minister **Kamp**: [...] Mevrouw Halsema heeft gevraagd naar het eventuele gebruik van kernwapens in Irak. Zij heeft de Nederlandse regering verzocht om dit in de aanstaande Europese Raad naar voren te brengen. Het is al jaren duidelijk dat de Verenigde Staten zich in het kader van hun afschrikingsbeleid de vrijheid voorbehouden om, als zij door een tegenstander worden geconfronteerd met het gebruik van massavernietigingswapens, daarop met overmacht te reageren. Zij wensen daarbij geen enkele optie uit te sluiten. In dat kader is ook het gebruik van kernwapens niet uitgesloten. Dat is geen nieuw beleid, maar al lang bestaand Amerikaans beleid. Het is ook NAVO-beleid. De afschrikking is een bekend en in het verleden effectief gebleken bestanddeel van het NAVO-beleid, dat juist als doelstelling heeft het gebruik van massavernietigingswapens door potentiële tegenstanders te voorkomen.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): De minister heeft het standpunt van de Verenigde Staten en van de NAVO wat het gebruik van kernwapens betreft uiteengezet. Ik mis het standpunt van de Nederlandse regering. Vanzelfsprekend hebben de Verenigde Staten die vrijheid, zoals wij de vrijheid hebben om er een oordeel over uit te spreken. Ik heb verzocht om in het kader van de Europese Unie de Verenigde Staten op te roepen geen kernwapens in te zetten.

Minister **Kamp**: Natuurlijk zijn wij niet alleen tegen oorlog, maar ook tegen het gebruik van alle massavernietigingswapens en zeker van kernwapens. Wij zijn vooral bezorgd over het gebruik door andere landen waar mevrouw Halsema er niet is om ons voortdurend te controleren, waar geen vrije pers is om ons te controleren, waar geen democratie is en waar figuren zoals Saddam Hoessein wat te vertellen hebben. Ik ben ervan overtuigd dat het NAVO-beleid, waarvoor wij medeverantwoordelijkheid dragen en het Amerikaanse beleid op dit punt het juiste beleid is.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Aangezien Irak misschien massavernietigingswapens en chemische wapens bezit en gebruikt, rechtvaardigt de minister een eventueel gebruik van kernwapens. Begrijp ik dat goed?

Minister **Kamp**: Ik heb gezegd dat de Verenigde Staten het gebruik van kernwapens niet willen uitsluiten. Zij willen zichzelf de vrijheid voorbehouden om met overmacht te reageren, als de tegenstander massavernietigingswapens gebruikt. Dat is het beleid van de Verenigde Staten en ook het beleid van de NAVO, waarvoor wij medeverantwoordelijkheid dragen.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik blijf het raar vinden. Een van de gronden voor deze oorlog is de afschuw over massavernietigingswapens en de wil om daartegen op te treden. Hoe kun je dan tegelijkertijd rechtvaardigen dat de Verenigde Staten misschien in omstandigheden massavernietigingswapens, te weten kernwapens, inzetten?

Minister **Kamp**: Het beleid van de Verenigde Staten en van de NAVO houdt in dat wij het gebruik van massavernietigingswapens door een ander kunnen voorkomen, als de Verenigde Staten en de NAVO, waarvan Nederland deel uitmaakt, zichzelf de vrijheid voorbehouden om met overmacht te reageren als een ander dat doet en daarbij het gebruik van kernwapens niet uitsluiten. Met die opstelling kun je een ander ervan weerhouden dergelijke wapens te gebruiken.

De heer **Marijnissen** (SP): Voorzitter. Ik vind de reactie van de minister toch onbevredigend. Bij mijn weten gaat het om first strike, als eerste aanvallen en first use, als eerste gebruiken van kernwapens. Dat is het staande beleid. Mevrouw Halsema heeft absoluut een punt dat het nogal ver gaat, als de Nederlandse regering in dit concrete geval zomaar het beleid overneemt om in de strijd tegen massavernietigingswapens jezelf het recht voor te behouden om als eerste een massavernietigingswapen in te zetten.

Minister **Kamp**: Kennelijk heeft de heer Marijnissen niet helemaal begrepen wat ik heb gezegd. Ik ben graag bereid om dat voor hem kort samen te vatten. Ik heb gezegd dat het beleid van de Verenigde Staten is dat zij zich het recht voorbehouden om met overmacht te reageren indien hun tegenstander massavernietigingswapens gebruikt.

De heer **Marijnissen** (SP): Ik ben dan zo vrij om de minister te corrigeren. Bij mijn weten is het staande beleid van de Verenigde Staten – daarover zijn hele discussies gevoerd tijdens de Koude Oorlog – dat zij het recht van het eerste gebruik van het kernwapen hebben. Als de Nederlandse regering aangeeft dat beleid politiek te steunen, dan hebben wij een heel groot probleem.

Minister **Kamp**: Ik ga over mijn antwoord. Ik heb aangegeven wat volgens mij het beleid op dit punt van de Amerikanen inhoudt. Ik heb de vergelijking getrokken met het beleid van de NAVO op dit punt. Ik heb ook gezegd dat wij als lid van de NAVO op dat punt verantwoordelijkheid dragen en dat een en ander bijdraagt aan het voorkomen van ongelukken op dit punt.

De heer **Marijnissen** (SP): Aangezien ik constateer dat wij een verschil van interpretatie hebben op dit punt, stel ik voor dat de minister morgen een brief naar de Kamer stuurt waarin uitgelegd wordt hoe het precies zit.

Minister **Kamp**: Als ik zo-even iets uitgelegd heb, ga ik er vervolgens geen brief over sturen. Ik praktiseer er niet over.

De heer **Marijnissen** (SP): Dat zo zijnde, zal ik straks een motie indienen die daarom vraagt.

18 maart 2003

Motie over het nemen van het initiatief om als EU de VS op te roepen in de aanval op Irak in geen geval kernwapens in te zetten

23432 – nr. 98

Motie van de leden Halsema en Marijnissen

Voorgesteld 18 maart 2003

De Kamer,
gehoord de beraadslaging,
overwegende, dat de Amerikaanse regering de inzet van kernwapens als reactie op een Iraakse aanval met chemische of biologische wapens niet uitsluit;
van oordeel, dat de inzet van kernwapens indruist tegen de proportionaliteitseis en tegen het internationaal recht;
verzoekt de regering om bij de aanstaande Eurotop het initiatief te nemen om gezamenlijk als Europese Unie de Verenigde Staten op te roepen, in geen geval kernwapens in te zetten,
en gaat over tot de orde van de dag.

Halsema (GroenLinks)

Marijnissen (SP)

18 maart 2003

Stemming over de motie over het nemen van het initiatief om als EU de VS op te roepen in de aanval op Irak in geen geval kernwapens in te zetten

Handelingen TK 50

[...] In stemming komt de motie-Halsema/Marijnissen (23432, nr. 98).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van GroenLinks en de SP voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen. [...]

8 april 2003

Antwoord van de heer De Hoop Scheffer, minister van Buitenlandse Zaken, op vragen van het lid Van Bommel (SP) over het voorstel van het Amerikaanse ministerie van Defensie inzake de ontwikkeling van kernwapens met een kleine explosieve capaciteit

Nr. 1091

Vraag 1

Hoe beoordeelt u het voorstel van het Amerikaanse ministerie van Defensie om een wet uit 1993 te herroepen die onderzoek verbiedt naar ontwikkeling van kernwapens met een kleine explosieve capaciteit?¹

Vraag 2

Deelt u de mening dat deze beslissing een negatieve ontwikkeling inzet met betrekking tot de terugdringing van massavernietigingswapens in het algemeen en van kernwapens in het bijzonder? Zo neen, waarom niet?

Antwoord: Het Amerikaanse ministerie van Defensie heeft een voorstel gedaan om in de *Defense Authorization Bill 2004* een bepaling op te nemen die voorziet in het schrappen van paragraaf 3136 (het zogenaamde Spratt/Fruse amendement) van de *National Defense Authorization Act 1994*. Deze paragraaf verbiedt het ministerie van Defensie onderzoek naar en ontwikkeling van kernwapens met een explosieve kracht van minder dan 5 kiloton.

Het is op dit moment te vroeg om een inschatting te geven van de kansen dat het Amerikaanse Congres zal instemmen met dit voorstel van het ministerie van Defensie. Overigens betekent eventuele aanvaarding van het voorstel van het ministerie van Defensie niet automatisch dat ook meteen onderzoek naar en ontwikkeling van in paragraaf 3136 bedoelde kernwapens is toegestaan. Daarvoor zou additionele besluitvorming en toestemming van het Congres benodigd zijn.

Hoewel eventuele intrekking van paragraaf 3136 niet hoeft te resulteren in een lagere drempel voor gebruik van kernwapens, noch in hervatting van explosieve kernproeven, zou intrekking van de bedoelde paragraaf 3136 een stap kunnen zijn in die richting en het signaal afgeven dat de Verenigde Staten voor zichzelf de optie uitdrukkelijk wil openhouden om kernwapens met een relatief kleine explosieve capaciteit te ontwikkelen. Dat zou op gespannen voet staan met Artikel VI van het Non-Proliferatieverdrag (NPV) en de besluiten van de NPV Toetsingsconferentie van 2000. De Nederlandse regering acht vanuit dit perspectief alle activiteiten die zouden kunnen bijdragen tot het verlagen van de drempel voor gebruik van kernwapens, alsmede activiteiten die zouden kunnen bijdragen tot een hervatting van explosieve kernproeven ongewenst.

Vraag 3

Vreest u dat dergelijke wapens de aanzet zijn tot een nieuwe nucleaire wapenwedloop tussen staten die reeds over kernwapens beschikken dan wel een grote nucleaire onderzoekscapaciteit hebben? Zo neen, waarom niet?

Vraag 4

Deelt u de mening dat deze Amerikaanse beslissing verschillende staten in de wereld, die overwegen massavernietigingswapens te verwerven, zou kunnen aansporen ook onderzoek te doen naar de ontwikkeling van kernwapens met een kleine explosieve capaciteit? Zo neen, waarom niet?

Antwoord: Het is in zijn algemeenheid niet met zekerheid aan te geven op welke wijze de eventuele intrekking van paragraaf 3136 zal uitwerken op het streven massavernietigingswapens in het algemeen en kernwapens in het bijzonder terug te dringen, een nucleaire wapenwedloop te voorkomen en proliferatie van massavernietigingswapens in te dammen. Dergelijke ontwikkelingen zijn afhankelijk van vele factoren, maar duidelijk is dat de terugdringing van kernwapens in ieder geval niet wordt bevorderd door het voorstel van het Amerikaanse ministerie van Defensie.

Vraag 5

Wilt u de Kamer aangeven hoe u de Amerikaanse regering uw eventuele afkeuring over deze beslissing zult melden?

Antwoord: De regering heeft reeds in het verleden er bij de Amerikaanse regering op aangedrongen uiterst terughoudend te zijn met ontwikkelingen die zouden kunnen bijdragen, bedoeld of onbedoeld, aan het verlagen van de drempel voor het gebruik van kernwapens. Tevens is het staand beleid van Nederland en de EU om bij de Amerikaanse autoriteiten te pleiten voor ratificatie door de Verenigde Staten van het Alomvattend Kernstopverdrag. In 2002 is Nederland een van de initiatiefnemers geweest van een ministeriële

verklaring die met klem wees op het belang van spoedige inwerkingtreding van dit verdrag. Nederland zal bilateraal, in NPV-kader en ook in NAVO-kader er bij de Verenigde Staten op blijven aandringen geen activiteiten te ondernemen die op gespannen voet staan met het NPV. Op 26 maart jl. heb ik mijn zorgen met betrekking tot dit voorstel overgebracht aan de Amerikaanse Ambassadeur Sobel.

1) Uit brief van Kathryn Crandall van BASIC USA aan PEN-Nederland: "Sec 221 Rescind the Prohibition on Research and Development of Low-Yield Nuclear Weapons Section 3136 of the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 1994 (Public Law 103 – 160 Stat. 1946) is repealed."

Zie verder: Oakland Tribune, 6 maart jl. "Bush wants to lift ban on mini-nukes" Ian Hoffman: www.oaklandtribune.com/Stories/0,1413,82~1224681,00.html

The Washington Post, 5 maart jl. "Senators rip policy on use of nuclear arms" Nicolas Kralev.

15 april 2003

Antwoord van de heer De Hoop Scheffer, Minister van Buitenlandse Zaken, op vragen van het lid Wilders (VVD) over het Iraanse atoomprogramma

Nr. 1134

Vraag 1

Bent u op de hoogte van het feit dat de Verenigde Staten alarm hebben geslagen over het onverwacht vergevorderde nucleair potentieel van Iran?¹

Antwoord: Ja.

Vraag 2

Kunt u de berichten bevestigen dat Iran beschikt over honderden centrifuges voor uraniumverrijking en veel dichter bij de productie van een atoombom is dan tot voor kort werd aangenomen? Wat is uw standpunt in dezen?

Vraag 4

Hoe verhouden deze berichten zich tot uw antwoorden op eerder gestelde schriftelijke vragen van vragensteller?²

Vraag 5

Bent u bereid deze verontrustende berichten over het Iraanse atoomprogramma bilateraal en in EU-verband aan de orde te stellen? Zo ja, op welke wijze? Zo neen, waarom niet?

Antwoord: Bij het bezoek van ElBaradei aan Iran in februari jl. heeft hij onder meer de in aanbouw zijnde verrijkinginstallatie bij Natanz bezocht. ElBaradei heeft, zoals gesteld, aangegeven verrast te zijn over het hoge technologisch niveau van de aanwezige centrifuges. Bij de verrijkinginstallatie is een proeffabriek in aanbouw, die duizend centrifuges zal bevatten. Deze zijn voor een deel reeds geplaatst, echter nog niet geladen. Daarnaast is bij Natanz begonnen met een veel grotere verrijkingfabriek die uiteindelijk vele duizenden centrifuges zal bevatten. Iran geeft zelf aan dat de gehele verrijkinginstallatie over twee jaar operationeel zal zijn.

De aanwezige verrijkingstechnologie is geschikt voor de verrijking van uranium voor gebruik in kerncentrales. Dezelfde technologie kan echter ook worden gebruikt teneinde hoogverrijkt uranium te produceren voor gebruik in kernwapens.

Nederland is ondermeer verontrust over het tekort aan transparantie van Iran ten aanzien van het nucleaire programma. Iran heeft pas in een laat stadium openheid gegeven over de in aanbouw zijnde faciliteiten. Iran heeft daarmee, voorzover bekend, geen regels van het IAEA overtreden, maar er zijn wel openstaande vragen. In ieder geval lijkt Iran niet overeenkomstig de geest van het safeguardsregime te hebben geopereerd. Nederland heeft dit ook binnen de EU en tijdens de bijeenkomst van de Board of Governors van het IAEA van 17-18 maart jl. aan de orde gesteld.

Nederland heeft daarnaast in de Board of Governors van maart jl. Iran aangespoord een Additioneel Protocol met het IAEA af te sluiten. Dit punt is reeds veelvuldig bilateraal tegenover Teheran aan de orde gesteld. Een Additioneel Protocol zou het IAEA veel grotere controlebevoegdheden geven. Indien Iran, zoals het zelf aangeeft, slechts een vreedzaam nucleair programma bezit, kunnen er geen bezwaren zijn om een dergelijk protocol af te sluiten.

Het IAEA is momenteel in gesprek met Iran over enkele waarborgkwesities die moeten worden opgehelderd. Het is waarschijnlijk dat bij de eerstvolgende Board of Governors van het IAEA in juni ElBaradei hiervan verslag zal uitbrengen.

Vraag 3

Hoe beoordeelt u de uitspraak van de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Powell dat 'Iran een agressiever nucleair programma heeft dan het Internationaal Agentschap voor Atoomenergie dacht'? 1)

Antwoord: De Directeur Generaal van het Internationaal Atoomenergie Agentschap (IAEA), ElBaradei, heeft na zijn bezoek aan Iran zelf aangegeven verrast te zijn over de vorderingen die Iran heeft gemaakt bij de bouw van nucleaire installaties en over het hoge technologische niveau van de centrifuges.

Vraag 6

Kunt u de Tweede Kamer zo spoedig mogelijk laten weten hoe de EU met eventuele (toekomstige) schendingen door Iran van het non-proliferatieverdrag wil omgaan?

Antwoord: Het is niet opportuun thans uitlatingen te doen over de ernstige situatie die zou ontstaan indien Iran zijn verplichtingen onder het non-proliferatieverdrag zou schenden.

1) De Telegraaf, 11 maart jl.

2) Aangangsel Handelingen nr. 648, Vergaderjaar 2002-2003.

22 april 2003

**Antwoord van de heer Wijn, Staatssecretaris van Economische Zaken, op van vragen van het lid Wilders (VVD) over levering nucleaire apparatuur aan Iran door Urenco
Nr. 1175**

Hierbij zend ik u mede namens de minister van Buitenlandse Zaken de antwoorden op de vragen gesteld door het lid Wilders (VVD), die mij werden gestuurd op 28 maart 2003 onder nummer 2020309530.

Vraag 1

Heeft u kennisgenomen van het bericht "Bedrijf uit Almelo levert atoominstallatie aan Iran"?¹

Antwoord: Ja.

Vraag 2

Klopt de beschuldiging van de Russische ministers van Defensie en Nuclaire Energie dat het Brits-Duits-Nederlandse bedrijf Urenco nucleaire apparatuur respectievelijk centrifuges, geschikt voor de verrijking van uranium, levert aan Iran, of is hier sprake van Russische retoriek?

Indien het bericht waar is, kunt u de Kamer dan uitgebreid over de feiten informeren als ook over de wijze waarop tegen Urenco kan worden opgetreden?

Antwoord: Nee. De Urenco Groep, waaronder Urenco Nederland BV, produceert ultracentrifuges uitsluitend ten behoeve van Urenco's verrijkingsfabrieken in Nederland, Engeland en Duitsland. De Urenco Groep produceert noch handelt in andere nucleaire apparatuur.

In het geval van mogelijke samenwerking met derde landen waarbij overdracht van ultracentrifugetechnologie en/of apparatuur zou worden overwogen, is krachtens het Verdrag van Almelo altijd de goedkeuring vereist van de zogenaamde Gemengde Commissie van overheidsvertegenwoordigers uit Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Duitsland. Een dergelijke overdracht aan Iran is in deze Gemengde Commissie nooit aan de orde geweest. Bovendien kunnen nucleaire overdrachten slechts plaatsvinden, als de Nederlandse overheid daarvoor een uitvoervergunning verleent. Indien de Ministers Roemjantsev en Ivanov deze aantijging inderdaad hebben gedaan, is mij niet bekend waarop hun uitspraken zijn gebaseerd. De Russische Federatie heeft in ieder geval geen contact opgenomen met de Nederlandse regering over deze vermeende levering.

1 Metro, 26 maart jl.

24 april 2003

**Vragen van het lid Van Velzen (SP) aan de ministers van Buitenlandse Zaken en van Defensie over het mogelijk gebruik van verarmd uranium in munitie tijdens de operatie Iraqi Freedom
Vraagnr 2020310780**

Vraag 1

Is het u bekend dat het Amerikaanse en het Britse leger tijdens de operatie Iraqi Freedom gebruik hebben gemaakt c.q. maken van verarmd uraniumhoudende wapensystemen? Om welke projectielen gaat het en in welke hoeveelheden? Waar zijn deze ingezet?¹

Vraag 2

Is het waar dat uraniumhoudende munitie is gebruikt in en nabij stedelijk gebied? Wat is uw mening over het gebruik van uraniumhoudende munitie in en nabij stedelijk gebied?

Vraag 3

Bent u bereid bij de Verenigde Staten (VS) en het Verenigd Koninkrijk (VK) te bepleiten dat gebieden waar projectielen of munitiedelen met verarmd uranium worden aangetroffen, gemarkeerd en zo spoedig mogelijk geruimd worden, zoals ook in Kosovo is gebeurd? Bent u daarnaast bereid bij de VS en het VK te bepleiten dat er voorlichting aan de bevolking van Irak gegeven moet worden over de gezondheidsrisico's²? Welke maatregelen worden er getroffen om de gezondheidsrisico's voor de momenteel in Irak verblijvende militairen, personeel van hulpverleningsorganisaties en de mogelijk toekomstige stabilisatiemacht te voorkomen?

4

Deelt u de mening van onder andere de milieuafdeling van de Verenigde Naties (UNEP) dat er zo snel mogelijk onderzoek gedaan moet worden naar de gevolgen van het gebruik van verarmd uranium in Irak?³ Zo ja, wat gaat u doen om een dergelijk onderzoek te bewerkstelligen?

5

Hoe groot acht u de kans dat stofdeeltjes en restanten verarmd uranium, die tijdens de eerste Golfoorlog in 1991 achterbleven zijn in het zuiden van Irak, ertoe hebben geleid dat het aantal gevallen van kanker en geboortefwijkingen aldaar is toegenomen?⁴ Kunt u dit toelichten?

6

Welke landen binnen de NAVO en EU zijn in staat en bereid om verarmd uraniumhoudende wapensystemen te gebruiken?

7

Kunt u aangeven hoe de motie Albayrak en Van 't Riet⁵, waarin de regering werd opgeroepen om in afwachting van onderzoeken naar gezondheidsrisico's van verarmd uranium, in NAVO- en VN-verband een moratorium te bepleiten op het gebruik van wapens met verarmd uranium, in overeenstemming met de resolutie van het Europees Parlement over dit onderwerp is uitgevoerd?

8

Bent u bereid om, gezien de gezondheidsrisico's, een internationaal verbod op het gebruik van verarmduraniumhoudende munitie te bepleiten? Zo nee, waarom niet?

1 Parool, 5 april jl., «In Golfregio dreigt tweede Tsjernobyl».

2 Aanhangsel Handelingen nr. 1089, vergaderjaar 1999–2000.

3 Trouw, 8 april jl., «VN: Uranium-onderzoek in Irak».

4 Algemeen Dagblad, 2 april jl., «Bijkomende schade».

5 Kamerstuk 27 580, nr. 4.

28 april 2003

Antwoord van de heer De Hoop Scheffer, minister van Buitenlandse Zaken, mede namens de heer Kamp, minister van Defensie, op vragen van het lid Marijnissen (SP) over het Amerikaanse beleid en kernwapens.

DVB 139/03

Vraag 1

Hoe verhoudt zich naar uw oordeel het Amerikaanse beleid van de 'proactive counterproliferation efforts' tot het staande beleid van afschrikking met kernwapens?¹

Vraag 2

Waaruit bestaat volgens u het 'nieuwe' in de idee van "nieuwe afschrikking"? Deelt u de Amerikaanse opvatting dat het hier gaat om een fundamentele wijziging van beleid ten opzichte van het verleden (represents a fundamental change from the past)?²

Vraag 3

Deelt u de opvatting dat dit beleid van pro-actieve contra-proliferatie in het licht van de Nuclear Posture Review van januari 2002 neerkomt op het preventief gebruik van diverse soorten kernwapens als slagveldwapen?³ Kunt u uw antwoord toelichten?

Vraag 4

Hoe verhoudt zich deze tendens in het Amerikaanse beleid tot de idee van afschrikking van het gebruik van kernwapens en andere massavernietigingswapens? Bent u van oordeel dat de veronderstelling van afschrikking verder aan kracht verliest nu de VS in doctrine en praktijk overgaan tot preventief gebruik van kernwapens?

Vraag 5

Deelt u het standpunt dat het inzetten van kernwapens tegen Irak in het licht van de Nuclear Posture Review die vijf landen met name noemt, waaronder Irak⁴, tot de mogelijkheden behoort? Kunt u uw antwoord toelichten?

Antwoord: De regering informeerde de Kamer reeds uitvoerig over de Nederlandse opvattingen terzake van de diverse onderdelen van het nieuwe Amerikaanse veiligheidsdenken, ondermeer in brieven d.d. 5 juli 2001 over Missile Defense (27 857, nr. 1), 25 maart 2002 over de Amerikaanse strategische herziening: non-proliferatie, nucleaire strategie, verdedigingsmiddelen, Nieuw Strategisch Raamwerk (27 857, nr. 2), 27 maart 2002 over de Amerikaanse "Nuclear Posture Review" (27 857, nr. 3), en 15 november 2002 over de nieuwe nationale Amerikaanse veiligheidsstrategie (28 600V, nr. 12). Voorts werd schriftelijk geantwoord op vragen van 20 december 2002 van het lid Karimi (Aanhangsel, nr. 560).

In aanvulling daarop onderstreep ik gaarne nogmaals het verschil tussen afschrikking met kernwapens en 'pre-emptive action'. Afschrikking, met kernwapens of anderszins, is erop gericht te voorkomen dat een tegenstander een actie onderneemt, door het vooruitzicht te bieden dat de reactie meer schade aan de tegenstander zelf zal berokkenen dan dat hij voordeel uit zijn actie kan verkrijgen. Er gebeurt dus niets, totdat een tegenstander actie onderneemt, en daarop wordt dan een passend antwoord geformuleerd. Bij "proactive counterproliferation efforts" gaat dat verder; het zijn maatregelen gericht op het ontzeggen van bepaalde capaciteiten aan, dan wel het gebruik ervan door een tegenstander, door zelf actie te ondernemen voordat de tegenstander dat kan doen. De inzet van kernwapens wordt door de VS overigens niet in deze context genoemd.

1) The National Security Strategy of the United States of America, september 2002. "We must deter and defend against the threat before it is unleashed." (...) "Counterproliferation must also be integrated into the doctrine, training, and equipping of our forces and those of our allies to ensure that we can prevail in any conflict with WMD-armed adversaries."

2) National Strategy to Combat Weapons of Mass Destruction, december 2002. Uit de inleiding: "As with the war on terrorism, our strategy for homeland security, and our new concept of deterrence, the U.S. approach to combat WMD represents a fundamental change from the past."

3) Nuclear Posture Review, januari 2002. Deel II vanaf blz 12. "Contributions of the new triad to defense policy goals". Assure, Dissuade, Deter, Defeat. Zie onder 'Defeat' "Composed of both non-nuclear systems and nuclear weapons, the strike element of the New Triad can provide greater flexibility in the design and conduct of military campaigns to defeat opponents decisively".

4) "North Korea, Iraq, Iran, Syria and Libya are among the countries that could be involved in immediate, potential, or unexpected contingencies. All have longstanding hostility toward the United States and its security partners; North Korea and Iraq in particular have been chronic military concerns". Pagina 16. Nuclear Posture Review.

28 april 2003

Address to the First Review Conference of the Chemical Weapons Convention by Jaap de Hoop Scheffer, Minister of Foreign Affairs of the Netherlands, April 28th, 2003

[...] The Non-proliferation Treaty (NPT), the Biological Weapons Convention (BWC) and the Chemical Weapons Convention (CWC), being part of the same building, pretty much face the same weather conditions. With the current developments in the Middle East, North-East Asia and South Asia, those conditions appear to be stormy. The nuclear side of the pyramid is definitively catching the brunt of the gale. Most of the regional issues I just referred to are being played out largely in the nuclear field. Furthermore, this side is still under construction. The Comprehensive Test Ban Treaty, completed in 1996, has yet to enter into force. Negotiations on a Fissile Material Cut-Off Treaty are proving difficult to get off the ground.

The biological side of the pyramid is still recovering from the failure of the exercise to reinforce the Biological Weapons Treaty by introducing verification measures. Perhaps the timing was not right, but the end result is that for the moment we have to live with a Convention that mainly establishes a norm. While this is, of course, very important in itself, without verification it remains incomplete.

In comparison, the Chemical Weapons Convention and OPCW side of the pyramid appears to be made of solid marble, polished to a shine. To begin with, the Convention encompasses the prohibition of a complete class of weapons of mass destruction, without exception. Not only that, the Convention also provides a verification mechanism that treats all States Parties equally in comparable circumstances. And finally, it establishes an organization, the OPCW, to take care of much of the implementation of the Convention.

That organization has successfully survived its pioneering stage, as it is often called in management literature. As a matter of fact, it has come out pretty good. One of the last remaining issues to put it on a solid footing - tenure policy - I hope can be decided shortly. The Netherlands is genuinely proud to be hosting this young, but already well developed organization.

Now, to return to the theme of my address: in many ways, the CWC may be the most mature of the three sides of the NBC pyramid of arms control and disarmament treaties. However, I also suggested that, to some extent, these Conventions are communicating vessels, and that they share the same destiny. That destiny is a norms-based international community, enshrined in an international legal framework that does justice to all.

Now, how does all of this translate into lessons for the CWC and the OPCW?

First of all, progress towards such a world governed by international law is slow, and progress on different tracks will be at different speeds. We should cherish and safeguard our accomplishments on the chemical track. We should also beware of focusing too much on linkages with other treaties, even though we realize they are all part of the same structure. Chemical weapons are horrendous, and we should reaffirm our political commitment to banning them for good.

This brings me to my second point. Unless the Convention covers all countries, especially those in regions typified by low mutual confidence amongst states, the goal of a total ban will continue to elude us. We need to invest our political capital in convincing states that are not yet party to this convention to sign up, without delay. Again, a linkage with other conventions is not helpful in this respect. To become party to the CWC is in every country's security interests. True, it would be only a first step towards achieving a Middle East free of weapons of mass destruction, for example – a goal that I wholeheartedly support — but it would be a worthwhile step for all countries in that region. As I said before, a world ruled by international law will not come about overnight. But that should be no excuse for not taking a step when it is feasible.

And thirdly, we must not be blinded by the gleam of polished marble. The CWC and the OPCW face challenges from within. Continued success hinges on our ability to make a success of the verification mechanisms. They must provide reasonable assurances to all States Parties that other States Parties are complying with the provisions of the Convention.

After the destruction of chemical weapons, the core task for this organization will be mainly to provide a credible verification mechanism that ensures that chemical facilities are not diverted from peaceful uses to clandestine ones. The next five years will be crucial and we need to use the entire toolkit of the Convention in these efforts. I believe that a challenge inspection in the coming period could demonstrate the usefulness of that particular tool. I also believe that we have to 'future-proof' the Convention, by making sure that new and as yet unlisted chemicals that can be used as chemical weapons are treated as such.

But before I get into too much detail, let me try to sum up by rephrasing the core challenges ahead:

- We need to reaffirm our political commitment to this Convention, and invest our political capital in promoting its universality;
- We must stress compliance and further develop its verification mechanisms, so that the Convention can perform its confidence- and security-building function to the full;
- We need not shy away from using all the instruments the Convention offers in order to promote full compliance with its provisions.

Also, a strict and universal implementation of the CWC could be its main contribution to our common fight against terrorism. [...]

COMMENTAAR

Er was geen volwaardige regering aan de macht in Nederland gedurende het grootste deel van de periode die we in dit cahier behandelen. Om die reden zijn een aantal ontwikkelingen op het gebied van kernwapens en aanverwante zaken blijven liggen. Het laatste uitgebreide debat op deze terreinen werd op 28 maart 2002 gevoerd in het Algemeen Overleg over 'missile defense' en de bestrijding van internationaal terrorisme. In dat debat werd de toen net bekendgemaakte Amerikaanse nucleaire doctrine, de 'Nuclear Posture Review' ook besproken, plus andere elementen van het zich onder de Bush regering snel ontwikkelende unilateralisme.

Dit debat werd gevolgd door een reeks brieven aan de Kamer, waaronder verslagen aangaande ontwikkelingen in de NAVO, India/Pakistan, missile defence, Irak en de begrotingen van Defensie en Buitenlandse Zaken in zoverre relevant.

In het eerste deel van deze F&R hebben we de meest recente ontwikkelingen op kernwapengebied op een rijtje gezet. In eerder gepubliceerde brochures in deze serie hebben we ook de relevante ontwikkelingen elders steeds bijgehouden. De dossiers zijn ruwweg als volgt in te delen:

- Amerikaans kernwapenbeleid
- Raketschild/ missile defence
- NAVO nucleair beleid
- Ontwikkelingen in de VN (NPV e.d.)
- Proliferatie India/Pakistan/Irak

Amerikaans kernwapenbeleid

In antwoord op vragen (van dhr. van Bommel gesteld op 19 febr.jl.) over het Amerikaanse kernwapenbeleid, met name het 'first use' deel daarvan, antwoordde minister Kamp van defensie: 'Er is geen sprake van een recente koerswijziging van de Amerikaanse regering op dit punt.'

Bedoelt de minister daarmee dat het Amerikaanse beleid altijd de mogelijkheid heeft opengehouden om als eerste kernwapens in te zetten, ook tegen landen bewapend met chemische en biologische wapens? Zo ja, is dit niet tegenstrijdig met de 'negatieve veiligheids garanties' die door de kernwapenstaten zijn gegeven aan alle ondertekenaars van het Non-Proliferatie Verdrag? Deze vraag wordt niet beantwoord in de antwoorden op de vragen van het kamerlid Hoekema door minister van Aartsen op 27 maart 2002, waarnaar verwezen wordt in de antwoorden op Karimi over dit onderwerp van 24 december jl.

De begroting die momenteel in behandeling is in het Amerikaanse Congres wijst op de ontwikkeling van een nieuw type 'mini-kernwapens' en de wederopbouw van de nucleaire infrastructuur voor het bouwen van kernwapens bijv. de productie van nieuwe kernen ('pits') voor kernkoppen (San Francisco Chronicle 11 mei 2003). Wat is de mening van de Nederlandse regering hierover?

Raketschild

Wat is het standpunt van de regering over de Amerikaanse plannen om een raketschild aan te leggen dat zowel Noord Amerika als Europa moet dekken? Is de Nederlandse regering betrokken bij het onderzoek naar de mogelijkheid van zo een systeem? Wie financieert zo een onderzoek?

Er van uitgaand dat zo een systeem zou werken (dit wordt sterk betwijfeld in publicaties van o.a. de Union of Concerned Scientists in de VS), kan dit dan impliceren dat aanvallende raketten gericht op doelen in de VS worden neergeschoten over Europees grondgebied? Zo ja, wat zijn daarvan de gevolgen?

NAVO nucleair beleid

In het Amerikaanse Nuclear Posture Review (p44 31 dec 2001) ~~staat~~ is already under way to conduct a NATO review of U.S. and allied dual capable aircraft in Europe and to present recommendations to Ministers in the summer of 2002.'

In het communiqué van de Nuclear Planning Group vergadering van de NAVO van 6 en 7 juni 2002 staat het volgende: 'At our Nuclear Planning Group meeting, we reviewed the status of NATO's nuclear forces and addressed related issues and activities.'

In een brief van de toenmalige minister van defensie aan de Kamer dd 21 juni 2002 staat: 'van verandering van het kernwapenbeleid als zodanig is geen sprake.(...)' In antwoord op vraag 49 nav de begroting van buitenlandse zaken (19 nov 2002) schrijft de minister: 'De Amerikaanse Nuclear Posture Review spreekt zich ook niet uit over de NAVO doctrine'

Bedoelde de minister dat de in het Amerikaanse document voorgenomen wijzigingen niet hebben plaatsgevonden? Als er wel iets veranderd is in de doctrine, wat is dat dan? Is de militaire doctrine van de NAVO zoals uiteengezet in het MC 400/2 document nog steeds geldig? Wat is er besproken in een NAVO vergadering in Colorado Springs dit voorjaar?

Proliferatie / Non-proliferatie verdrag (NPV)

In de 'Chairman's summary' (9 mei 2003, paragraaf 3) van de recente prepcom van de NPV te Genève stond: 'It was also reaffirmed that each article of the Treaty is binding on the respective States parties at all times and in all circumstances.'

Dit betekent dat artikel 1 en 2 van het NPV, die de overdracht van nucleaire technologie verbieden, ook in tijd van oorlog gelden. Als dat zo is, betekent dit dat Nederland afziet van de atoombaak die ze als gevolg van haar NAVO verplichtingen op zich heeft genomen? (deze houdt immers in dat Amerikaanse kernwapens aan de Nederlandse regering worden overgedragen ten tijde van oorlog).

In de memorie van toelichting bij de begroting van Buitenlandse Zaken (28600V) van 23 sept 2003 staat onder de kop 'Het tegengaan van proliferatie van massavernietigingswapens' een lijst na te streven resultaten. In deze lijst wordt wel verwezen naar de Russische nucleaire wapens, maar niet de Amerikaanse die op NAVO grondgebied liggen en zijn toegewezen aan de eenheden van een aantal NAVO lidstaten, waaronder Nederland. Vlak daarvoor wordt slechts geschreven over het nemen van 'vertrouwenwekkende maatregelen.' Wordt er niet naar gestreefd om deze kernwapens te verwijderen van Europese bodem?

Irak

In de brief van de Minister van Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer van 4 sept 2002 (23432 nr 56) staat: 'Het lijdt weinig twijfel dat Irak beschikt over massavernietigingswapens' en 'de aandacht gericht moet blijven op de dreiging die uitgaat van de Iraakse MVW'.

Handhaaft de Nederlandse regering dit standpunt, aangezien er nog geen enkel bewijs hiervoor is geleverd door de Amerikaanse inspectieteams die al weken actief zijn in Irak? Is de minister er nog steeds van overtuigd dat er een dreiging uitging van de Iraakse MVW, althans een die een oorlog rechtvaardigde?

KRONIEK 2003

20 januari-28 maart	Conference on Disarmament, Geneve
21-23 januari	EU Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid, Brussel
22 januari	Tweede Kamerverkiezingen in Nederland
27-28 januari	EU Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid, Brussel
28 januari	Laatste dag verkiezingsreces
6-7 februari	Jaarlijkse Munich Security Conference
18-19 februari	EU Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid, Brussel
20-21 februari	OVSE Parlementaire Assemblée winterbijeenkomst in Wenen
28 februari-9 maart	NPT PrepCom, Geneve
11 maart	Provinciale Statenverkiezingen in Nederland
17-19 maart	EU Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid, Brussel
24-25 maart	EU Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid, Brussel
28-30 april	EU Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid, Brussel
12-16 mei	8 ^e Sessie van de OPCW Conference of the States Parties, Den Haag
20-22 mei	EU Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid, Brussel
24-28 mei	NAVO Parlementaire Assemblée in Praag
30 mei	Gezamenlijke EU-G8 bijeenkomst, Sint Petersburg
1-2 juni	G8-bijeenkomst in Evain-les-Bains (ovb)
2-4 juni	WEU Assemblée, Parijs
10-11 juni	EU Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid, Brussel
12-27 juni	Conference on Disarmament, Geneve
16-17 juni	EU Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid, Brussel
5-9 juli	12 ^e OVSE Parlementaire Assemblée in Rotterdam
7-8 juli	EU Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid, Brussel
11 juli-24 augustus	Reces Europees Parlement
15-19 september	IAEA General Conference in Wenen
28 augustus-10 sept	Conference on Disarmament, Geneve
7-11 november	NAVO Parlementaire Assemblée in Orlando
10-14 november	BWC States Parties bijeenkomst, Geneve
1-3 december	WEU Assemblée, Parijs

FACTS AND REPORTS

Eerder verschenen in de reeks PENN – NL Facts and Reports:

1. US unilateralism – official foreign comments
Citaten van internationale politici en diplomaten over het Amerikaans unilateralisme.
2. Veiligheidsvraagstukken en de verkiezingen – standpunten van de politieke partijen
Relevante delen van de partijprogramma's van de Nederlandse politieke partijen, plus citaten van politici op het terrein van oorlog en vrede.
3. Transatlantic relations – recent developments
Overzicht van recente ontwikkelingen in de transatlantische betrekkingen, met name binnen de NAVO, mede naar aanleiding van uitspraken in de State of the Union.
4. Ontwikkelingen betreffende kernwapens en de Nederlandse politiek – briefing paper
Periodiek overzicht van ontwikkelingen rond kernwapens in de internationale en nationale politiek, met uitgebreide hoeveelheid bijlagen.
5. Nucleaire vraagstukken – standpunten van de Nederlandse regering en de Tweede Kamer
Overzicht april 2001 – april 2002
6. Crisis in de OPCW – de verwijdering van directeur-generaal Bustani
Documenten en artikelen over het ontslag van directeur-generaal Bustani van het OPCW
7. Prepcom van het NPV – nucleaire ontwapening stopt
Verklaringen en rapporten van staten en ngo's tijdens de Prepcom van het NPV
8. Verdrag van Moskou – détente tussen Rusland en Verenigde Staten
Informatie over het Verdrag van Moskou, ontwikkelingen daaromheen en commentaar erop
9. Joint Strike Fighter – achtergrondberichten
De belangrijkste achtergrondberichten over de vervanging van de F16 uit de Nederlandse pers.
10. Konfrontatie in Zuid-Azië – de kernwapenwedloop tussen India en Pakistan
Basisgegevens over de nucleaire strijdkrachten en doctrines van India en Pakistan, Nederlandse wapenexport en wapenexportbeleid en een oproep om een nucleair treffen te voorkomen
11. Massavernietigingswapens in het Midden-Oosten (1) – Egypte, Israël, Syrië
Basisinformatie over de proliferatie van nucleaire, biologische en chemische wapens in Egypte, Israël en Syrië en verklaringen van de Nederlandse regering hierover
12. Amerikaans unilateralisme II – officiële reacties
Citaten van internationale politici, diplomaten en NGO's over het Amerikaans unilateralisme.
13. Aanval op Irak – de kwestie van de massavernietigingswapens; feiten, documenten en overwegingen
14. Aanval op Irak (2) – recente ontwikkelingen
15. Documenten First Committee Verenigde Naties 2002 – resoluties, verklaringen, rapporten
16. De NAVO-top in Praag – documenten
17. Aanval op Irak (3) – het inspectieregime
18. Internationaal veiligheidsbeleid Verenigde Staten – officiële documenten en reacties van de Nederlandse regering
19. Veiligheidsvraagstukken en de verkiezingen (2) – standpunten van de politieke partijen
Een update voor de verkiezingen van 22 januari 2003
20. Korea, de tweede crisis
21. Aanval op Irak (4) – de aanloop
22. Aanval op Irak (5) – vooravond van de aanval
23. De andere crises
Informatie over het Amerikaans nucleair beleid, missile defense, de Conference on Disarmament en de recente ontwikkelingen rond Noord-Korea, Iran en India en Pakistan.
24. Aanval op Irak (6) – de slachtoffers

Deze uitgaven zijn te bestellen door € 5,- per exemplaar (incl. verzendkosten) over te maken op rekening nummer 7549774 van Stichting AMOK inz Werkgroep Eurobom te Utrecht ovv F&R 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 of 24.